

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

VEŠTNIK

9
2022

TEMA MESECA

Prva jugoslovanska ženska alpinistična odprava

Z NAMI NA POT

Dolina Aurina

4,20 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – **IZDELEK MESECA OKTOBRA**

ZAHODNE JULIJSKE ALPE, Klemen Janša

Klasični vodnik po osrednjem slovenskem pogorju prinaša opise mikavnega zahodnega dela Julijcev, ki so pretežno na italijanski strani meje. Poleg dobro obiskanih vrhov v skupinah Kanina, Viša in Montaža so v njem opisana nekatera manj znana območja, ki do zdaj v slovenščini še niso bila tako podrobno predstavljena, zato so še toliko bolj mamljiva: razdrapane Naborjetske gore nad divjo dolino Dunje, skriti vrhovi nad Rezijo, samozavestni greben Muzceva, dolgi greben Stola in Karmana, pa od ljudi in boga pozabljeni vrhovi zahodno od Strme peči. Tako natančnega vodnika zanje ni niti v italijanščini!

130 x 210 mm, 348 strani, integralna šivana vezava

CENA: V času od 1. 10. do 31. 10. 2022 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 14,95 €* (redna cena: 29,90 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

-50%

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

JULIJSKE ALPE: ZAHODNO OD SOČE IN PIŠNICE Klemen Janša, Jože Drab

Vodnik je druga knjiga izbirnih vodnikov po Julijskih Alpah, v katerih je opisanih 45 izbranih tur severozahodnega in zahodnega dela Julijskih Alp gorskih skupin Jalovca, Mangarta, Bavškega Grintavca, Viša, Montaža, Kanina in Julijskih Predalp.

Planinski vodnik *Julijske Alpe, Zahodno od Soče in Pišnice* vas bo prepričal:

- z nazornimi opisi 45 gora in poti, primernih za otroke, najbolj našpičene in bolj umirjene hribovce,
- s kakovostnimi fotografijami in odličnimi zemljevidi s prikazom poteka poti,
- z odličnim pisanjem dveh izkušenih poznavalcev Julijskih Alp – Klemna Janše in Jožeta Draba.

Cena: 31,90 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 122. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

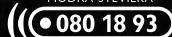
NAKLADA: 4300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Posiljeni prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS

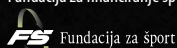
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 42 EUR, 66 EUR za tujino, posamezna številka 4,20 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (31,50 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Andrej Jež v najtežjem delu ferate na Olimpline

Foto Boris Keber

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Alpski prometni kaos

Sliši, vidi in bere se kot slaba komedija, kot ponesrečen črni humor, kot potencirana novinarska raca v času pomanjkanja kislih kumaric, a na žalost ni tako. Kljub zamenjavi pridevnika makadamska z asfaltirana je prometna situacija v Vratih, "eni naših najlepših alpskih dolin", še naprej ne le zapletena, temveč zavozlana. Res je, prahu ni več, za kar bo rastlinski svet v obcestnem pasu, ki se v času največjega navala obarva v belo, večno hvaležen. A šoferji se ne dajo tako zlahka. Vozijo, se nalagajo na parkirišče, ko na njem zmanjka prostora, se nakladajo ob robu ceste, kjer ovirajo promet, zlasti avtobuse, med njimi tudi tiste, ki brezplačno prevažajo planince in izletnike iz Mojstrane v Vrata in nazaj. Kot srednješolec sem odkril, da v pešačenju od avtobusne postaje v Mojstrani do vhoda v alpsko dolino ni nobene romantike, zato sem se ravnal po naslovu Dumasovega romana in se dvajset let pozneje pripeljal z avtom.

Ponekod po svetu je treba za obisk nacionalnega parka kupiti vstopnico. Ni treba ravno v Ameriko, tako je že na Hrvaškem. Nekje so za obiskovalce uvedli dnevne kvote, drugje jih uvrstijo na seznam in jim sporočijo datum, kdaj bodo na vrsti. Kot vem, se pri nas plačuje vstopnina le v Krajinskem parku Sečoveljske soline, v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok sta le za skupine z več kot desetimi ljudmi obvezni predhodna prijava in plačljivo vodenje.

Predsednik Turističnega društva Dovje - Mojstrana Matjaž Podlipnik je za 24ur.com dejal, da je "asfaltirana cesta z neurejenim prometom še slabše od tega, kar je bilo prej. Zdaj imamo na cesti tudi tiste, ki jim je bilo prej škoda avtomobila ali kolesa, imamo vozičke, specialke in rolerje. Imamo vse, zato je kaos še večji."

In zakaj je tako? Zato ker nihče ne upošteva informacijske table, na kateri se prižge rdeč napis, da je parkirišče polno in vožnja naprej ni dovoljena (nekako tako piše, v živo je še nisem videl). In zakaj je ne upošteva? Ker se mu ne bo nič zgodilo. Angelov na zemlji ni, razen na podobicah in freskah. Je pa hudobec, ki je občutljiv na določene udarce. Eden hujših, ki lahko zadane človeka, je udarec po žepu. To vem iz lastne izkušnje.

Ker je voznikom red osemnajsta briga, bi ga moral nekdo vzpostaviti. Običajno so to redarji ali policisti. Zakaj sploh pišem o tem? Zato ker mi gre na živce kronična nesposobnost občinskih in državnih organov, da se ne morejo ali nočejo zmeniti, čigava bo cesta (še vedno je državna), kdo bo skrbel zanjo in za red na njej. Pri tem ima glavno besedo politika, zato se ne smemo čuditi dolgoletnemu reševanju te problematike.

Ne vem, kolikšna je parkirnina letos. Nazadnje sem parkiral v Vratih avgusta 2019, takrat se mi je zdelo smešno nizka. Zato se nisem čudil, da sva zaradi zabasane parkirišča ob 6.00 morala s prijateljem parkirati na bregu suhe struge. Če Bohinjcem za svoj naravni čudež ni težko zaračunati tri evre za uro parkiranja v Stari Fužini oz. 15 evrov na dan na planini Blato (pohitite, naslednje leto bo dražje!), bi se lahko tudi v Vratih okorajžili in jih posnemali, vsaj malo.

Druga vnebovpijoča zadrega je prelaz Vršič, kjer je prometna situacija zelo podobna tisti v Vratih. Mi lahko nekdo razloži, prosim, zakaj se z avtomobili in motorji zastonj *fijakajo* gor in dol ter čez preval po cesti, ki je, enako kot v Vratih, v osrednjem delu Triglavskega narodnega parka? Seveda, zato ker ni treba plačati cestnine, parkirna pa je bolj simbolična kot ne. Narava in ozračje nista iz *rostfraja*, čeprav se dostikrat tako obnašamo. Ponekod po svetu se za vožnjo v zaščiteneh območjih plača cestnino. Spomnim se razburjenja zaradi uvedbe plačila vstopnine v Krajinski park Logarska dolina od aprila do oktobra. Pa se je hitro poglelo, delno, ker se človek vsega privadi, delno, ker ni visoka, delno, ker imajo nekatere kategorije obiskovalcev odpustek pri plačilu. Primorci so pragmatiki. Omejili so število vozil na cesti proti Mangartskemu sedlu na 90 vozil na dan. Postavili so avtomatsko zapornico s števcem prometa, pri odcepu ceste Pri Mlinču pa digitalni prikazovalnik zasedenosti parkirišča. Uporabniki ceste plačajo deset evrov ekološke takse Mangart Razvojni zadrugi, z. o. o. Če navedem Lynn Hill iz filma *Vstaja v dolini*, "Da, se, fantje, da." Naj se neodgovorni odgovorni za to blamažo zapeljejo samo čez severno mejo in uporabijo avstrijske alpske ceste. Spoznali bodo, da severni sosedje pobirajo denar kar na cestah. Dobesedno. Morda bodo iz te izkušnje potegnili kaj koristnega. Morda.

Mire Steinbuch

UVODNIK

1 **Alpski prometni kaos**

Mire Steinbuch

SEDEM ŽENSK NA SEDEMTISOČAKU

4 **Pamir jim je dal krila**

Julija Šuligoj

SEDEM ŽENSK NA SEDEMTISOČAKU

10 **Pažaj smo prinesle celo kožo**

Marta Krejan Čokl

SEDEM ŽENSK NA SEDEMTISOČAKU

14 **Zmaga**

Lidija Honzak

INTERJUJ

18 **Janez Marinčič**

Katja Šifkovič

RAZMIŠLJANJE

22 **Smer ob žmuli**

Mire Steinbuch

RAZISKOVANJE

28 **Diretissima in gorska pravljica ob boku prvakov**

Vladimir Habjan

Z NAMI NA POT

32 **Na sončni strani Visokih Tur**

Janja Lipužič

PLANINČKOV KOTIČEK

41 **Srečanje z velikanom iz Zadnjice**

Kristina Menih

KARNIJA

44 **Gora dveh obrazov**

Olga Kolenc

ZGODOVINA PLANINSTVA
48 **Saški kralj na "nemškem" Triglavu**

Dušan Škodič

SUET, KI SE TOPI
52 **(Ne)večni led**

Vid Legradič

PLANINSKA DRUŠTVA
56 **Prenovljena kočča na Uskovnici**

Martin Šolar

U ŽIVU
59 **"Dobro jutro, oglašamo se izpred kočča ..."**

Marta Krejan Čokl

60 NOVICE IZ VERTIKALE

64 ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

65 LITERATURA

69 PLANINSKA ORGANIZACIJA

73 FILM

73 U SPOMIN

PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.

SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN

NOVA KBM

0400 1004 7070 066.

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

Julija Šuligoj

Pamir jim je dal krila

Ženska odprava na Pik Komunizma

Poleti so minila štiri desetletja, odkar se je osem jugoslovanskih alpinistk prvič v obliki samostojne jugoslovanske ženske odprave podalo v tuje visokogorje s ciljem osvojiti sedemtisočak. Odprave se v tokratni temi meseca spominjamo skozi pogovore z nekaterimi udeleženkami, Lidijo Honzak, Marijo Štremfelj, Marjano Šah in Ireno Komprej.

*Jugoslovanske
alpinistke na vrhu
Pika Komunizma
Arhiv Irene Komprej*

Od ideje do izbora

1979. leta so se slovenske alpinistke mudile v francoski Dauphineji na srečanju Rendez-vous Hautes Montagnes. Mednarodno žensko alpinistično združenje, ki ga je ustanovila Avstrijka baronica Felicitas von Reznicek konec sedemdesetih let prejšnjega stoletja, je imelo pomembno vlogo pri združevanju alpinistk z vsega sveta. Vsakoletno druženje in plezanje v različnih državah je alpinistke povezovalo in jim vlivalo samozavest za delovanje v – takrat še – pretežno moškem športu.¹ Na srečanju v Dauphineji

¹ Srečanje je bilo večkrat organizirano tudi v Sloveniji – 1971 v Kranjski Gori in 1994 v Bohinju, letos pa v Gozdu – Martuljku.

so jugoslovanske alpinistke v splošnem evforičnem vzdušju nad alpinizmom, ki ga je v jugoslovanski javnosti povzročal uspeh jugoslovanskega alpinizma v Himalaji, pomislile na samostojno žensko odpravo. Komisija za odprave v tuja gorstva je objavila razpis za odpravo v Pamir, ki naj bi potekala od 15. julija do 15. avgusta 1982 v organizaciji Komiteja za šport Sovjetske zveze. Na razpis so se lahko prijavile slovenske alpinistke, ki so izpolnjevale pogoje za republiški razred. Prijavljenih je bilo šestnajst slovenskih alpinistk in od teh decembra 1981 izbranih osem primernih kandidatk. Marija Frantar - Mariča, je bila določena za vodjo odprave, za mesto katere je edina kandidirala. Preostalih šest alpinistk je lahko za mesto znova kandidiralo na spomladanskem razpisu. Maja 1982 je bilo izbranih osem slovenskih alpinistk: Marija Sabolek Frantar - Mariča (26 let, AO Rašica), Lidija Honzak (26 let, AO Matica), Irena Komprej (21 let, AS Prevalje), Irena Markuš (24 let, AO Kamnik), Lidija Painkiher (27 let, AAO), Marjana Šah (24 let, AO Celje), Marija Štremfelj - Mica (25 let, AO Kranj) in Tamara Likar (23 let, AO Nova Gorica). Tamara se je deset dni pred odhodom smrtno ponesrečila v steni Malega Koritniškega Mangarta. Pridruženi članci sta bili še splitska alpinistka Ana Mažar in novinarka Dragica Mordej.

Mariča, vodja odprave, je imela največ izkušenj; leta 1979 se je povzpela na pamiški šesttisočak Pik Revolucije. Udeleženke sicer poudarjajo, da je niso dojemale kot vodjo in je bila ena izmed njih. Odločitve so sprejemale skupaj, Mariča je imela le zadnjo besedo. "Po svojih značajskih lastnostih je bila rojena vodja," komentira Marija.

Pomanjkanje opreme

Takoj po prvem krogu izbora so se začele tako fizične kot organizacijske priprave na odpravo. Lidija pove, da so preživele prav lepo leto, saj so skupaj trenirale po navezah in opravljale vzpone v Kamniško-Savinjskih Alpah ter se spoznavale med načrtovanjem odprave na sestankih.

Ker so bila oblačila in oprema težko dostopna, vendar nujna dobrina, so se znašle na različne načine. Oblačila so jim posodili moške nekaterih udeleženk, ki so bili himalajci ter člani odprave na Lotse leto poprej. Tako lahko na fotografijah zasledimo značilne rdeče kombinezone, ki so izstopali tako na pobočjih drugega najvišjega osemtisočaka kot na pamiških gorah. Manjkajoča oblačila so si spletle same, predvsem rokavice, gamaše in kape. Improvizirale so tudi pri opremi: "Mariča je narezala take *feltne* od zaves, da so nastali taki klini, ki se zabijejo v steno, da bi nas malo držali in varovali."² Odpravo so sicer finančno podprli tudi Komisija za alpinizem in matični alpinistični odseki članic. Pridobile so tudi nekaj pokroviteljev, ki so jim dali nekaj oblačil in višinske hrane, tehnično alpinistično opremo pa so si priskrbele same v tujini, predvsem Celovcu.

² Intervju z Lidijo Honzak.

Na Rdečem trgu v Moskvi; z leve Marija Štremfelj, Irena Komprej in Lidija Painkiher
Arhiv Irene Komprej

Ženska odprava buri duhove

Samostojna ženska ekipa brez moškega vodje je v domači javnosti naletela na predvidljivo kritičen odziv. Ker je "ženskam v naravi, da se skregajo in zato slabše funkcionirajo med sabo", je bilo slišati kritike v smislu: "Če jim bo po naključju le uspelo rešiti organizacijske probleme, se bodo med seboj tako skregale, da bo ta odprava pravi polom."³ Lidija se spominja podobnih komentarjev o možnosti prerekanja: "To se boste babe skregale, še moški se!"⁴ Članica odprave Marjana Šah pa poudari, da so se situacije zelo razlikovale glede na alpinistične odseke, iz katerih so alpinistke prihajale. Sama izpostavi pozitivno izkušnjo: alpinistični kolega jo je peljal na neko težko zimsko turo s ciljem, da si Marjana nabere dovolj točk, da bo sprejeta v ekipo. Na splošno je videla svoj AO kot pozitivno okolje pred odhodom, člani so jo spodbujali in ji želeli vso srečo.⁵ Marija se spominja, da so jih tudi v baznem taboru vsi zelo opozarjali na nevarnosti. "Že s tem so izražali malo nezaupanja v ženske, v sposobnost, da bi me same to naredile. No, morda sicer tudi zato, ker smo občasno delovale kot nekakšen kokošnjak. Me smo se res imele *fajn* in bile za tiste kraje zelo odprte."⁶ To sicer ni bila prva ženska odprava sploh (že Junko Tabei je leta 1975 vodila prvo žensko odpravo na Everest), vendar pa je bilo okolje Sovjetske zveze le drugačno, bolj zaprto in z ženskim alpinizmom niso imeli toliko izkušenj.

Lidija je povedala, da je bilo na Planinski zvezi malo patriarhata. "Me smo si želele iti na osemtisočak. A kadar koli smo jim pisale, so nas pustili v bistvu nevedne, ker nismo še nikoli pripravljale himalajske odprave."⁷ "Želele smo si nekam visoko, da se preizku-

³ Frantar, Marička. Ženska odprava Pamir 82. *Alpinistični razgledi 15* (1982): 32–36.

⁴ Intervju z Lidijo Honzak.

⁵ Intervju z Marjano Šah.

⁶ Intervju Marija Štremfelj.

⁷ Intervju Lidija Honzak.

Mariča in Irena pod vrhom Dushanbe (Irena sedi na nahrbtniku). Fotografijo ji je z voščilom, napisanim na zadnji strani, podarila Mariča ob novem letu 1983.
Arhiv Irene Komprej

simo v višini in bi bila to odskočna deska za Himalajo, poleg tega pa smo želele, da ne bi bilo organizacijsko preveč zahtevno, da ne bi na tej ravni prišlo do takih težav, da alpinistični cilj, ki je bil takrat glaven, ne bi bil dosežen," pove Marija. Tako so si nazadnje za cilje izbrale Vrh Komunizma po Borodkinovem steburu, ki ga do tedaj Jugoslovani še niso preplezali. V primeru uspeha bi vzpon pomenil nov jugoslovanski ženski višinski rekord.⁸ Cilj je bil tudi, da bi vrh dosegle po možnosti v alpskem slogu.

Višina gorovja, klima in preprosta organizacija, saj odprava v takratno Sovjetsko zvezo ni zahtevala veliko logistike, ker je bilo za to poskrbljeno in regulirano v Sovjetski zvezi, so se jim zdele sprejemljive, tako da je za cilj obveljal Vrh Komunizma. Tudi čas je bil primeren: poletje, čas počitnic tistih, ki so še študirale, in čas dopustov že zaposlenih. Cilj je bil sicer precej zahteven, tudi z vidika objektivnih nevarnosti, ki so prežale nanje. Čez spodnji osrednji del stene visijo velike lomeče in rušeče se opasti.

Cilju naproti

Kot vse odprave je alpinistke čakala dolga pot že pred samim poskusom vzpona na goro. 13. julija 1982 so odpotovale iz Ljubljane: najprej tri dni iz Ljubljane do

⁸ Do tistega leta ga je držala Slava Mrežar Suhač, ki se je leta 1977 povzpela na zahodni vrh Nošaka (7250 m).

Moskve z vlakom, kjer jih je čakal spremljevalec. Celo pot so podpisovale razglednice, ki so jih prodale in denar porabile za nakup hrane. Marija pove, da ima na to potovanje lepe spomine, saj so se vse zbrale v enem kupeju in se zabavale ter tako še bolj spoznale in povezale.

Iz Moskve so poletele z letalom do Oša, nato do Datant Kurgana. Sledila je vožnja s tovornjakom do Ačik Taša in nazadnje še polet s helikopterjem do baznega tabora. Bazni tabor, Moskovin-Valter, je bil postavljen na višini 4200 metrov in je še danes stalni bazni tabor za odprave, ki se odpravljajo na okoliške vrhove. Tam so imele udobje, ki si ga je za bazni tabor v preteklosti morda težko predstavljati. "Vendar pa," poudari Marija, "je dejstvo, da je bilo v Sovjetski zvezi vse zelo regulirano, tudi področje alpinizma." Imele so načrt, ki so se ga morale držati, ter osebo, ki jih je spremljala. Obenem pa je bilo zanje zelo lepo poskrbljeno; že v Ošu so jim pripravili "bogato pojedino", v baznem taboru pa kuhali, kar so si požejele.⁹ "Hrana je bila raznolika, dobro pripravljena. Vsega je bilo v izobilju, tudi solate in sadja, kar je sicer v baznih taborih redkost," pove Marija.

Za aklimatizacijo so opravile dve turi. Najprej na Vrh Vorobjova (rusko Pik Vorobjova, 5700 m), ki je zaradi svoje zmerne višine primerna tura za aklimatizacijo, poleg tega pa stoji prav nasproti Vrha Komunizma, zato so si lahko ogledale svojo načrtovano pot in cilj: Borodkinov steber ter plato nad njim. Za drugi aklimatizacijski vzpon so si izbrale Vrh Dušanbe. Po dveh dneh počitka so šle na Vrh štirih (rusko Pik Chetyreh), kjer so dosegle višino 5900 metrov, in prespale. Naslednjega jutra so se zbudile v gosti megli, zato vzpona niso mogle nadaljevati in vrha, visokega 6400 metrov, niso dosegle.

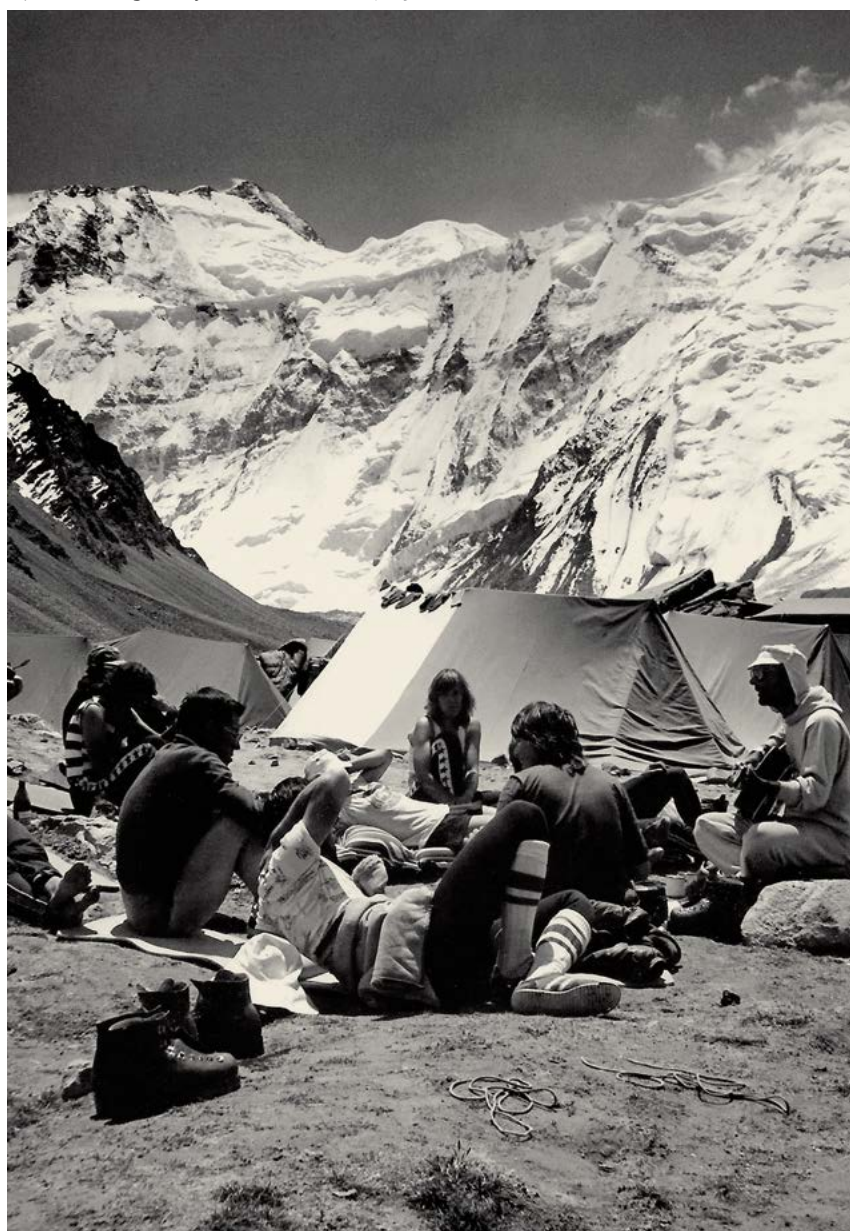
Na aklimatizacijskih turah so vse članice občutile slabost zaradi velike višine. Marija pove, da je imela prebavne težave in ji je bilo slabo, kar pa je, kot je ugotovila na naslednjih odpravah, le način prilagajanja njenega telesa na veliko višino. Vendar pa je bilo Marjani Šah slabo bolj, kot je to običajno, celo omedlela je. Po priporočilih zdravnika so jo s helikopterjem prepeljali v bolnišnico v Oš, kjer so ugotovili, da ima trebušni tifus. "Bila sem tako žalostna ... Verjetno sem si od vseh teh osmih jaz najbolj želela, da bi ženske kam šle. Bila sem pripravljena na vse, verjetno ena bolj motiviranih in se je meni to zgodilo. Vem, da sem bila pripravljena in sposobna, da bi tudi jaz prišla na vrh," pripoveduje Marjana.¹⁰ Izkušnjo v bolnišnici pa Marjana proti pričakovanjem opisuje kot dobro, celo zelo dobro. Marjana je bila zavarovana pri slovenskem športnem komiteju, zato je uživala večji luksuz kot drugi bolniki. Imela je svojo sobo in kopalnico, televizijo in telefon.

Preostalih sedem članic je 27. julija začelo vzpon. Kot pritiče alpskemu slogu, so si morale vsakokrat znova

izkopati platoje, postaviti šotore in jih zjutraj podreti. Lidija pove, da so s sabo nosile vso potrebno opremo, torej so imele "na hrbtu skoraj dvajsetkilogramske nahrbtnike, v katerih so bili šotori s težkimi palicami iz *fiberglassa*, *spalke*, *armiči*, plezalna oprema, gorilniki, *bombice*, pa volnene *fotrove* dolge gate in iz *sficanih* puloverjev sešite rokavice ... Za hrano in pijačo je seveda zmanjkalo prostora v nahrbtniku, pa tudi moči za nošnjo."

Članice so bile v naveze razdeljene glede na fizično pripravljenost, vzpenjale pa so se vse skupaj, v skupini. Prvi dan vzpona so bivakirale na nadmorski višini 5100 metrov. Naslednji dan so se čez Borodkinov steber povzpele na višino 6200 metrov in drugič bivakirale. 30. julija so se spustile na tristo metrov nižji plato in se nato začele vzpenjati na predvrh Vrha Komunizma, Vrh Dušanbe, 6900 m. Spet so bivakirale (višina 6500 metrov), naslednji dan pa dosegle Vrh Dušanbe, kjer so četrtič bivakirale.

Tabor Moskovin-Valter, poln alpinistov z vsega sveta in alpinistk iz Jugoslavije Arhiv Irene Komprej

⁹ Intervju z Marijo Štremfelj.

¹⁰ Intervju z Marjano Šah.

Članice odprave na Piko Komunizma (z leve): spredaj Lidija Painkiher, Marija Štremfelj, Ana Mažar; stojijo Mariča Frantar, Irena Komprej, Irena Markuš in Lidija Honzak
Arhiv Irene Komprej

"Nov višinski rekord. Lep dokaz sposobnosti."

Prvega avgusta je sedem udeleženk odprave doseglo vrh Pika Komunizma. Za sestop v bazni tabor so potrebovale dva dni. Vse udeleženske so se z gore vrnile brez posledic. Edina omemba vredna nezgoda, ki se jim je pripetila, je bil Lidijin padec v ledeniško razpoko na višini 5600 metrov, pri čemer je bila nekaj minut v nezavesti. Na srečo se je tudi ta nezgoda končala srečno, saj so jo s pomočjo švicarskih alpinistov hitro potegnile iz razpoke. Te izkušnje niso

niti preveč poudarjale in je omenjale, ker, kot pravi Lidija, mediji zelo hlepijo po takih zgodbah.

Za vodjo odprave, Marijo Frantar, je bil uspeh "le formalnost". Zanj je bil pravi uspeh dejstvo, da se je vzpostavila jugoslovanska ženska alpinistična ekipa. Izrazila je željo, da ekipa ne bi razpadla in da bi jugoslovanske alpinistke v prihodnosti lahko dosegale nove uspehe, se vzpenjale na višje vrhove in po težavnejših smereh.

Marija Frantar, Lidija Honzak, Irena Komprej, Irena Markuš, Lidija Painkiher, Marija Štremfelj in Ana Mažar so z dosegom vrha presegle jugoslovanski ženski višinski rekord Slave Mrežar Suhač. Poleg tega so bile prva ženska ekipa na Piku Komunizma in prva nesovjetska ženska ekipa na vrhu sovjetskega sedemtisočaka. Bolezen je preprečila vzpon Marjani Šah. "Če bi bila zdrava, bi gotovo tudi ona prišla na vrh in bi bil naš uspeh stoodstoten," je komentirala vodja odprave.¹¹

Njihov uspeh je bil prepoznan tudi v slovenskem in jugoslovanskem časopisju. Eden izmed člankov se na primer glasi: Nov višinski rekord. Lep dokaz sposobnosti. Avtor članka poudarja, da je odprava začrtala nov pomemben mejnik slovenskega in jugoslovanskega ženskega alpinizma in odpravo primerja z ženskimi odpravami v Himalajo. Lidija

¹¹ Frantar, Marička. Ženska odprava Pamir 82. *Alpinistični razgledi* 15 (1982): 32-36.

je komentirala, da se ji zdi neverjetno, da so preizkušnjo zdržale. Vso opremo so namreč nosile same, kar je pomenilo še dodatno izčrpavajočo dejavnost ob že tako težkem vzponu in preživetju na visoki višini. Hrana, ki so jo zaužile, je bila pomanjkljiva in precej nezadostna. Marija omeni, da na velikih višinah po navadi sploh ne jí, ker ne more. Sicer pa so s sabo imele prepečenec, konzervirane ribe, salame, *instant* juhe in čokolade. Tudi vode je vedno primanjkovalo, kot se spominja Lidija: "Zdaj so priporočila dva litra vode na dan. Ah kje, me smo imele dva litra za štiri osebe." Marija dodaja, da so pile predvsem maratonik.

Vse sogovornice so večkrat poudarile, da je bilo kljub naporom vzdušje odlično, saj so čutile zaveznitvo, med sabo niso tekmovali, podpirale so druga drugo. Vzdušje je bilo na splošno sproščeno. V baznem taboru, kjer je bilo sočasno več tujih odprav, so se izredno zabavale. "Ko smo prišle dol, smo imele žur do jutranjih ur s celim taborom. Zagotovo je bila naša odprava srce tega tabora," se spominja Marija. Tudi resno se niso skregale, kot so pred njihovim odhodom napovedovali zlobni jeziki.

Pogled z vrha Pika Komunizma na širok plato, ki so ga alpinistke morale prečiti. Pogled sega vse do ledenika Valter, kjer je bazni tabor.
Arhiv Irene Komprij

Alpinistke so s tem podvigom pokazale "vsem skeptičnim dedcem", kot jih je imenovala Lidija, kaj zmorejo in česa so sposobne. Marija se spominja Nejca Zaplotnika, ki je bil nad uspehom navdušen, in Marjona,¹² ki je komentiral, da v ženskem alpinizmu vidi še veliko prihodnost. "Mnenje pomembnih alpinistov za tisti čas je vplivalo na to, da se je kasneje zgodila še ena odprava, da ni bilo to nekaj nemogočega."¹³ Uspeh jim je vlil poguma in samozavesti. Dal jim je krila za nadaljnje udejstvovanje v alpinizmu in za uspehe v najzahtevnejših smereh v Sloveniji in tujini. Marija Frantar in Marija Štremfelj sta postali uspešni himalajki. Ostale udeleženske odprave so se bolj preusmerile v skalno plezanje na nižjih višinah ali v druge dejavnosti. ●

Viri
Intervjuji z udeleženkami odprave
Frantar, Marička. "Ženska odprava Pamiir 82."
Alpinistični razgledi 15 (1982): 32–36. <https://www.gore-ljudje.si/Kategorije/Novosti/sedem-emplanikem-na-sedemisocaku>.

¹² Marjan Manfreda.

¹³ Intervju z Marijo Štremfelj.

Vris vzpona po Borodkinovem stebru in vzpona na vrh
Arhiv Irene Komprij

Marta Krejan Čokl

Nazaj smo prinesle celo kožo

Irena Komprej

Irena Komprej se je na odpravo v Pamir pripravila izredno skrbno. Celo svinčnik, ki ga je nesla s sabo, je ošilila na dva centimetra ...

Irena Komprej kot reševalka iz vode na prireditvi JP Morgan Race v Nemčiji
Arhiv Irene Komprej

Alpinistka iz nekdanjega Alpinističnega odseka Prevalje je s soplezalci in soplezalkami že zelo mlada opravila vrsto zahtevnih, tudi prvenstvenih vzponov v naših in tujih gorah. Med drugim je v Druju je preplezala Bonattijevo smer in Ameriško direktno, Pallavacinija v Grossglocknerju, Južni steber v La Meije, kuloar Chaud v Mt. Pelvouxu, Cassinovo smer v Piz Badile itd. Članica prve ženske jugoslovanske alpinistične odprave v Pamir, Irena Komprej, je po uspehu na Piku Komunizma sodelovala še na odpravi Anapurna 1986 in plezala v Kavkazu, po približno petnajstih letih, posvečenih alpinizmu, pa so jo na drugačne vrhove in v svet popeljali uspešna kariera in druga zanimanja.

Irena, zakaj ne plezate več oz. zakaj ste nehali plezati?

Začela sem jezdit *(smeh)*. Ta prehod je bil čisto spontan, ni šlo za "prisilno" odločitev, preprosto nehala sem plezati, ker sem začela jahati, ko sem bila stara blizu trideset let. S poznejšim možem, ki je bil doma blizu Lipice, sva na moj predlog šla jahat in takoj sva bila "kuhana in pečena". Čisto preprosto – bil je naravni prehod, oba sva nehala plezati, še preden sva si ustvarila družino.

Marija in Mariča sta imeli otroke, ko smo šle v Pamir, in Mariča je takrat še posebej poudarila tudi ta vidik in je želela, da odpravo čim prej izpeljemo, ker je predvidevala, da večina deklet ne bo želela sodelovati, ko bodo postale mame. To je bilo takrat popolnoma normalno razmišljanje in pozneje se je dejansko res potrdilo – na Anapurno ni odšla celotna pamijska ekipa, temveč nekaj "starih" in nekaj "novih". Zagotovo je bila odprava v Pamir precej razbremenjena tudi zato, ker večina članic še ni imela otrok.

Zato moram povedati, da je zame kot alpinistko velika prednost to, da sem prvega otroka rodila pri dvaintridesetih, ko nisem več plezala. Takrat sem bila zelo zadovoljna, da sem že prej našla manj nevaren šport in da nikoli nisem imela občutka krivde ali slabe vesti zaradi odsotnosti od doma.

Ideja o ženski odpravi se je porodila na mednarodnem srečanju alpinistk, Rendez-vous Hautes Montagnes, leta 1979. Ste bili tudi vi na tem srečanju?

Ne, nisem bila. Mislim, da informacije o srečanju – kljub njegovi pomembnosti – sploh niso prišle do mene, vsaj ne pravočasno. Takrat je bilo vse centralizirano v Ljubljani, Koroška in drugi obrobni kraji so bili od središča informacij enostavno preveč oddaljeni. Informacije smo dobili od drugih hribovcev, ki smo jih srečevali v hribih, in v člankih v časopisu *Delo*, kjer je ponedeljkovo športno stran urejal Franci Savenc.

Kako ste izvedeli za odpravo?

Mislim, da me je obvestilo vodstvo odseka.

Ko je Komisija za odprave v tuja gorstva objavila razpis za žensko odpravo, ni upoštevala vaših želja, da bi šle na osemtisočak. Kaj je bil po vašem mnenju razlog za to?

Mislím, da je bila to zelo pametna odločitev. Organizacijsko smo bile sposobne v kombinaciji s Sovjetsko zvezo oz. s Komitejem za šport Sovjetske zveze iz tega največ iztržiti. Če bi šle kam, kjer bi morale vse same organizirati, bi si mogoče polomile zobe že na začetku. Obljubili so nam, da bomo lahko, če bomo uspešne, šle v Himalajo. Ta odprava je bila zelo pomembna, če ne kar bistvena stopnja v razvoju našega ženskega alpinizma. Priprave so nam omogočile spoznavanje, prepoznavanje naših močnih in šibkih točk, sposobnosti, skupni treningi in plezanja so nas pripravili na to, da smo vedele, kaj lahko pričakujemo druga od druge in ne nazadnje vsaka od sebe.

Kaj bi lahko kot prednost izpostavili pri sebi in kaj pri drugih?

Moja velika prednost ali moč je zagotovo bila optimizacija – predvsem opreme. Namesto ženskih žab sem s sabo vzela očetove dolge *gate*, saj je visoko v gorah težko zamenjati žabe, če si zmochiš noge, veliko lažje menjša samo nogavice. Mica še vedno trdi, da sem ji rešila prste na nogah, ko si je zmochila podplate na žabah, kar lahko v hudem mrazu pusti usodne posledice. Težila sem ji, da mora to mokroto vreči s sebe, in potem je presedlala na mojo metodo (ne spomnim se več, ali sva odrezali podplate na njenih žabah ali sem ji posodila svoje rezervne *gate* in nogavice). Zato sem tudi ošilila svinčnik – vse, kar je bilo mogoče, sem zreducirala na najnujnejše, da je bila teža nahrbtnika čim manjša.

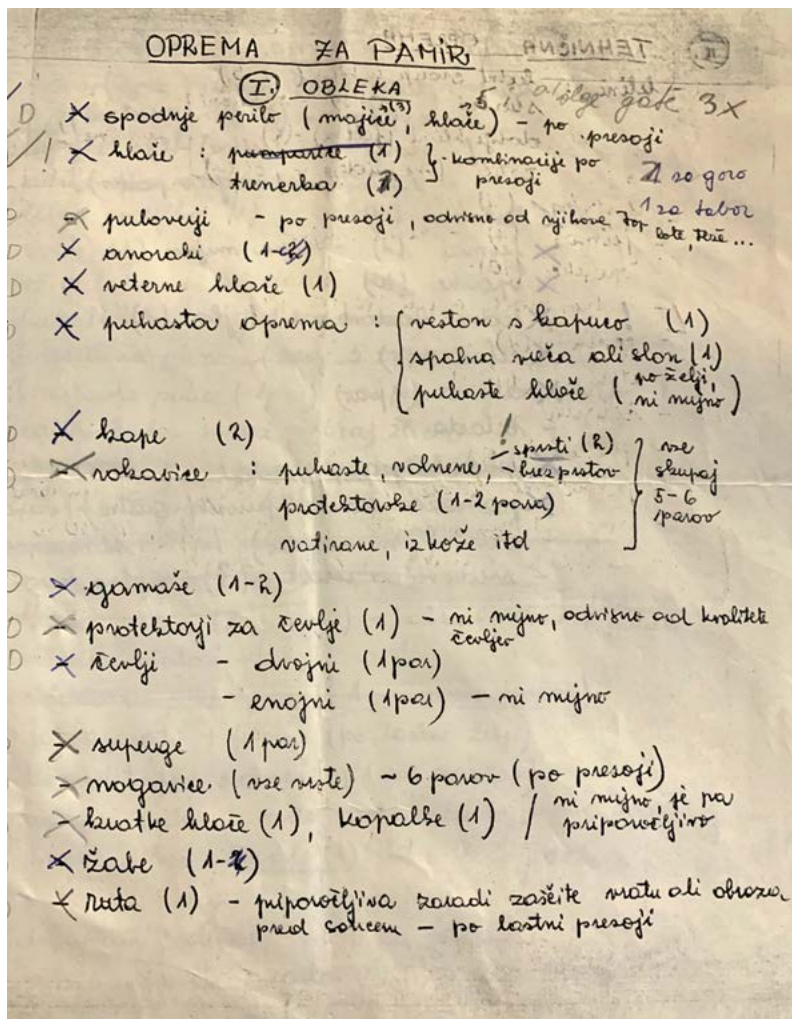
Mariča je bila izjemno dobra organizatorica. Odkrito priznam, da sama takrat nisem niti točno vedela, kam gremo, organizacijo sem prepuščala starejšim, meni sta bila pomembna samo višina in dejstvo, da gremo ženske same na odpravo. Lidija Honzak je blestela v komunikaciji, v socialnih kontaktih ter seveda v umetnosti, njen talent je koristil celi odpravi. Lidija Painkiher je bila takrat najboljša prosta plezalka, Ana Mažar je bila izredno fizično močna, racionalna, psihično stabilna in odlična sogovornica. No, da ne naštevam vseh ... Pred odpravo in med njo smo se zelo dobro spoznale in to je bila dobra osnova za naslednjo odpravo, za Anapurno. Takrat sem pa tudi organizacijsko precej sodelovala, saj sem bila starejša in sem imela izkušnje s prve odprave.

Ali mogoče veste, zakaj je bil izbran ravno Pamiir oz. sedemtisočak Pik Komunizma?

Mariča ga je izbrala (vir intervju z Marijo Frantar v *Delu* po odpravi, arhiv Irene Komprej, op. ur.), je bilo pa tudi logično, saj je bil to takratni najvišji vrh ZSSR (Zveza Sovjetskih Socialističnih Republik) in ker je predstavljal primeren alpinistični izživ,² saj nanj ne vodi noben "normalni planinski pristop".

¹ Danes imenovan Pik Ismoil Somoni.

² Njihov pristop je bil po Borodkinovem stebru, najvišja težavnostna stopnja III.

Kakšne so bile reakcije javnosti in kolegov z vašega alpinističnega odseka, ko je bila ženska ekipa izbrana in se je začela resno pripravljati na odpravo?

Zelo dobre, na odseku sem imela odlično podporo, za javnost pa težko rečem ... Nekaj je bilo objavljeno, vendar ne veliko. Vsaj pred odpravo ne. Naš odsek je vodil načelnik Engelbert Vravnik - Berti, ki je imel dobo "alpinistično politiko". Začrtal je emancipirano športno linijo: nič alkohola, resnost, poudarek na športu, ženske so spoštovane, enakovredne moškim ... Takrat je bilo na Koroškem veliko alpinistk. Kako je bilo drugje, ne vem. Takrat sem bila študentka v Ljubljani, in ker me je mučilo domotožje, sem se ves čas vračala domov in se družila predvsem s Korošci. Teliček se vedno vrača v hlev (*smeh*) ...

Vaša odprava je bila del mednarodnega tabora, na katerem so se zbrale ekipe z vsega sveta. Kako so na vas – na žensko ekipo – gledali v Pamirju oz. v tem pisanem taboru?

Hmmm, ne spomnim se nobene druge ženske odprave v Sovjetski zvezi takrat ... Poleg nas so bile v tistem taboru samo moške ekipe. Ženske so bile zdravnica, kuharica, prevajalka ... Bile smo priljubljene, ves čas so nas vabili na obiske, se pogovarjali z nami, nam dajali informacije ... Veliko smo se naučile od drugih – moških – odprav, ki so nas v taboru dobro sprejele. Družile smo se z vsemi in vsa druženja so bila prijetna.

Eden od seznamov opreme
Arhiv Irene Komprej

Marija Frantar, Irena Komprej in Irena Markuš na odpravi Pamir 1982
Arhiv Irene Komprej

Kakšno breme, s fizičnega in psihičnega vidika, vam je predstavljala odprava?

Komisija za tuja gorstva je plačala odpravo, opremo pa smo si morale priskrbeti same. No, tudi nekaj denarja smo seveda morale priskrbeti same. Takrat je bila v Jugoslaviji klasika, da si natisnil razglednice in jih v zameno za prispevek potem poslal z odprave. Tudi me smo natisnile razglednice z našim vrhom in pred odhodom v Pamir pobirale prispevke od posameznikov. Posamezniki (odsek, vaščani, znanci ...) so s tem sofinancirali našo odpravo. Teh razglednic je bilo ogromno.

Psihično breme? Zame ne. Bila sem zelo realna, držala sem se principa, da za noben vrh nisem pripravljena dati niti enega prsta, kar mi je verjetno dalo dodatno jasnost razmišljanja in psihično moč.

Druženje z Rusi in Švicarji v taboru Moskovin-Valter
Arhiv Irene Komprej

Torej je bila mladost – stari ste bili komaj 21 let – s tega vidika prednost, ne ovira?

Prednost! Nisem čutila pritiska, kot ga je najbrž npr. Mariča. Niti se nisem zavedala vseh odgovornosti; psihičnega pritiska zame res ni bilo. Ko je človek tako mlad, se niti z vrhom ne obremenjuje, saj ima pred sabo še veliko možnosti in časa – če prvič ne uspe, bo pa drugič.

Je mladost kljub vsemu v kakršnem koli pogledu predstavljala tudi slabost?

Slabost ... Hm, da, nisem niti točno vedela, kje sem, ker mi je bilo vseeno (*smeh*), pomembno mi je bilo samo to, da sem šla. Tudi političnega in družbenega dogajanja se sprva sploh nisem zavedala. Tam je takrat potekala celo vojna ... Mariča nas je med potjo do baznega tabora opozorila na to, da tam vozijo tanki v Afganistan ... Pri enaindvajsetih sem bila komaj iz pubertete, Mariča pa je bila takrat stara devetindvajset let, vsekakor je tudi zato življenje doživljala in dojemala bolj zrelo in odgovorno.

Kaj je bilo na tej odpravi za vas najtežje?

Marjanin tifus. Vse, kar je bilo povezano z njeno boleznijo. Iskreno je bilo to najtežje. Zagotovo bi prišla tudi ona na vrh, če ne bi zbolela. Organizacija je bila dobra, vreme odlično, imele smo dovolj opreme, bile smo zelo dobro pripravljene ...

Bi v okviru zmožnosti, ki ste jih takrat imeli, (lahko) kaj naredili drugače?

Ne. Kar se mene tiče, ne bi mogla in niti ne bi želela. Cilj je bil odličen in vse (razen Marjanine bolezni) je potekalo gladko.

Razglednica, narejena posebej za odpravo.
Arhiv Irene Komprej

Kakšni so bili odzivi medijev in javnosti po končani odpravi? Moške so pogosto slavili kot narodne heroje, kako so sprejeli vas?

Zelo pozitivni. V *Delu* je bilo nekaj člankov – seveda tudi zato, ker so bile alpinistične novice v njem redne – o nas pa so pisali tudi v ženski reviji *Jana*, kar je imelo še poseben pomen. Ne le za ženski alpinizem, ampak za jugoslovanske ženske sploh.

Se morda spominjate še drugih odzivov, ko ste se vrnili v domovino?

Imele smo veliko predavanj po vsej Sloveniji – v Cankarjevem domu, vabili so nas v šole, v razne organizacije in v goste na različne prireditve. Ko smo zbirale denar za Anapurno, je bil ravno Pamir vstopnica v podjetja, ki so nam dala sredstva za drugo odpravo. Na Anapurni je bilo precej drugače. Tam smo morale reklamirati Tosamine higijenske vložke (*smeh*), sadne ploščice in podobno, da smo izpolnile obljube pokroviteljem. Da, odziv je bil res dober in zelo opazen še po štirih letih, saj smo ravno zaradi Pamirja dobile sredstva za Anapurno.

Kaj je odprava dala vam osebno?

Širino, drugačen pogled na življenje in zavedanje, kako živijo drugje. Pogled na svet se mi je zelo odprl. Marsikaj sem shranila v podzavest in je pozneje nekako prišlo na dan. Moj zdajšnji partner je iz Irana, in ko sva se pogovarjala o naši odpravi, me je vsakič popravil, da narobe izgovarjam ime vrha Dushanbe. Zavrnila sem ga, češ kako ve, če pa ne pozna tistih hribov, pa se je nasmehnil in pojasnil, da v njegovem jeziku to pomeni ponedeljek. No, v članku, ki sem ga napisala po odpravi, sem ime torej pisala narobe – Dušambe (*smeh*). Šele pozneje sem se torej zavedela, da v Tadžikistanu pravzaprav govorijo perzijsčino. (Uradni jezik je tadžiščina, indoevropski jezik iranske skupine; gre za drugačno ime za isti jezik, ki ga govo-

rijo v Iranu – farsi – in Afganistanu – darsi – čeprav ta uporablja cirilico. Op. ur.)

Kako danes gledate na odprave, ki so precej drugačne, kot so bile takrat?

Tudi ves alpinizem je popolnoma drugačen. In plezanje sploh – to, kar počne na primer Janja Garnbret ... Ohhhhhh, samo to lahko rečem! Svetovna špica! To, kar počne ona, je prava gimnastika! V alpinizmu pa ... Zdaj se pleza *light and fast*, kar se mi zdi bolj varno, ker si hiter in lahek, za vzpon in sestop potrebuješ manj časa. Vremenske napovedi so natančne, včasih jih ni bilo. Podpiram tak način, ki včasih ni bil mogoč, saj je bila takrat vsa oprema težja. A pravzaprav je bila že naša odprava za takratne razmere revolucionarna – šle smo v enem poskusu gor in dol, aklimatizirale smo se drugje. Plezale smo v alpskem slogu, ne v odpravarskem – z dvajsetkilogramskimi nahrbtniki smo preplezale težavnost III. stopnje 5000 metrov visoko; tista dva dni je bilo vreme nekoliko slabše, tako da smo plezale v megli in sneženju. Tehnično najzahtevnejši del vzpona je bil spodnji, in ko smo ga preplezale, smo šle samo še na vrh in nazaj, in to z lažjimi nahrbtniki – torej že lahko in hitro.

Razvoj alpinizma je v tem pogledu dober – največja nevarnost v gorah je namreč vreme. Zaradi premalo hrane v hribih ni še nihče umrl, če pa obtičiš v slabem vremenu ... Ne me razumeti narobe: seveda nujno potrebuješ rezervno obleko, rokavice, nogavice (mokre noge so smrt za prste) in gorilnik, da poskrbiš za tekočino. ●

Nekatere od objavljenih fotografij je Ireni Komprej po končani odpravi poslal alpinist Günter Jung, eden od članov zahodnonemške odprave, ki je bila istočasno udeleženka mednarodnega tabora v baznem taboru Moskovin-Valter.

Lidija Honzak

Zmaga

Stari fotri – posebna "izdaja"

Izkušene alpiniste na alpinističnem odseku smo imenovali stari *fotri*. To ni bila žaljivka, ker po navadi niso bili niti stari, pa tudi *fotri* ne. Tako smo jih imenovali iz spoštovanja do njihovih vzponov in bogatega alpinističnega znanja.

Moški osvajajo vrhove in na fotografijah z vrha z visoko dvignjenimi rokami sporočajo svetu, da so zmagali, da so goro premagali. Ženske se na vrh povzpnejo in smo srečne, ko nam uspe. Ženskica z zmagovalno dvignjenimi rokami na vrhu Pika Komunizma je zgolj parodija na moški svet. Ta karikatura je nastala za plakat, ki je vabil na predavanje udeleženk prve ženske alpinistične odprave na Pik Komunizma. Risba Lidija Honzak in Janez Marinčič. Arhiv Lidije Honzak

Skoraj vsak *ferajn* je imel kakšnega starega *fotra*, ki je s svojo energijo potegnil za sabo še tečajnike in pripravnike. Na ženske z odseka, ki so dobro plezale, so bili ponosni. Včasih tako, da so se bili s starimi *fotri* iz drugega *ferajna* pripravljene celo skregati, kdo ima boljšo žensko navezo. Matičarji so se prerekali z akademci, ali sta boljša naveza Ines¹ in Sanja,² ki sta preplezali Philipp-Flamma v Civetti, ali pa midve z Vlasto,³ ki sva prosto preplezali varianto Aschenbrennerjeve smeri. Seveda so se prerekali v gostilni in ob velikih količinah piva. Starim *fotrom* posvečam karikature in zgodbe, ki sem jih imela v mislih, ko sem jih risala.

Spomini v lužici

Unionska dvorana je bila polna. Ljudje iz vse Slovenije, ker tudi me smo bile iz vse Slovenije, so prišli na predstavitev prve ženske alpinistične odprave na Pik Komunizma. Na Pik Komunizma smo se povzpele po Borodkinovem stebri, po katerem ni plezal še nihče iz Slovenije, zato so bile informacije o težavnosti zelo skromne. Če bi vedele več, bi verjetno vzele s seboj manj tistih dolgih klinov – *profilcev*, ki jih je Mariča⁴ naredila iz karnis za zavese. Z vzponom na Pik Komunizma, ki je visok 7495 metrov, smo postale jugoslovanske višinske rekorderke. Vzpon smo opravile v alpskem slogu, kar pomeni, da se nismo vračale v višinske taborne, pač pa smo vso alpinistično opremo in tudi šotore, spalke, gorilnike in hrano ves čas tvorile s seboj v dvajsetkilogramskih nahrbtnikih. Brez nosačev seveda. Bile smo dobra ekipa in razen Marjane,⁵ ki je zbolela že ob prihodu v bazni tabor in je morala v bolnišnico, smo vse stale na vrhu. Mislim pa, da so bolj kot vsi ti presežki ljudi zanimale podrobnosti. Recimo, kako smo v silnem mrazu lulale, pa menstruacija in ali smo se kaj *kregale* ... In če je kdo pričakoval na odru možače, se je lahko prepričal, da smo prav *luštne* ženskeice.

¹ Ines Božič.

² Sanja Vranac.

³ Vlasta Kunaver.

⁴ Marija Frančar.

⁵ Marjana Šah.

Tisti, ki nam je posodil kovinski kovček za *diase*, je Komprejki,⁶ ki je bila zadolžena za tehnično izvedbo projekcije, rekel: "Pa *tkole* ga moraš obrnit, ko ga boš odprla, da ne bodo diasi padli ven." Komprejka ga ni obrnila *tkole* in diasi so padli ven. Poleg tega, da so se pomešali, so se tudi zmočili. Tisti večer je namreč padal dež in po tleh dvorane je bilo vse polno majhnih lužic. Ljudje so kar dolgo čakali, da smo vse uredile, preden se je projekcija začela. Kakšno minuto za tem se je projektor odločil, da ne bo več delal. Dva ali trije, ki so stanovali najbližje dvorani Union, so se pognali v dir, da prinesejo drug projektor. Ljudje so mirno čakali in se tiho pogovarjali. Preden se je projekcija ponovno začela, je Škarja stopil pred občinstvo, se zahvalil za razumevanje in rekel, da smo Slovenci, dokazano, potrpežljiv narod. Potem smo izmenično pripovedovale. "Punce, če vam ne bo šlo, se kar v kakšno luknjo skrijte in recite, da ste bile gor," je rekla moja mama, ko smo se na peronu poslavljale. Na odpravo smo namreč odhajale z vlakom. Pripomba moje mame nas je nasmejala, ker nista bili solzni samo mamiči, Mariča, ki se je poslavljala od svoje Marjetke, in Mica,⁷ ki se je poslavljala od male Katarine, solzne smo bile vse. Tudi zato, ker smo bile pripravljene, da se morda nikoli več ne vrnemo.

"Bolj bogo, al' bo že šlo!"

Na televiziji so se spomnili, da bi bilo fino, če prireditelj šov – tekmovanje med udeleženkami prve ženske alpinistične odprave na Pik Komunizma in med udeleženci odprave na Everest, ki je bila dve leti prej. Zamislili so si tekmovanje v različnih disciplinah. V vsaki disciplini se pomeri ena udeleženka ženske odprave z enim *everestovcem*. Namesto da bi si tudi me privoščile malo šova in si kaj *luštnega* oblekle, smo dale nase Almirine sponzorske telovnike, tako da smo bile videti kot kakšne tabornice. Potem se je začelo. Mica je teknovala z Vikijem.⁸ Na projekciji so pokazali detajl predmeta. Pogled so vedno bolj širili, dokler prvi ni uganil, za kateri predmet gre. Viki je bil neverjeten. Skoraj takoj je uganil predmet in Mica ni imela šans. Jaz sem teknovala s Šraufom.⁹ Z mize, na kateri so bile užitne in strupene gobe, sva morala v določenem času prenesti čim več užitnih gob na drugo, malo bolj oddaljeno mizo. Jaz sem s svojo staro mamo hodila nabirat gobe in sem jih še kar poznala. Prepričana sem bila, da bom Šraufa, ki si je za na televizijo obul drseče salonarje, tudi v hitrosti prehitela. Tik pred nastopom pa se je hinavsko preobul v športne copate, jaz pa sem pomotoma eno strupeno gobo odnesla na drugo mizo in izgubila. Komprejka je teknovala z Robasom.¹⁰ Pokazali so jima fotografijo in tisti, ki se je prvi spomnil pesmi, ki spada k tisti sliki, je pritisnil na gumb in zapel. Še preden se je slika dobro poka-

Karikatura Lidije Honzak o članicah odprave na Pik Komunizma je bila narisana za plakat za predavanje v Unionu, ki so ga pripravile članice po vrnitvi v domovino. Risba Lidija Honzak in Janez Marinčič.
Arhiv Lidije Honzak

zala, je Robas že pritisnil na gumb in s polnimi pljuči, vzneseno in glasno pel, pripravljen, da odpoje celo pesem. Pel je tudi, ko ga je voditeljica hotela ustaviti, dokler ni odpel vsaj cele kitice. Moram priznati, da je bil dober in da se je pesem res ujemala s sliko. Zadnja slika je bila naša zadnja šansa. Na sliki se je prikazal bel, zasnežen gozd. Komprejki je končno uspelo pritisniti na gumb hitreje kot Robasu. Lepo in z zateglim glasom je poskusila z rusko pesmijo, ki se jo je naučila v Pamirju: "Snjeg, snjeg, snjeg, snjeg, snjeg na palatko ..." a jo je moderatorica diskvalificirala, ker je bil na sliki samo sneg, šotora (palatke) pa ne ... Izgubile smo tudi v drugih disciplinah. Potem so na oder poklicali eno *bejbo*, Štajerko, zmagovalko tekmovanja popevk Vesela jesen. S sopranom, ki se poda k frajtonarici in primerno migajočim telesom je zapela: "Če vprašate me, kok je kej, rekla vam bom tako, tako, če vprašate me kok je kej, bolj bogo, al' bo že šlo." Me prav zanima, kakšen komad so imeli pripravljen za primer, če bi izgubili *everestovci* ...

⁶ Irena Komprej.

⁷ Marija Štremfelj.

⁸ Viki Grošelj.

⁹ Stane Belak.

¹⁰ Roman Robas.

Zastavica s podpisi
vseh udeleženk
odprave
Foto Julija Šuligaj

Zamolčana zgodba

Potem ko je mama ugotovila, da na odpravo grem, pa naj si ona to želi ali ne, mi je začela šivati uporabne stvari: rokavice in nakolenčnike iz starih volnenih sfilcanih jopic in majic ter protektorje za rokavice iz nepremočljivega materiala. Oče mi je ponudil svoje zelene smučarske hlače in zraven dal še svoje dolge volnene *gate s šlicom*. Če bi bila še otrok, bi potisnila kazalec skozi ta šlic in z njim gor in dol pomigala. Tako pa me je bilo sram, da bom imela na sebi moške *gate s šlicom*, in le dejstvo, da so spodaj in da se itak ne vidijo, me je potolažilo.

"Lepota in šarm, ženske, to je najpomembnejše," je rekla Marjana, ko smo začele zbirati sponzorska sredstva za odpravo. Nataknila sem si kiklurino¹¹ in se s strumnim hribovskim korakom odpravila v firme, na sestanke. S priporočilom in obrazložitvijo PZS ni bilo težko dobiti termina za sestanek z direktorjem. To pa je bilo velikokrat videti takole. V majhnem kabinetu, v katerem je tajnica glasno tipkala na pisalni stroj, sem čakala, da me pokličejo v njegovo pisarno. V veliki, skoraj prazni sobi sta bila čisto na drugem koncu prostora postavljena masivna hrastova miza in mogočen fotelj iz črnega usnja. Na njem je sedel direktor. Meni so, potem ko sem čez to veliko sobo prišla do njega, odredili mali leseni stol na drugi strani mize. "Ooo, ubogi tisti, ki pride vprašat za povišico," sem si mislila. "Najprej se mora po dolgem odpraviti do direktorja,

pri čemer ga on strogo opazuje, in če ne prej, se mu zagotovo napolnijo hlače potem, ko ga posadijo na ta mali leseni stol in ga nadrejeni od zgoraj vpraša, kaj bi rad." Moj izplen na teh sponzorskih pohodih ni bil ravno briljanten. Od Tosame sem dobila večjo količino ženskih higienskih vložkov in tamponov, od Medexa pa propolis in kremo za sonce. Pozneje sem se ob vprašanih novinarjev, kakšna je razlika med moškimi in ženskimi odpravami, vsakič spomnila na ta sponzorska darila.

"Veš kaj, Mariča, kaj ko bi vsaka v ekipi imela svojo vlogo. Ti si vodja odprave, jaz pa bi bila na primer lepotica odprave." Iz osuplega Maričinega pogleda in pogledov ostalih sem razbrala, da nekaj ni v redu. "A ta si res misli, da je najlepša, ali kaj," so se spogledale. V resnici mi je bilo malo mar, ali sem lepa ali pa grda. Pomembno mi je bilo le to, da moje telo dobro deluje. Štos z lepotico se mi je zdel posrečen, ker če je tvoja vloga na odpravi lepotica, potem ti ni treba delati. Ponesrečene ideje o moji vlogi lepotice mi tudi na odpravi niso odpustile. Vsakokrat, ko je *prispanciral* mimo naših šotorov v baznem taboru postaven blondinec, član odprave iz Irkutska, so me klicale: "Lidija, Lidija, a ni tale lep!" Saj ne rečem, res je bil lep, ampak zame se fantje itak niso kaj dosti menili. V nasprotju z Markuško,¹² ki je imela KGB-jevca, Rusa, ki smo ga tako imenovali, ker je imel skrivnostno in prebrisano *facio*. Če je pri kosilu ali večerji sedela na robu klopi, je prisedel tik k njej. Potem ko se je ona nejevoljno pomaknila proti sredini klopi, se je tudi KGB-jevec pomaknil, da je bil spet tik ob njej. Enkrat ji je ukradel poljub in me smo skoraj umrle od smeha, ko smo videle njen zgroženi pogled.

"Ej, ženske, ne morete kar tako brezglavo šibat čez te razbite serake, kaj pa če katera kam pade," je ogorčeno rekla Ana¹³, ko se ob vračanju, nekje v Borodkinovem stebru, izčrpane in z mislijo že v baznem taboru, nismo kaj dosti menile druga za drugo. Strinjale smo se, da ima prav, vendar smo enako kot prej drvele naprej. Jaz sem bila nekje zadaj, ko se mi je spodsulo pod nogami. Ko sem padala, sem z obema rokama avtomatsko prijela cepin, da se bom zaustavila, kot pri zdrsu po pobočju. V naslednjem hipu me je sneg v celoti prekril in zbetoniral v razpoki.

"Uboga mama, kako se bo *sekirala*," sem pomislila. Nato pa še: "Kakšna škoda, da ne znam izračunati, koliko časa bom lahko dihala z glavo pod snegom. Na vseh teh hribovskih tečajih in predavanjih, ki sem jih obiskovala, me tega niso naučili."

Še preden se je sneg do konca sesedel, mi je uspelo osvoboditi glavo, ostalo telo, vključno z mojimi rokami, ki so nekje spodaj oklepale cepin, je bilo zagozdeno v razpoki in negibno pod težo snega. Kakšnih petnajst metrov nad mano je bila majhna odprtina, skozi katero je prodirala svetloba.

¹¹ Kiklurine so krila, ki jih ne maram in jih nosim samo, če se mi zdi, da jih moram nositi.

¹² Irena Markuš.

¹³ Ana Mažar

"Ne, ne bom klicala na pomoč, ker če kličeš na pomoč, si revež, ki te bo kmalu pobralo, in jaz to nisem," sem si mislila.

"Anaaa," sem zavpila iz globoke razpoke. Prav grozljivo je bilo, ko se je zvok takoj vpil v sneg okoli mene in nobene možnosti ni bilo, da bi me kdo slišal in prišel rešit. Sicer pa je bila ekipa že daleč spredaj. Torej se moram rešiti sama. Premikala sem se in suvala in naredila za kakšen centimeter prostora okoli telesa. Centimeter, za skoraj eno uro truda. Čez čas sem zaslišala glasove, do mene so se začele spuščati noge z gozjarji in derezami. Pozorno sem gledala, ali bom iz opreme lahko razbrala, kakšne narodnosti je lastnik nog. Na gamašah je bilo natisnjeno Millet. Aha, ni Rus, ker Rusi imajo doma sešite gamaše, sem sklepala. Torej ga lahko nagovorim v angleščini.

"Hau ken aj help ju?"¹⁴ sem junaško vprašala.

Začudeno me je pogledal in me vprašal, ali sem kaj polomljena. S cepinom mi je odkopal gornji del telesa in mi zavezal vrv okoli pasu. Potem so vlekli, na silo, ker sem imela noge še vedno zagodene v razpoki in negibne pod težo snega. Vrv se mi je zažirala v telo. Kričala sem od bolečine. Mislila sem, da mi bo odtrgalo noge, da me bo razpolovilo. Močno sonce me je oslepilo in do polovice sem že bila iz razpoke, ko sem se onesvestila. Fantje, ki so me potegnili iz nje,

so bili švicarski alpinisti, ki so takrat, ko sem izginila v razpoki, prišli mimo, in eden, ki se je slučajno ozrl nazaj, je videl, kaj se je zgodilo. Moje junaško vprašanje "Hau ken aj help ju?" in glasno kričanje je bilo junaško in glasno samo v moji glavi. V resnici sem zmrznjena in podhlajena komaj še kaj spravila iz sebe. K življenju me je vrnil zdravnik iz ruske ekipe, tiste iz Irkutska, ki se je malo za nami spuščala po Borodkinovem stebru. Koliko takšnih srečnih naključij imamo v življenju! Res sem hvaležna, da sem na Piku Komunizma zaradi teh srečnih naključij preživela. Ko sem odprla oči, sem nad sabo zagledala Ano, ki se je jokala in smejala hkrati in me poljubljala vse povprek. Pozneje, v taboru, so mi ženske v smehu očitale, da sem se namenoma vrgla v razpoko, da bi vzbudila pozornost pri lepem svetlolasem alpinistu iz Irkutska. Prav on je bil namreč tisti, ki se je slekel skoraj do golega in me nezavestno s svojim toplim, mišičastim telesom grel. Jaz sem pod njim ležala slečena do *gat*, tistih očetovih, *s šlicom*. Še dobro, da sem bila nezavestna, ker če mi ni bilo namenjeno, da izdihnem od podhladitve, bi zagotovo izdihnila od sramu.

Ob vrnitvi tega nesrečnega dogodka nismo kaj dosti omenjale. Nismo želele, da bi ljudi bolj zanimala nesreča kot pa dejstvo, da nam je uspelo, da je celotna ekipa ženskic prvič dosegla višino 7495 m in stala na vrhu Pika Komunizma. ●

¹⁴ Kako ti lahko pomagam?

MAGNEZIJ Krka 300

MAGNEZIJ Krka 400

BODITE ŠE BOLJ NEUSTAVLJIVI

Magneziju Krka 300 se je pridružil **Magnezij Krka 400**, ki vsebuje več magnezija in tako še bolj pripomore k:

- ✓ zmanjševanju utrujenosti in izčrpanosti,
- ✓ normalnemu delovanju mišic.

www.magnezijkrka.si

KRKA

Katja Šifkovič

Alpinist Janez Marinčič se je proti koncu svojega petega desetletja plezanja znašel v zahajajočem soncu tik pod robom stene Nad Šitom glave po preplezani smeri po zajedi.
Foto Samo Molek

Druženja so bila pomemben del plezarije

Pogovor z Janezom Marinčičem

Ko sva z Ano plezali Brid za veliki čekič v Paklenici in po par urah (ne)varno sestopili, so naju s soplezalko v šotorišču vsi, ampak res vsi vprašali, kako sva prišli čez tiste radiatorje. Janez Marinčič pa naju je vprašal čisto nekaj drugega, radiatorji ga niso zanimali. "Tam čez se že nekako prekotališ," je rekel. Vprašal naju je, če sva videli nebeško lep vrt rož na vrhu smeri. Kar boste prebrali v zapisu najinega pogovora, je le fragment zgodb in spominov izjemnega, hudomušnega in v pakleniško skalo zaljubljenega alpinista Janeza Marinčiča.

Pred kratkim sem te klicala in se poskušala zmeniti za tale pogovor in si rekel, da si trenutno ravno v Chamonixu ...

(*Me hitro prekine.*) Ja, sem bil, ja, v Chamonixu. Sicer sem bil fizično tukaj v svoji sobi, ampak zares pa v Chamonixu. Razmišljal sem o plezanju tam. V Chamu sem bil sicer manjkrat kot v Paklenici, čeprav so tam super, super hribi. Pokazali so nam jih starejši matičarji, s katerimi smo jih prvič obiskali takoj po maturi leta 1974, in naleteli na kar 15 dni lepega vremena! V Sloveniji je bila takrat vremenska napoved le za en dan naprej, v Chamonixu pa kar za tri dni! To je bila zame čista fatamorgana. Starejši alpinisti so nam nekoliko pokazali hribe in evo, pa smo šli. O tem sem razmišljal, o prvem obisku Chamonixa.

Kdaj si začel plezati?

Začel sem leta 1973. Star sem bil 17 let. Na uvodno predavanje sem šel sicer najprej na super zveneči Akademski alpinistični odsek, kjer je imel uvodne besede izjemni povojni alpinist Marjan Keršič – Belač, in so me še kar prepričale. Ampak sem bil zelo skromen in se še nisem želel vpisati nikamor. Takrat sem živel v stari Ljubljani in sem veliko treniral na grajskih Šancah. Nobene plastične oz. umetne stene še ni bilo, niti *rimca*¹ še ne. Zoran Bešlin in ostali smo se do onemoglosti obešali po tistih oprimkih. Med fanti, s katerimi smo plezali na Šancah, so bili tudi matičarji, pa sem se spraševal, ali naj grem v ta odsek

¹ V Ljubljani ostanek nekdanjega rimskega zidu.

ali ne. Nekega dne sem šel plezat v Turncu in v Malem Turncu sem *soliral* Levstka – plezal sem popolnoma brez vsega. Nasproti, na Kapelici, je sedel Viki Grošelj, samo gledal me je, brez besed. Ko sem prišel dol z Malega Turnca, sem *odsoliral* še Raz Kapelice. Grošelj mi je potem ponudil čokolado in rekel: "Fanté, pridi ti na Matico." To je resnična zgodba. Eno lušno prvo srečanje z bodočim velehimalajcem. Tako sem se vpisal v AO Matica.

Vsak človek se spominja svoje prve ljubezni. Vsak alpinist pa se spominja svoje prve preplezane alpinistične smeri. Kako si ti začel s pravim alpinizmom in s plezanjem celo prvenstvenih smeri?

(*Nasmehne se.*) Jah, takole je bilo. *Napokali* smo se nekega maja v akademski kombi in se odpeljali v *Paklo*. Potem smo vso opremo znosili gor v Aniča lukco, kjer je bilo izjemno šotorišče, ki ga danes seveda nihče ne sme več uporabljati, ker je to sedaj nacionalni park. Tam smo se potem akademci, matičarji, Tržičani in Kamničani družili in se menili, kam bomo šli plezat. Prve štiri smeri sem preplezal kot drugi v navezi, peta smer pa je bila nepozabna. Plezal sem Mosoraško. Eden izmed akademcev me je v najtežjem raztežaju poslal naprej in to me je zaznamovalo. Tisti raztežaj, tistih 30 oziroma 35 metrov je bilo včasih ocenjenih s 5c, danes je to realna šestica. To sem takrat zmoget in potem je šlo plezanje samo še naprej.

Kakšno je bilo takrat plezanje v Paklenici? Svedrovcev seveda še ni bilo, kar pomeni, da ste vse plezali na kline?

Ne, ne, svedrovcev seveda ni bilo in varovali smo se s klasičnimi klini. Seveda je bil prisoten strah pred padci – pred tem, da boš priletel na slab klin, ampak ... če te morda prvi ne bi ustavil, bi te mogoče drugi. Sam sicer nisem pogosto tvegat. Toda šest let pozneje,

v obdobju ponovitev ... S tem mislim proste ponovitve prvenstvenih smeri. Takrat sta vladala Tomazin in Perko iz Tržiča. Onadva sta vse lepo mirno preplezala. Veliko smeri sta v tistih časih preplezala v Paklenici in v Vežici. Tudi tu imam neko fino štorijo, ki se je zgodila, ko sta plezala Akademsko smer. Takrat danes vsem plezalcem znani Franček Knez je pri oceni smeri vztrajal, da je lestvica zaprta navzdol. In zato sta Tomazin in Perko ocenila preljubo Akademsko samo s 6+. Danes je to seveda težka, težka 7-.

Kako lahko opišeš prehod od tehničnega plezanja k prostemu plezanju?

Leta 1979 sta šla Tržičana Čita (Borut Bergant) in Iztok Tomazin v ZDA na izmenjavo. V eni izmed veličastnih sten v Black Diamondu sta se naučila novega pristopa plezalcev, in sicer da se ne potegneš za nika-

Janez Marinčič
v legendarnem
kampu v Aniča lukci
v Paklenici
Arhiv Janeza
Marinčiča

Ko sva z Zoranom četrty dan izplezala iz zasnežene severne stene Rzenika, je lep sončen dan sijal od sreče.
Foto Janez Marinčič

kršno železje, ampak plezaš samo s svojimi nogami in rokami. Ta način, to modo sta prinesla v Slovenijo in se je hitro prijela. Že 1979 smo proste ponovitve poskušali tudi ostali. Klini so bili stari, morda si kakega novega zabil, *frendov*² še ni bilo. Kar si želel, si splezal in bil blazno vesel, ker ti je uspelo.

Ampak v Paklenici so dokaj hitro začeli vrtati.

Ja, štiri leta pozneje je Pit Schubert, ki je v bodočem nacionalnem parku dobil dovoljenje, da lahko vrta, v sidrišča klasičnih smeri zabetoniral ogromne rinke. To je povzročilo, da se je lahko v teh priljubljenih smereh nabralo več navez, ker je železen obroč pomenil popolno varnost. Zatem so postale smeri navrtane, nekatere celo pretirano. Ko je bila moja hči stara enajst let in nisva imela kaj početi, sva šla pogledat v Aniča kuk, kaj bi plezala. Odločila sva se za Morsoraško. Zakaj? Petzl je izumil *grigri*, pripomoček za varovanje soplezalca, ki sem ga vpel v vsako rinko na vsakem štantu. Spomnim se, da sem priplezal v tisto slovito poč in opazil, kako zelo je navrtana. Takrat sem bil zelo v formi in sem vpel samo vsak drugi klin.

Zakaj Paklenica?

V mojih zgodnjih časih je bilo druženje zagotovo zelo pomemben del obiskovanja Paklenice. Ker smo imeli šotore postavljene pod steno, smo se s plezalci – Hrvati, Kamničani in drugimi, srečevali tam. No, če se nismo srečali v Paklenici, smo se pa v Vratih, v Tamarju ali pa v Chamonixu. To je bil velik čar tega in še iz tistih časov imam prijatelje, ki še vedno plezajo in če se srečamo, je to neverjetno. Potem lahko samo sedemo za mizo, odpremo pivo in si rečemo: "Zdaj pa gre lahko tema na – še pol metra se stegni in bo lažje."

Paklenica je polna klasičnih smeri, a tudi težkih smeri. Klin je oboje. Kdaj si ga nazadnje plezal?

V Klin sem šel trikrat. Prvič, ko je Zoran Bešlin celotno plezanje snemal na celuloidni trak in ga potem na

žalost izgubil, kar je ogromna škoda. Posnel je celo smer, tudi tisto votlino ... snemali smo celo mlade orle v gnezdu. Zatem sem jo enkrat preplezal na hitro, v samo štirih urah. Pohodili smo vse svedrovce in se za vse potegnili ... ker veš, Klin prosto je zelo težak, res zelo težka zadeva. Ko še nisem bil star 60 let, sva šla nekega dne z matiçarjem Boštjanom Oblakom v

Jodlanje na izstopu iz Zupanove smeri v Koglu spomladi 1979. Zadnji raztežaj je naprej plezala moja težajnica. Ocena je precej blizu šestici, zato sem bil na vrhu zelo vesel za oba.

Foto Lidija Honzak

² Metulj, pripomoček za varovanje med plezanjem.

Mosoraško. In sem si rekel, pa kaj, a zdaj bova že petič ali šestič *lezla* Mosoraško? Tretji raztežaj sem plezal naprej in samo zavil levo, še bolj levo in nato še levo v Klin. (*Se hudomušno nasmeje.*) Prekotalil sem se čez tisto prečko na sidrišče. Boštjan je takoj ugotovil, da sva izven smeri. Rekel je: "Janez, jaz te bom na gobec. Jaz te bom kar na gobec. A ti misliš, da se bom zdaj po tem Klinu tristo metrov vlekel gor?" Rekel sem mu, da morava lepo v miru prižgati cigareto in se malo pomeniti. Dejal sem: "Poglej, Boštjan, nad tabo je najlepša možna zajeda v Paklenici – taka, res nora 5+, 25 ali 30 metrov. Pojdi, Boštjan, kar pojdi." In bog, kako lepo je plezal.

Letos sezona zimskega oz. lednega plezanja kar traja. Kako je bilo včasih, kakšne izkušnje imaš z lednim plezanjem? Ti je pri srcu?

Z lednim plezanjem pa je tako: Ko sem prišel na AO Matica, je izjemna generacija pred mano začela malo popuščati. Izjemi sta bila seveda Stane Belak - Šrauf in Marjan Manfreda - Marjon. Za seboj so imeli nekaj sezon res izjemnega zimskega in lednega plezanja v Sloveniji in nad Chamonixom. Tam so bili tudi na mednarodnem taboru in so marsikaterega domačega, nam tujega, plezalca premagali, *demolirali*. Slovenci so bili takrat izjemni plezalci v zimskih in lednih razmerah in seveda tudi v mešanem terenu; s tem mislim v granitu in ledu nad Chamonixom.

Vseeno pa so naši matičarski prvi zimski vzponi, opravljeni v pravih stenah (ne po grapah ali grebenih), pomembni zato, ker imam nanje in na soplezalce, tudi iz drugih alpinističnih odsekov, nepozabne spomine. Okoli božiča 1975 smo se prvi pozimi povzpeli po Razu Jalovca in pozneje kot druga naveza po Dularjevi zajedi v isti gori; čez steno Rzenika pozimi pa dvakrat. In predvsem izstopa vzpon čez takrat znani problem Steber Šit od 23. do 25. januarja 1981. Kredarica je na dan vstopa trojne naveze v steno javljala -19 °C v jasnem vremenu. Tretji dan smo bili na robu stene.

Kaj je tebi ljubše – zimsko ali letno plezanje?

Vse je odvisno od tega, kakšne vzornike si imel na alpinističnem odseku. Generacijo pred sabo je treba dojeti, dohiteti in včasih tudi prehiteti. Sam sem to poskušal doseči. Ker je šlo v mojih časih za športni pristop k alpinizmu, sem zato več časa posvetil plezanju poleti.

Opažaš razliko v odnosu do hribov danes in včasih? Se je odnos spremenil, so se ljudje? Se je spremenil tvoj odnos?

Ne vem, kakšen odnos imajo do hribov ljudje danes. Zame je bila to čista zaljubljenost. Zaljubljenost, ampak realna. To pomeni, da si lahko sam izbral ekipo, s katero si šel v hribe, in vedel, da se bo vzpon izšel tako, kot se mora. To je ta realnost; da sem izbiral vreme in cilje in da nikoli nisem silil v hribe. Hipnih nagnjenj nisem imel. Vse zadeve sem resno naštudiral, o soplezalkah in soplezalcih sem se redko zmotil.

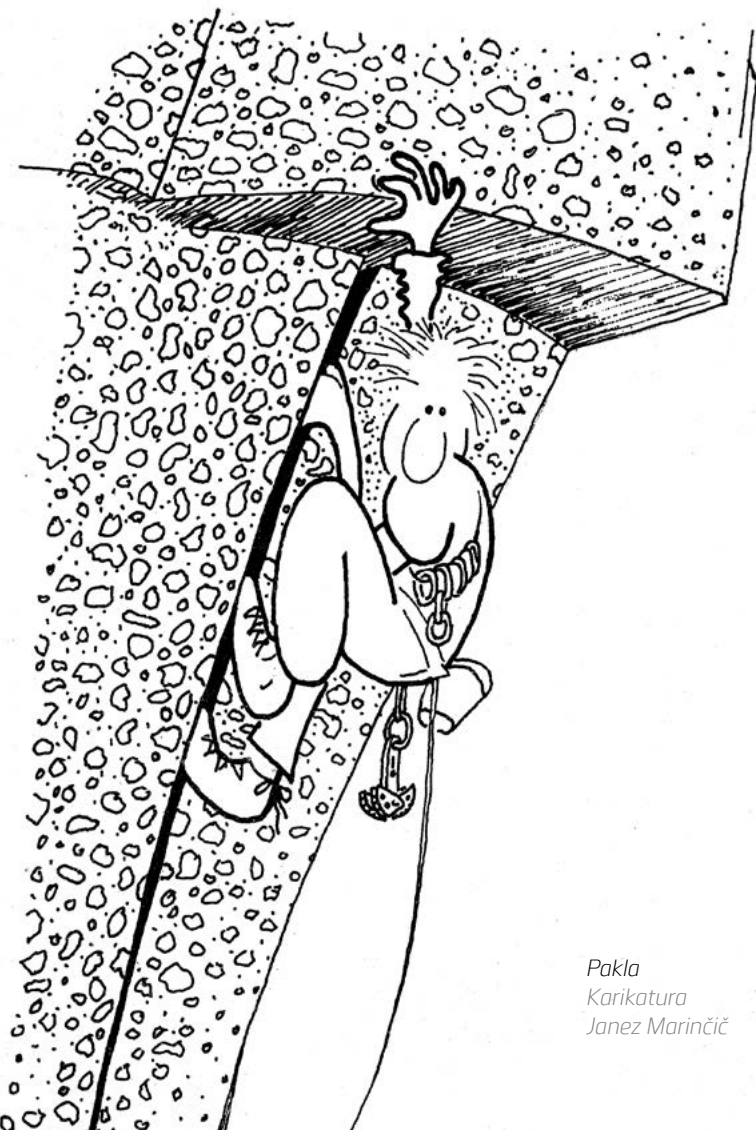

In to je tudi nasvet, ki bi ga položil v naročje vsem, ki se podajajo v brezpotja: Ne hodite s tistimi, ki se hvalijo, da so dobri, temveč s tistimi, za katere čutite, da so pravi. Sopotniki v hribih so zelo pomembni.

*Janez med plezanjem v Vežici, 2013
Arhiv Janeza Marinčiča*

Kaj pa zdaj, kakšni so plezalni načrti za prihodnost?

Plezati. ○

*Pakla
Karikatura
Janez Marinčič*

Mire Steinbuch

Smer ob žmuli¹

Klin – goljufija ali napredek?

Prizorišče: Osp; nižji del glavne stene, levo od smeri Žaga
 Osebe: Damjan, Vi (izg. Vai), jaz
 Višina smeri: 45 metrov, 3 R
 Čas plezanja: 8 ur

Bor Štrancar v svojem ročno tipkanem vodničku o Ospu *La histoire d'O* (1984) omenja, da je Lidija Honzak prvenstveno Smer ob žmuli, ki sta jo z Janezom Marinčičem preplezala spomladi 1982, kdo ve zakaj, imenovala Janezov trebuh. Do izida vodnička še ni imela ponovitve. V novejših vodnikih te smeri ni več.¹

Naključen preblisk spomina je povzročil domino efekt, ki je povod za ta zapis. A preden bomo dvignili zastor in stopili na prizorišče, "pa začnimo pri Homerih".

Prolog

Rimc je ostanek zidu, s katerim so Rimljani obdali Emono. Poleg tega da so bili dobri zidarji, so bili tudi vizionarji. Predvidevali so, da bo nekoč za ljubljansko mladino, in tudi starino, rimski zid kot naročen za trening prstov, izboljšanje splošne gibljivosti, nabiranje moči, skratka, za družbeno koristno delo. Namreč

Ogrevanje na rimcu
 Foto Franc Runovc

¹ Žmula; trebušasta izboklina v skalni ali ledni steni. *Platininski terminološki slovar*.

svojo moč in čas smo trošili na rimljanskem gradbenem dosežku, namesto da bi kje drugje delali napoto. Nekega popoldneva sva se z Damjanom odločila, da imava dovolj prečenja levo in desno ter štetja ponovitev in da je že čas za kaj resnejšega, na primer za levi steber, ki se ponaša z osmo stopnjo v dveh variantah. Poskusno, da vidiva, kako se človek počuti v takem svetu. Brez okolišenja – midva sva se počutila klavrno. Najkasneje po treh gibih sva odpadla kot *knof od gat*, kar je bila takrat priljubljena fraza. Brez muje se ne napreduje, sva vedela. Damjanov zapleteni urnik so zapolnjevale tudi prostovoljske dejavnosti, zato se nisva redno dobivala na zidu. Čez njegov napredek nimam natančnega pregleda, o svojem pa bom pisal po spominu, ker sem ravno v tistem času spet opustil pisanje dnevnika.

Kje je tukaj Vi in kakšno ime je sploh to, se sprašujete. Samo trenutek, takoj bo prišla in nama pokazala, kako se pleza. Ko sva z Damjanom pasla oči po stebru, se prikaže omenjena. Po kratkem klepetu se punca loti prečke in jo en-dva-tri lahkotno in elegantno *zleze*. *Frdamana frajla*, si ti to videl, so govorile najine izbuljene oči. S predelavo znanega vica o otrocih in ukradeni železniški traverzi sva si skušala dvigniti razpoloženje: "Kaj pa *baba* ve, kaj je težko. Pride pa *zleze*." Najin nasmeh je bil kisel. V zagovor naj povem, da se je to dogajalo davno pred izbruhom politične korektnosti, zato smo bili topogledno še povsem neosveščeni.

Še o njenem imenu. V resnici je Viviana. Ampak – predstavljajte si situacijo nekje v hribih. V steni so plezalec zavpije: "Vi-vi-a-na, za-te-gn!" Še preden bi prišel do "zate" ..., bi morda že odletel. Zaradi ohlapne vrvi bi bil padec daljši. Zdaj pa tako: "Vai, za-te-gn!" Razlika je občutna, dolžina padca tudi. Alpinisti, znani kot inteligentni in praktični ljudje, so ime skrajšali v Vi.

Napočil je torej čas za močno zaželeni steber. Ne vem, kako dolgo je trajalo, da sem po spodnji varianti prišel približno do polovice, skoraj do vpadnice za otroško pest velike luknje pod vrhom zidu. Če določimo za osnovno mersko enoto teden – mnogo tednov. In tu sem ugotovil, da je zame nadaljevanje po tej varianti nemogoče. Tudi na zgornjo prečko se nisem mogel prestaviti in doseči luknjo.

Lotil sem se zgornje linije. Po gladkih mini oprimkih sem napredoval počasi, a nepopustljivo. Začasno lahko preidemo na novo osnovno enoto mere –

mesec. Gledal sem Maksa, ki je plesal sem in tja, gor in dol, skratka, po tem stebru je *afne guncal* in se nikoli ni utrudil. A Maks je bil unikum, zato se nisem sekiral. Poleg tega je bil prijazen, rad ti je pokazal kakšno (nemogočo) kombinacijo, te spodbujal in pohvalil, če si jo naposled le preplezal.

Počasi, z vztrajnostjo, ki je na eni strani mejila na obup, na drugi pa naletela na optimizem in voljo, sem napredoval po zlizanih *minimalčkih* in po nekaj mesecih *prifajtal* do luknje pod robom. Velik uspeh, čeprav sem bil šele na polovici. Žal je napredovanje prekinila zima. Po dveh bolečih zanohtanjih sem odnehal in počakal na pomlad.

Ko so temperature postale prstom prijaznejše, se je ponovila jesenska slika, le da je bilo tokrat lažje. Gibe sem poznal, le moči še ni bilo. Znani del sem *nadrkal* (*sorry*, slengovski izraz, jaz se ga nisem izmislil) petkrat hitreje kot jeseni, nato se je začela epizoda s *traverso incognito*, ki se je še ni dotaknila moja roka niti noga. Poleti, preden smo se odpeljali na morje, sem doživel svoj dan D. Preplezal sem steber, kot se spodobi, brez prijemanja za zgornji rob zidu. Čudno, nisem občutil velikanskega zmagoslavja, temveč neizmerno zadovoljstvo, da sem si odškrtnil vrata v popolnoma novo dimenzijo, v magično privlačni neznani svet. Žal nisem dolgo raziskoval skrivnosti plezalskega univerzuma, ker se je zgodilo nekaj nezasišanega. Nekega dne so mestni vzdrževalci luknjo pod robom zidu, ključni oprimek celotne prečke, zamazali s cementom in končali mojo kratko plezalno renesanso, med katero je bil svet videti drugačen.

Da se ji zahvaliva za stimulacijo, sva z Damjanom povabila Vi, naj gre z nama v Osp plezat eno kratko tehniko, da se preizkusi z *lojtricami*.

Uvod

Preden nadaljujem, bomo pogledali, kakšen je bil skozi čas odnos do klina. Brez tega pripomočka si današnje oblike sodobnega plezanja ni mogoče zamisliti, ker ne bi bilo takega plezalskega napredka, kakršen se je začel z uporabo fiksnih in pozneje tudi pomičnih varoval. Nekateri so sicer menili, da je plezanje izgubilo nedolžnost, ko so zabili prvi klin, a proces je bil neustavljiv, ker je to pač del človekovega značaja. Če bi bilo drugače, bi, splošno gledano, še vedno z v tla uprtimi očmi nabirali plodove, pogledovali po drevesih za užitnimi sadeži in metali kopja v divjad. Kar mogoče sploh ne bi bilo tako slabo.

Klinasta sramota

Gustave Flaubert je pisanje zgodovine primerjal s pitjem oceana in uriniranjem v skodelico. Zato bom namesto poročanja o zgodovini klina, ker bi to preseglo moje vedenje, raje na kratko predstavil nekaj odzivov na njegovo uporabo in plezalce, ki niso podlegli splošnim normam, ampak so razmišljali po svoje. Omejil se bom le na meni dosegljive pisne vire. Neomajni zagovorniki prostega plezanja so odločno odklanjali vse umetne plezalne pripomočke. Koncem

19. stol. je Alfred F. Mummery o njih napisal odklonilno stališče in se spraševal "[...] ali (lesene) zagozde niso nemara prvi korak na poti do propada, v katerem se gorniška umetnost spremeni v opravljanje višinskih del".² Skalno plezanje s kakršnimi koli pripomočki je bilo nesprejemljivo, enako je veljalo tudi za led in sneg. Ko je Oscar Eckenstein leta 1908 izumil dereze deseterke, ki mu jih je izdelal kovač Henry Grivel iz Courmayeurja, je zapisal, da je izsekavanje stopnic postalo nepotrebno. A elitni člani Alpine Cluba³ so njihovo uporabo označili za goljufanje.⁴ Dovoljen je bil samo cepin z dolgim ratiščem.

V posameznih grofijah Britanskega otočja so še po letu 1920 redko uporabljali kline, ker je njihova uporaba veljala za neetično in nemoralno.

Leta 1933 je svojeglavi in predrzni Maurice Linell med prvenstvenim vzponom v previsno steno brez predsodka zabil klin in se z njegovo pomočjo potegnil navzgor. Proti temu nečednemu, sramotnemu dejanju so se pojavili številni ugovori in obsojanja, on pa je nonšalantno zapisal: "Ne bom se opravičeval;

Doma pleten pulover, doma narejene lojtrice
Foto Izidor Tasič

² Simon Thompson: *Unjustifiable Risk? The Story of British Climbing*, str. 344; Albert F. Mummery: *My Climbs in the Alps and Caucasus*, str. 232.

³ Prvi alpinistični klub na svetu, ustanovljen leta 1857 v Londonu.

⁴ Simon Thompson: *Unjustifiable Risk? The Story of British Climbing*, str. 96.

tiste, ki raje plezajo brez pomoči, prisrčno vabim, da odstranijo moj klin in preplezajo steno brez njega.”⁵ Zgodovina ne poroča, da bi se kdo lotil čistilne akcije. Pripadnika delavskega razreda, Jim Birkett, delavec v kamnolomu, in Bill Peascod, rudar v premogovniku, sta leta 1938 preplezala novo smer, takrat najtežjo v Walesu. Ker sta bila odmaknjena od plezalskega *mainstreama*, nista bila dovolj seznanjena z aktualno plezalsko etiko ali pa jima zanjo ni bilo mar. Birkett je namreč med napredovanjem za varovanje zabil kar tri kline in s tem zavrženim dejanjem med ortodoksnimi puristi vzbudil splošno zgražanje in ogorčenje.⁶

V intervjuju za climbing.com⁷ je Reinhold Messner povedal sledečo anekdoto. Po objavi svojega eseja *Umor nemogočega* leta 1971 je prejel pismo 96-letne gospe, ki je bila nekoč deklica Paula Preussa, odličnega plezalca, ki je povelečeval zgolj prosto plezanje. Poslala mu je Preussovo plezalsko kladivo. Da, imel je kladivo, za vsak slučaj! Zapisala je, naj ga nekoč preda plezalcu, ki bo razmišljal tako kot Preuss ali kot on, Messner. Le-ta je kladivo dolga leta hranil v kleti, vedoč, da bi moral z njim nekaj storiti. In to kladivo je nazadnje postalo spodbuda za gradnjo prvega Messnerjevega gorskega muzeja.

Torej je bil v sedemdesetih letih svedrovec za Reinholda Messnerja povsem nesprejemljiv. Če gre za

⁵ Ibid. str. 147.

⁶ Ibid., str. 141.

⁷ <https://www.climbing.com/people/reinhold-messner-succeeded-by-being-willing-to-fail/>.

Damjan v Leteči Meri
Foto Izidor Tasič

A ti pa kar z magnezijo na lojtrice? Ziher je ziher.
Foto Izidor Tasič

zlorabo, se z njim popolnoma strinjam. Zavrtati svedrovec, da se z njegovo pomočjo povlečeš naprej, je posiljevanje skale. Če pa gre izključno za varovanje, se z njim ne morem strinjati. In kdo mi daje pravico, da oporekam taki avtoriteti, kot je gospod Messner? Mojih šest zlomljenih kosti, ki sem jih s pomočjo "prijateljice" gravitacije pridelal v treh padcih v piškavi skali.

Fichtlov klin

Na območju Alp in Dolomitov so nekateri sposobnejši plezalci na začetku 20. stoletja spoznali, da so dosegli točko, čez katero brez varovanja ne bodo zmogli. Zato so začeli uporabljati kline, železne kljuge, vendar tega niso javno razglašali. Leta 1910 je Hans Fiechtl⁸ naročil kovaču, naj mu izdelata klin, kot si ga je zamislil. Tako je nastal Fiechtlov klin obročkar. Zategadelj so nekateri imeli Fiechtla za soustanovitelja modernega alpinizma, medtem ko so drugi opozarjali na plezalsko etiko.

In kako je bilo s klini pri nas? Čeprav je drenovec Pavel Kunaver klin uporabil že leta 1911, so jih začeli bolj uporabljati šele po letu 1920.⁹ Če o rabi klinov obstaja kakšna študija o *pro et contra*, je ne poznam. Lahko pa po spominu povem, kaj je o klinu mislil Julius Kugy. V eni od njegovih knjig sem prebral, da ko je s svojimi vodniki in nosači med vzpenjanjem na neko goro zagledal zabit klin, so se na tistem mestu pri prči obrnili.

Leta 1941 sta v severni steni Ojstrice Franc Herle in Avgust Vršnik plezala novo smer. Kljub več poskusom čez gladko monolitno ploščo nista prišla. Rado Kočvar je o tej smeri med drugim zapisal: "Kako

⁸ Bine Mlač: *Veliki pionirji alpinizma*, II. knjiga, str. 29.

⁹ <https://www.fsp.uni-lj.si/COBISS/Diplome/Diploma-22067930PotocnikJan.pdf>.

težavno, nadčloveško delo sta opravila Franc Herle in Gustl Veršnik, se z besedami ne da opisati. Kako je vrtel luknje na mestih, kjer komaj sam obdržiš ravnotežje, tudi ne vem. [...] Danes se je lahko dvigati preko vseh klinov, danes veš, da je na koncu dobro stojišče, ki ga nekaj metrov prej ne vidiš. [...] Strmina in izpostavljenost silna, skala pa kakor iz betona."¹⁰ Herle je z navadnim zidarškim dletom, verjetno s koničastim, delal luknje. Nekatere so bile prevelike, zato je moral vanje zabiti po dva klina, da sta prijela. Sprva Vzhodna smer je pozneje dobila ime Herletova. Nekateri so gojdrnjali zaradi prvega "vrtanja" v naših stenah, vendar ustaviti ga niso mogli.

Lojtrice

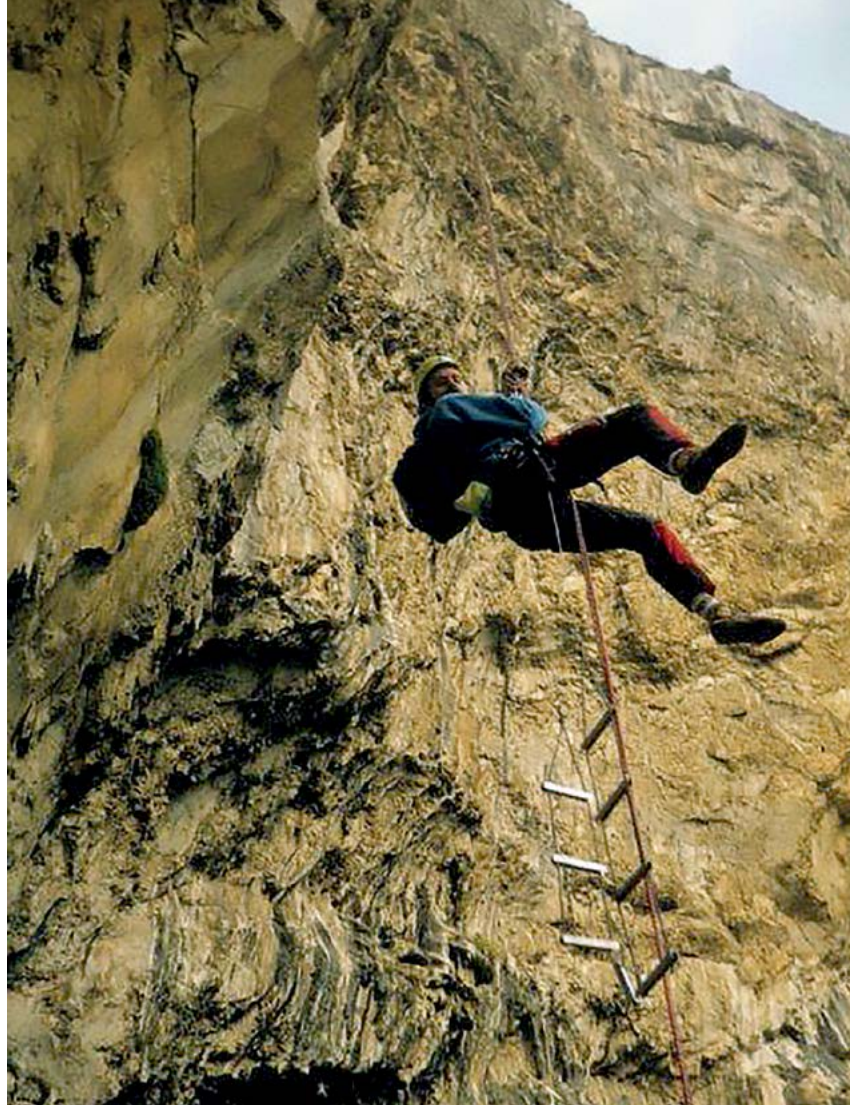
Tehničarjenje je v plezalskem žargonu izraz za tehnično plezanje s pripomočki, kot so klini, zatiči, metulji, krempljci in lojtrice, s katerimi si pomagata pri napredovanju. Torej je ta zvrst plezanja popolno nasprotje prostega plezanja. Ne vem, če *tehničarjenje* danes sploh še obstaja. Sam se nisem mogel navdušiti zanj. V primerjavi s prostim plezanjem je to naporno in duhamorno delo.

Lojtrici sem si naredil iz aluminijastih profilov in prusikovih vrvic. Običajno se pleza z dvema. Plezanje tehnike sem po nekaj obiskih zaključil s smerjo Leteča Meri. Ko sem bingljaj na vrvi, se neobgljeno vrtel okoli svoje osi in se počutil kot retardirana opica, sem mislil, da je to moja zadnja tovrstna smer. A sta me čez leto ali dve prijatelja pregovorila, da smo šli v smer Prečenje – za špas.

Meni se ni zdelo špasno. V klin nad sabo sem vpel vrv, vanj zataknil še kaveljček, *ffifi*, ki je privezan na lojtrico. Hotel sem naprej, a nisem mogel. Sunkovito me je cuknilo nazaj. Pogledal sem navzdol. Par metrov niže se je prečka proste lojtrice nekam zataknila, tako da nisem mogel ne gor ne dol. Lojtra je s prusikom in vponko vpeta v plezalni pas, da jo vlečeš po steni za seboj. Skušal sem na silo, a ni šlo. S težavo sem izpel vponko iz pasu in poskusil lojtrico osvoboditi z valovanjem. Kot da bi bila zabetonirana. Taskotu sem zavpil, naj jo iztakne in prinese gor. Z eno samo sem se primučil do štanta. Na robu stene sem sklenil, da imam tega *lojtranja* za vselej dovolj.

Smer ob žmuli in ponesrečeni abzajl

Vi je sprejela najino vabilo. V Ospu je bilo to moje prvo *tehničarjenje*. Damjan je, primerno obtežen z železjem, zaplezal v Smer ob žmuli. Hitro se je izkazalo, da se nam tokrat bolj kot plezanje obeta večurno ročno delo. V tehnični smeri smo pričakovali kline, a jih ni bilo. Prva plezalca sta pobrala za seboj vso železnino. Naleteli pa smo na eno leseno *kajlo*. Napredovali smo počasi. Vi, še nevajena izbijanja, je prenežno opletala po klinih. Za vsakega je porabila precej časa, saj je med serijami udarcev

potrebovala predah. Delo, primernejše za kovača, zidarja ali šlosarja kot za študentko, zanjo nikakor ni bilo lahko.

Ko smo bili sredi prvega raztežaja, smo zaslišali krik na pomoč. Nekdo, ki se je v veliki steni spuščal po vrvi v smeri Medo, je zaradi prekratke vrvi obvisel pet metrov nad štantom. Vsakih nekaj minut se je oglasil, da dolgo ne bo več zdržal. Visel je v zraku, dobesedno, ker je tam stena rahlo previsna. Mar ni naredil vozla na koncu vrvi, smo se spraševali. Nato smo zaslišali vprašanje, ki ga je nekdo zakričal, da je odmevalo od sten: "Ima kdo štrik za posodit?" Spogledali smo se. Z Damjanom sva prinesla vsak svojo vrv. Pokimala sva si, naša smer je bila kratka, šlo bo tudi z eno vrvjo, zato je zavpil: "Imamo! Pridi sem!" Čez nekaj minut smo zagledali nekoga, ki se nam je vzdolž stene na pol v teku približeval. Povedal je, da ima trojna naveza težavo. Mar tisti trije, ki so nas prehiteli in zafrkavali, zakaj rinemo v tisto šavje, ko pa je pred nami krasna, čista stena brez zelenja? Hm, pri nečem so se uštel v tisti krasni stometrski steni.

Medtem je Vi zasopla priplezala do mene. Najprej se je vpela v klin, se nato odvezala in mi začela podajati vrv, da sem jo nabiral v zanke. Ko je človek, ki je iskal rešilno vrv, prišel bliže, sem ugotovil, da ga na videz poznam. Bil je Pretepač. Ne vem, zakaj so ga tako klicali, a očitno ni slab človek, če se je odločil pomaga-

*Nemočno sem se vrtel okoli svoje osi.
Foto Izidor Tasič*

¹⁰ Planinski vestnik, 1949/10-12, str. 270.

Damjan na vrhu
zajede v SZ rebru,
Kuk od Paščetnice,
Paklenica
Foto Mire Steinbuch

ti nekemu v resnem *zostu*. Vrgel sem vrv na tla. Rekel je, da jo bo prinesel k Elici. Štima! Nato ga je čakala še dirka po poti na vrh stene do košatega drevesa, kjer je izstop iz Medota. Dokler nismo zaslišali klica, da je rešen, nas je plezalni zagon nekoliko minil, skrbelo nas je, kako se bo zaplet končal. A z našo vrvjo so ga rešili, nesrečnika. Očitno smo bili edini, ki smo lahko posodili štrik.

Med plezanjem smo pozabili na čas, sicer bi že zdavnaj ugotovili, da smo počasnejši kot nekdanji vlak čiro. Ko se je izkazalo, da Vi ni kos serijskemu izbijanju klinov, sva zamenjala poziciji na vrvi; zdaj sem jaz plezal zadnji. Sprva sem preudarno vihtel kladivo in skušal čim bolj racionalno izbijati kline. Racionalnost deluje, če so klini racionalno zabiti v idealni špranji. Če ne, preostaneta le še sila in vztrajnost, kajti klinov običajno ne puščaš v steni.

Klin noter, klin ven

Ne bom pozabil, kako sva z Damjanom plezala SZ rebro v Paklenici. V počti je našel ozko špranjo, kot nalašč za svojega *jeseničana*,¹¹ in ga zabil vanjo. Mojstrovina od zabijanja, vam rečem. Odkril je edino razpoložljivo mesto v 15-metrski počti – z majhno lepotno napako. Zabil ga je v luknjo, zato klin pri izbijanju ni imel hoda. Izmenično sem tolkel zdaj z eno, zdaj z drugo roko, nato obojerno mlatil po klinu gor in dol. Počasi, zelo počasi, se je začel rahljati. Besednjak je postajal vedno sočnejši ... Ko sem končal, sem bil moker od potu. Ampak ven sem ga pa le dobil! Damjan je povedal, da sem ga izbijal najmanj 15 minut.

Tudi zabijanje ne gre vedno zlahka. Nekega novembrskega jutra, nočni sneg je sveže pobelil pokrajino, sva se s Krstenice odpravila v Jezerski Stog. Marjan je raje ostal v stanu pri ognjišču in rekel, da nama bo skuhal čaj.

Ko se je vrv začela iztekati in je Damjan zavpil še deset metrov, sem začel po steni, poprhani s snegom, iskati primerno stojišče. Pripelzal sem na ozko polico. Zdelo se mi je, da sem našel primerno razpoko. Nastavil sem klin, ga narahlo potolkel, da bi sedel, nato bi ga z vedno močnejšimi udarci zabil do ušesa oziroma, dokler bi šlo. Špranja je bila zamašena z zmrznjeno zemljo, klin se je upiral. Podprl sem ga z dvema prstoma in nalahko začel tok-tok, tok-tok, malce močnejše ... brez učinka. Trdno sem ga prijel in zamahnil.

Od bolečine se mi je stemnilo pred očmi, kajti kladivo je zdrsnilo na moj palec in ga pribilo ob skalo. Lovil sem sapo, sopol – bolelo je kot hudič. In potem odrešilna misel. Če prst potisnem v sneg, bo ta deloval kot obkladek in ublažil bol. Kakšna zmota! Glasno sem oznanil podvojeno bolečino in zaklel. Pritisk v mehuru je bil neznosen, komaj sem ga obvladal. "Kaj počneš?" je spodaj zavpil Damjan. Ko sta pritisk in bolečina nekoliko popustila, sem odvrnil, da delam štant. Čez nekaj minut sem v drugo razpoko uspel zabiti klin in nato še enega, naredil stojišče in začel varovati. Pogledal sem palec. Lepo je vijolično modro nabrekli, v njem je kluvalo in žgalo.

Ko sva se vrnila v stan, ni bilo ne čaja ne Marjana. No, slednji je bil – v *Smrčalah*.

Epilog

Tistega dne v Ospu na vrhu Janezovega trebuha nismo "praznovali delovne zmage", čeprav smo naredili cel šiht, brez malice in čikpavze. Smo pa svojo prisotnost opravičili s posojjo vrvi za reševanje človeka v stiski.

Ko smo spet stali pod steno, smo bili izdelani, kot da bi preživeli noč v visečem bivaku v lojtricah.¹² A kljub vsemu – to je bilo novo doživetje, poklapanost se je začela umikati spoznanju, da smo svojo vzdržljivost preizkusili na nov način. Pozno popoldne smo dosegli dvorišče z našo vrvjo. Eličin topli pozdrav in Emilov refošk sta odplaknila slabo voljo. Zadovoljna je bila tudi Vi, ker je do pomembne izkušnje prišla v tako kratki smeri.

Če je bila časovno plezarija poraz, je bil to dober, poučen poraz. Dokaz, da je treba zaznati, kdaj dejanje ne poteka, kot bi moralo, in da je treba v takem primeru razmisliti o umiku. A do take presoje prideš s prakso.

In nenazadnje – ni bilo treba klicati gasilcev na pomoč, da bi nam steno osvetlili z reflektorji. Tudi to je nekaj vredno. ◉

¹² Za lažje razumevanje in vpogled v tehnično plezanje priporočam branje foruma na <https://www.pd-ljmatica.si/forum/phpBB2/viewtopic.php?t=1746>.

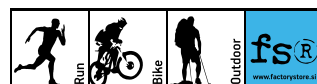
¹¹ Klini, ki so jih delali v železarni na Jesenicah.

NAHRBTNIKI ZA
VSE LETNE ČASE,
VSE POTI

www.factorystore.si

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan, Amfibija

Vladimir Habjan

Monte Lodina nad
dolino Cimoliana,
zadaj Duranno in
Cima dei Preti

Foto Vladimir Habjan

Diretissima in gorska pravljica ob boku prvakov

Monte Lodina s pogledi na megleni Duranno

Ko se izviješ iz soteske reke Cellina, stisnjene med pobočji Rassetuma in Col Nuda, se za križiščem poti za krajema Claut in Cimolais pred tabo pojavi strma gora, za katero si vedno predstavljam, da je premec velike ladje. Le kako bi bilo videti s tega premca navzdol, sem se spraševal?

V Furlanskih Dolomitih ali Dolomitih onstran Piave je takih premcev kar nekaj, najbližji je vršiček Dosso Nadei, 1709 metrov, nad dolino Val Cimoliana, ki ga ves čas dopustovanja z Ireno gledava iz kampa Bresin nad Cimolaisom. Kamor koli pogledaš okoli kampa so – same gore. Na večini teh sva že bila, recimo na zahtevni Monte Vacalizza, njena strma pobočja so tik nad kampom. Na Dosso Nadei sva bila po neoznačeni stezici ravno po tistem, ko je po teh krajih leta 2018 divjal strašen vetrolom. Leta 2009 sva stala na vrhu Cime dei Preti, najvišjem v Furlanskih Dolomitih. To je bil začetek najinega večletnega raziskovanja teh gora. Naprej ne bom več našteval ... Prehodila in prekolesarila sva vrsto dolin tod okoli.

A nikoli se nisva odločila za strma vzhodna pobočja nad kampom, čeprav sva bila pogosto ure in ure zazrta vanje. Že pred časom sva na velikem kamnu ob asfaltni cesti tik pred odcepom za kamp videla napis "Sentiero alpinistico dedicato a Valentino Lucchini", ob katerem je opozorilna tabla "Sentiero per escursionisti esperti", kar pomeni, da je za izkušene. No, pa sva se odločila, da se je le lotiva.

V sredo popoldan je deževalo, tudi še ponoči, zato sva si rekla, da nama zjutraj ni treba ravno hiteti, da se bo vsaj malo posušilo. Odpravila sva se ob osmih, ko je sonce že oblivalo pobočja, kamor sva bila namenjena, direktno iz kampa, z gojzarji in nahrbtnikom na rami. Ob cesti je že tako zgodaj ropotal delavec, ki je kosil

travo, tako da je dolg oblak dima in smradu ležal nad dolino. Že vnaprej sem vedel, da bova mokra, kajti v dolini je vedno zaraščeno, vlaga na senčnem zelenju pa ostane še dolgo. In točno tako je bilo. Začetek poti je potekal po ravnini. Težke deževne veje so kot po-

Smerokaz na vrhu alpinistične poti
Foto Irena Mušič Habjan

daljšane roke visele z dreves in naju močile od zgoraj, visoka trava in podrast pa od spodaj. Bilo je tako soparno, da sem bil po petih minutah že ves premočen, zaradi znoja je *švic majica* povsem potemnela. Kaj šele bo, sem si mislil. Pot v zaraščinem svetu so nakazovale občasne rdeče pike in trakci na vejah. Ko sva prečila sitno grapo, je vse izginilo. Kar nekaj časa sva porabila, da sva na zaraščinem terenu spet našla rdečo piko, saj ne veš, ali ravno tam pot krene gor v pobočje ali pa preči naprej. Pri osamljeni bajti je res zavila navzgor. V ključih sva se po dokaj uhojeni poti vzpenjala lep čas, potem sva se morala ustaviti za pitje. Po grlu je kar teklo in teklo ...

Tik za tem je pot prekrizalo deblo, rdeča puščica pa je kazala desno navzgor. Dobro uhojeno pot sva morala zapustiti. Svet je postajal vedno strmejši in zaradi mokre zemlje sitno drseč. Treba je bilo natakniti čelado. Pred naju se je postavil kratek, a strm skok. Nad njim je stezica vijugala čez čudovit travnato-skalnat svet, kjer si je bilo tu in tam treba pomagati z rokami. Hodila sva po nekakšnem hrbtu vse do pomola, od koder se je odkrilo široko krožno ostenje, imenovano Coste. Tega sva videla tudi iz doline, torej sva zdaj vedela, kje sva, saj prej zaradi goste gmajne

Idilična planina Lodina, zadaj Monte Vacalizza in Cima dei Vieres
Foto Irena Mušič Habjan

*Pogled na
Monte Lodino
Foto Vladimir Habjan*

nisva mogla. Ves čas je bilo treba skrbno iskati prehode in rdeče pike, kajti moteče so bile gamsje stečine, pa tudi druge uhojene stezice so se ves čas nekam odcepljale in motile orientiranje. Tu in tam se je odkril pogled na najin kamp, nad njim je rasla grebenska Vacalizza, pred njo pa ostri stolp Torre Vacalizza. Zdelo se mi je, da sva se izvila iz vlažne doline, nekaj lažje je bilo dihati.

Teren je vodil vse bolj prečno v desno. Stezica je prečila strma pobočja z nekaj plezalnimi detajli in pripeljala pod gladke spodmole. Neverjeten kraj! Celo nekoliko navzdol je bilo treba, saj gor nikakor ne bi šlo. Za skalnimi spodmoli sva se naenkrat znašla v vlažnem bukovem gozdu, kjer je pot povsem izginila, le tu in tam se je odkrila rdeča pika, ki je nakazovala smer. Z nekaj iskanja sva se naenkrat znašla na cvetočih travnikih, kjer sva presenetila velikega rjavega gamsa samotarja. Kakšna oaza sredi divjine! Očitno sva se le izvila iz zahtevnega terena. Res, nekaj naprej sva stopila na markirano pot in leseno tablo s količkom, ki je opozarjala na alpinistično pot. Za dol bi bil tale pristop kar siten zaradi iskanja, pa tudi strmine, še posebej, če je tako vlažno. Če je bila prej potrebna

*Proti vrhu
Foto Irena
Mušič Habjan*

neprestana pozornost pri iskanju prave smeri ter pri hoji in plezanju, je kar naenkrat postala prav dolgočasna. Če te vodi uhojena pot, ne potrebuješ več toliko pozornosti, pač pa le energijo, ki te vodi navzgor.

Na poti sem naletel na vodo, ki je tekla kar iz zemlje. Ko sem že hotel začeti zajemati s tal, me je Irena opozorila, da je nad mano korito z izviro. Odlično, saj sem popil že ves liter tekočine in novo nujno potrebujem! Nad koritom so se odprli cvetoči prostrani travniki, streha je nakazovala planino Lodina, nad njo pa je skalnato-ruševnata Monte Lodina. Ob skromni kočici sva se ustavila. Tole je pravi paradiz, sva se strinjala. Kakšna idila. Vse naokoli travniki, obdani z visokimi vrhovi, od katerih izstopata sosednja prvaka, Cima dei Preti in Duranno, vmes pa ostrica Cima dei Frati, ki je nekakšen pomanjšani Duranno. Če se je Cima dei Preti še videla in sva obujala spomine na najin vzpon, se Duranno nikakor ni hotel odkriti, ves čas so ga prekrivale meglice. Na Cimo dei Preti sva se nekega vlažnega julija podala v spremstvu treh članov družine Stritar. Prespali smo v bivaku Gresselin, naslednji dan pa ob osmih stali na vrhu. Še dobro, kajti kmalu po tistem so nas zagnile megle in se nič več ni videlo. Takrat sem poznal le vrhove Dolomitov, danes pa, ko gledam fotografije z vrha, prepoznam vse visoke Karnijce. Lepi spomini na odličen vrh in dobro družbo. Vedno se nasmejem, ko na fotografijah zagledam Andrejevo postrani čelado na glavi ...

Od kočice sva se zagnala naprej. Že pri prvi smreki naju je spet pozdravil "najin" gams. Lep in velik, pa očitno tudi radoveden. Pot vodi v ključih čez več kaskad ali platojev, na katerih sva opazila ostanke stavb. Očitno sva bila že na zgornji planini, imenovani Casera Bergon. Razgledi so bili z vsakim metrom bolj prostrani, svet pa vedno lepši. Razgibane travnate livade pod grebenom Lodine so kar vabile, da bi se tam utaboril in preživel več časa v tem prijetnem okolišu. Pa

nikjer nikogar! No, kar naenkrat naju je prehitel mlad Nemeč v kratkih hlačah, s katerim sva se na kratko pomenila. Ker je bil sam in neizkušeni, tudi vreme ga je begalo, se ni podal proti Forcelli Duranno, kamor ga je vlekle, pač pa po markirani poti čez sedlo Lodina nazaj v dolino.

S sedla se je odkril travnati vrh Lodine. Tu je zdaj tisti premec, ki tako štrli iz grebenov. Ta gora predstavlja najjužnejši del skupine Duranno. S sedlom, s katerega sva se razgledovala, se z dolgim hrbtom povezuje na prvaka. Ta greben je videti prav prijazen, trave z nekaj skalnimi odstavki – prav zanimivo bi ga bilo prečiti. Na zemljevidu sta za ta greben zapisani imeni Campanoz in Cime Centenere, pobočje, kjer vodi markirana pot do sedla Duranno, pa Busa dei Vedie. Imena, da bi si zlomil jezik, no, v nemškem delu Alp je pa še bistveno slabše ...

Na sedlu sva pomahala Nemcu v slovo in spet zapustila markirano pot, ki sva se je držala le malo časa. Neoznačena stezica se vije prečno čez izpostavljeno travnato pobočje, ki je bilo zaradi vlage kar sitno. Na

Zadnja škrbina pred vrhom Foto Vladimir Habjan

zahodni strani se je odkrila Monte Borgia, na kateri sva stala nekega samotnega jesenskega dne. Kar naenkrat mi je zatajil fotoaparati. Podrobnejši pregled je pokazal, da je 64-gigabajtna kartica polna! A me je Irena spomnila, da imam rezervno, sicer le 8-gigabajtno s seboj ... No, pa bodo le ostale fotke za spomin. Na koncu grebena komaj vidne sledi zavijejo strmo navzgor. Na vrhu vršiča se je odkrila ostra skalna škrbina, ki vodi na višji vrh z malim križem. Tu sva naredila 360-stopinjsko panoramo na vse Karnijske Predalpe in Dolomite. Čeprav skromna nadmorska višina 2020 metrov, je razgled izjemen. Le presneti Duranno se ni hotel odkriti, vse ostalo je kipelo tja v nebo.

Po vzhodni strani se tudi da priti do planine, a midva tokrat nisva izzivala, ker so se nad vrhove zgrinjali nizki oblaki, ki bi lahko prinesli kakšno nenadejano poslabšanje. Še vsak dan je deževalo, pa bi lahko tudi tokrat. Pot navzdol je bila preprosta in hitra. Spet sva natočila vodo, saj so zaloge presneto hitro kopnele. Do ceste sva prišla pri mostu Punta Compol, kjer je izhodišče tudi za Cimo dei Preti. Kratek del po cesti

Informacije

Monte Lodina, 2020 m, alpinistična pot Valentino Lucchini

Zahtevnost: Zelo zahtevna neoznačena pot z enim mestom I-II stopnje (tri metre). Svet je strm in drsljiv. Ves čas je treba iskati ustrezne prehode, ker se stezica izgublja. Tudi vršni vzpon na Lodino je zahteven, dolgo prečimo strmo travnato pobočje, na vrh gremo po strmih travah in preplezamo kratko skalno škrbino (I).

Oprema: Osnovna oprema za visokogorje, čelada.

Višinska razlika: Okoli 1300 metrov

Izhodišče: Camp Bresin v dolini Val Cimoliana, en kilometer za krajem Cimolais, okoli 700 m. Do sem se pripeljemo po avtocesti Ljubljana–Nova Gorica–Pordenone, kjer avtocesto zapustimo in zavijemo na sever skozi Maniago in Barcis ob jezeru Lago di Barcis do vasi Cimolais, kjer zavijemo desno.

Časi: Izhodišče–planina Lodina 2.30–3 h

Planina Lodina–vrh 1.15–1.30 h

Sestop 3 h

Skupaj 7 h

Sezona: Od junija do oktobra

Zemljevid: Dolomiti di sinistra Piave, Tabacco 021, 1:25.000.

Vzpon: Če parkiramo pred vhodom v kamp, se po cesti odpravimo kratko do začetka poti, ki je označena s tablo in napisom na skali. Sprva je pot skozi drevje dobro vidna, za zaraščeno grapo pa se izgubi. Sledimo rdečim pikam in trakcem na vejah in nadaljujemo v isti smeri do samotne domačije, nad katero pot krene navzgor. Vzpenjamo se v ključih po dobro uhojeni poti do zapore (deblo), kjer nas količek usmeri desno na precej strmo pobočje. Stezica je slabša, a ji še lahko sledimo. Pripelje do skalnega skoka, ki ga preplezamo (I–II, tri metre). Svet naprej je lepši, ni več gostega gozda, pač pa travnato-skalnat svet z redkim drevjem. Pot pripelje do travnatega roba ob grapi, levo nad nami je strmo ostenje. Tu zavijemo desno na travnat poraščen hrbet, pot se izgublja. Kmalu pridemo na rob (lesena ograja) in potem vse bolj desno po zanimivih skalnih prehodih, ki pripeljejo do gladkih spodmolov. Stezica se vije pod njimi celo rahlo navzdol in pripelje v prostran listnat gozd. Tu je težav konec, ni pa konec iskanja rdečih pik, ki nas večinoma navzgor pripeljejo na spodnji rob planine Lodina. Tu stopimo na markirano pot, po njej mimo korita z vodo do bližnje kočice sredi travnikov. Na severu so lepi pogledi na Cimo dei Preti in Duranno, nasproti pa na gore nad Cimoliano. Nadaljujemo v ključih čez travnike, poraščen skok obidem po desni. Čez valovit svet, kjer je planina Casera del Bergon z ostanki stavb, pridemo na razpotje (desno Forcella Duranno) in nekaj naprej na travnato sedelce, kjer se svet prevali na drugo stran. Tu zavijemo levo na neoznačeno stezico (možic), ki vodi dolgo prečno po gredini čez strme trave in ruševje do vršnega dela. Tam krene pristop strmo po travnatem robu do skalne škrbine, ki jo preplezamo (I, dva metra) in na bližnji vrh. Prostora ni prav veliko.

Sestop: Do planine Lodina lahko sestopimo tudi po travnikih na vzhodni strani ali pa se vrnemo po poti vzpona. S planine sestopamo po travnikih do gozda, tam v ključih in kasneje dolgo prečno v levo do globoke grape Costa Pale Floriane ter desno ob njej mimo razcepa za bivač Gresselin vse do ceste in po njej skozi sotesko do asfaltne ceste (Punta Compol). Do izhodišča je 20 minut hoje po cesti.

naju je zapeljal italijanski par z avtodomom. Ta dan sta splezala na Campanile Montanaia. Pohvalno. Moram priznati, da tako lepe ture nisem pričakoval. Tako blizu kampa, tako dinamična in divja, tako samotna, še živali je bilo veliko, od gamsov, metuljev, slepcev, ptic ... Prava tura po mojem okusu. Pa še v Karnijcih, ki jih obožujem ... Priporočam, seveda. ○

Janja Lipužič

Na sončni strani Visokih Tur

Valle Aurina/Ahrntal

Ko iz Pustriške doline/Val Pusteria/Pustertal pri Brunicu/Brunecku namesto južno proti Alta Badii in naprej v notranjost ikoničnih Dolomitov krmilo obrnemo v nasprotno smer, se že po nekaj deset kilometrih znajdemo v geografsko najsevernejšem meandru dežele Južne Tirolske (Alto Adige/Südtirol). Alpska pokrajina nekoliko nepričakovano na tej kratki razdalji dodobra spremeni podobo.

Pasove zelene, bele in modre, kot se vrstijo v deželi Belih gora,¹ je narava tu prerazporedila in njihovo razmerje odločno nagnila v prid – sive. A podoba nikakor ni neprivlačna. Bežnemu pogledu precej enolična prostranstva so za vodo nepropustna, omrežena s strugami radoživih gorskih potokov, in

zrak je prav nasičen z njihovim neusahljivim žlobudranjem. Kamnite sklade poživljajo kolonije pisanih lišajev ter rastje, ki ostri alpski klimi kljubuje na presenetljivo visokih izohipsah. Brezčasno lepoto skoraj tri tisoč petsto metrov visokih gora še povzdiguje slepeča belina snežnih kristalov. Nad ledeniki se v brezdanjost pne modro nebo, sanje se spletajo z resničnostjo in izrekajo dobrodošlico na sončni strani Visokih Tur.

¹ Monti Pallidi, staro ime za Dolomite.

Za tremi gorámi, za tremi vodámi

Severno od Brunica se gore razvrščajo v tri glavne skupine: raztegnjena zahodna veriga, katere pretežni del leži v Avstriji, ohranja ime Zillertalske Alpe, osrednja skupina med dolinama Valle Aurina/Ahrntal in Valle di Riva/Reintal s podaljškom v Valle dei Dossi so Alpi Aurine (najsevernejši del pripada skupini Venedigerja), Vedrette di Ries/Rieserferner Gruppe pa okvirjajo doline Valle di Riva s stransko Val del Rio/Bachertal na severozahodu, Defereggental in Valle di Anterselva/Antholzer Tal na vzhodu ter Valle di Tures na jugu. Nekateri viri kot samostojno navajajo še skupino Dura/Durreck v južnem delu Alpi Aurine/Zillertaller Alpen.

Kraj Campo Tures/Sand in Taufers je stičišče treh glavnih dolin: že omenjenih, skoraj petindvajset kilometrov dolge Aurine in pol krajše Rive, ki sta orientirani v severovzhodni smeri, ter Valle dei Molini/Mühlwalder na zahodu. Poseljene so s številnimi manjšimi kraji značilnega tirolskega videza s cvetočo turistično infrastrukturo in prevladujočo nemško lokalno govorico. V dolinah se vzporednice z Dolomiti nepreklicno končajo, planinska izkušnja v okoliških gorah je precej drugačna.

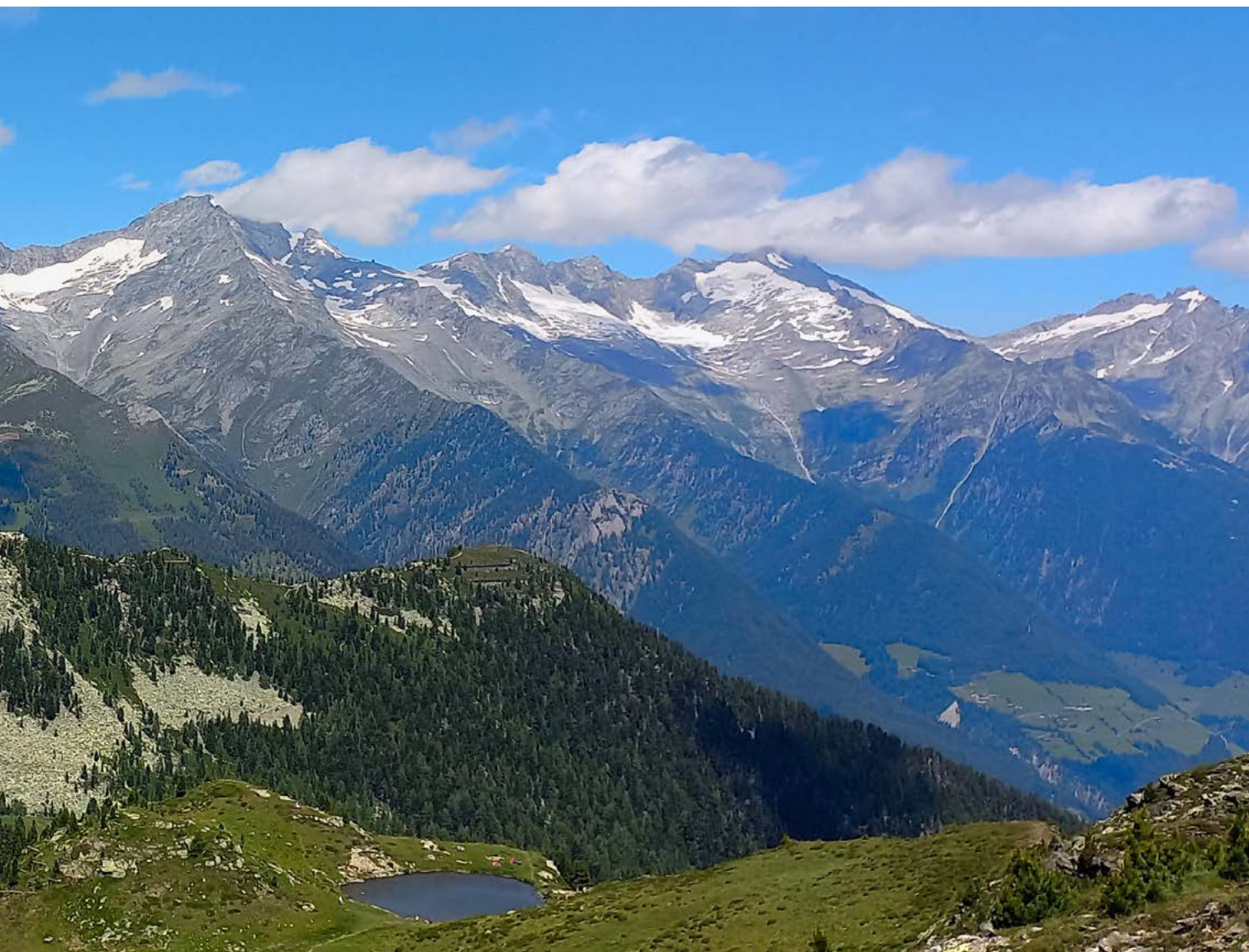
Kot povsod v Alpah tudi tu zaznavajo pospešeno taljenje ledenikov. Raziskovalci so izmerili, da iz-

ginjajo s hitrostjo deset do dvajset metrov na leto. S 454 hektarji površine je največji ledenik Vedretta de Ries, v katerega so ujeta severna pobočja med Monte Nevosom in Collaltom. Še ne tako davnega leta 1850 naj bi segal čisto do doline.

Tritisočaki tu niso nobena redkost, nasprotno, za Vzhodne Alpe magično mejo tri tisoč metrov jih doseže več kot osemdeset. Na večino gora ni markiranih poti, pristopi pa zaradi višine, konfiguracije terena, strmih snežišč in/ali obsežnih ledenikov dokaj dolgi in zahtevni. Izkušnje, kondicija, orientacija, oprema ali najem gorskega vodnika so valute za vstop v ta čarobni svet. Znotraj cone udobja in sposobnosti povprečnega planinca brez alpinističnega znanja je dostopna le peščica tritisočakov, in to je verjetno

Naravni park Parco naturale Vedrette di Ries-Aurina/Rieserferner-Ahrn zajema pretežni del ozemlja gorskih skupin Alpi Aurine in Vedrette di Ries. Ustanovljen je bil leta 1988; nekaj let zatem se je razširil in tako danes obsega dobrih enaintrideset tisoč hektarjev površine. Med osmimi parki dežele Trentino-Alto Adige/Trentino-Südtirol je po obsegu drugi največji. Središče za obiskovalce je razdeljeno na Campo Tures in Casere/Kasern.

*Zahodno dolino Aurina zapira glavni greben Zillertalskih Alp.
Foto Janja Lipužič*

Skupina Dura (levo) in skupna Vedrette di Ries, vmes leži dolina Riva.
Foto Janja Lipužič

eden od razlogov, da je visokogorje razmeroma neobljudeno.

Naslednji, pogojno rečeno odbojni faktor je odsotnost žičniške infrastrukture ter vsega in vsakogar, kar ta s seboj pripelje. Resnici na ljubo omenimo dve manjši smučišči, Klausberg in Speikboden, kjer žičnici obratujeta tudi poleti in kjer je koncentracija obiskovalcev na kvadratni meter gorske narave razumljivo največja.

Enega od razlogov za odsotnost silnih gornjskih množic verjetno lahko pripišemo tudi dejstvu, da so gore nad dolino Aurina tako rekoč *conna ferata free*² (dvema pogledamo skozi prste). Ne glede na planinske preference, navade ali razvade tudi število planinskih koč je glede na razvejanost ter povprečno višino gorovja precej borno. Poleg Rifugio Roma/Kasseler

² Območje brez ferat.

Hütte, 2276 m, Rifugio Giogo Lungo/Lenkjöchlhütte, 2590 m, Rifugio Vedrette di Ries/Rieserfernerhütte, 2791 m, in Rifugio Tridentina/Birnlücken Hütte, 2441 m, bi bila zelo dobrodošla še kakšna več, sploh v Zillertalskih Alpah. Tam tik pod dolgim grebenom stoji že leta opuščena Rifugio Vetta d'Italia, vendar kljub potrebam in ambicijam po ureditvi v planinsko postojanko iz strateških razlogov ostaja v državni oziroma vojaški lasti.

Najsevernejši rob italijanskega škornja

Nad zatrepom doline Aurina, skoraj na koncu v višini pojemajočega glavnega oz. osrednjega grebena Zillertalskih Alp stoji gora, za katero velja, da je najsevernejša točka Italije.³ Vetta d'Italia/Klockerkarkopf, 2912 m, obeta sanjske razglede, saj se na drugi strani državne meje razprostira Narodni park Visoke Ture s svojimi impozantnimi ostricami in ledeniki. Če je verjeti piscu lokalnega vodnika, se za goro zanimajo le obskurni geografi in v gornjskem smislu ni posebej zanimiva, kar pa seveda ne drži. Vsaj eno občudovalko ima – dejstvo, da se mi do zdaj na vrh italijanske glave še ni uspelo povzpeti, le še iskri navdušenje. Dolg dostop olajša postanek v koči Tridentina/Birnlücken Hütte pod vznožjem markantnega gospodarja doline Picco dei Tre Signori/Dreiherrnspitze, 3498 m. Koča je baza za mnoge ture. Čez sedla Forcella del Picco/Birnlücke, 2667 m, Passo dei Tauri/Krimmler Tauern, 2633 m, Forcella di Campo/Heig Geist Jochl, 2662 m, vodijo označene planinske poti na avstrijsko ozemlje, še v prejšnjem stoletju pa so jih uporabljali za trgovanje in tudi za malo manj legalne posle.

Iz kataloga markiranih tritisočakov višje težavnosti izpostavimo Triangolo di Riva/Dreieck Spitze, 3031 m, nad krajem in dolino enakega imena, Picco Palù/Gr. Moosstock, 3059 m, v skupini Dura ter Monte Fumo/Rauchkofel, 3251 m, ki je poleg že omenjene

³ V resnici je ta še nekoliko severneje.

Grad Campo Tures je obnovljen in pripoveduje zgodbe o življenju njihovih lastnikov skozi stoletja.
Foto Janja Lipužič

Vette d'Italia edina markirana gora v najvišji etaži Zillertalskih Alp na italijanski strani.

V kategoriji ledeniških tur so med najpomembnejšimi Croda Nera/Schwarz Wand, 3105 m, Sasso Lungo/Lenkstein, 3237 m, Monte Nevoso/Schneebiger Nock, 3358 m, Monte Magro/Magerstein, 3273 m, ter trije, katerih opise najdemo tudi v domači literaturi⁴ – Collato/Hochgall, 3436 m, Pizzo Rosso di Predoi/Rötspitze, 3495 m, ter Picco dei Tre Signori. Vsi pristopi so dolgi in tehnično zelo zahtevni. Ker pogledi iz dolin hitro trčijo ob pobočja neposredne soseščine, se je za bližje posnetke teh v čas in prostor zamrznjenih velikanov treba povzpeti vsaj do katere od visokogorskih koč.

V tujini so precej razširjene tako imenovane *Alta vie* ali visoke poti (nemško Höhweg). Za mnoge gornike velja, da jim je bolj kot sistematično nizanje vrhov blizu naš ponarodeli "Cilj je pot". Ena takšnih je Alta via Neves na skrajnem zahodu doline Molini, že visoko po ledeniki Gran Mesule/Grosser Mösele, 3480 m, druge najvišje gore Zillertalskih Alp. Povezuje umetno jezero Lago di Neves/Neves Stausee, 1860 m, ter koči Rifugio G. Porro/Nevesjoch Hütte, 2419 m, in Rifugio Paso Ponte di Ghiaccio/Edelrauthütte,

2545 m, ki je – klobuk dol – najmodernejša planinska postojanka celotne regije. Ocena: sedem ur treninga v prestopanju in brodenju (!) prezebljih potočkov ob omotično lepih razgledih je ena sama *uživancija*.

Aar, najmočnejša sila narave

Ime reke Aurino/Ahr, ki je posodila ime celi dolini in gorski verigi nad njenim orografsko levim bregom, po vsej verjetnosti izvira iz indoevropske besede *aar* v pomenu voda. Kraj Predoi je deležen največ padavin v celotni Južni Tirolski; po dežju in v topli polovici leta vsa okoliška pobočja curljajo, žuborijo, skakljajo, klokotajo in valovijo od življenja. Voda s svojo pomirjujočo in zdravilno energijo človeka od nekdanj privlači. Gorska jezera, četudi skromnejših dimenzij, so priljubljeni cilji; med *greha* – časa in nekaj fizičnega napora – vrednimi omenimo družinico Kofler Seen na slikovitem visokogorskem platoju med dolinama

Pot v zatrep doline Aurina vodi mimo znane romarske cerkve Santo Spirito/Heilig Geist iz 15. stoletja.

Foto Janja Lipužič

Pot do zemeljskih piramid/Piramide di Terra v kraju Perca je primerna tudi za turističen obisk.

Foto Janja Lipužič

⁴ Andrej Mašera: *Čudovite Alpe*. PZS, 2006; Vladimir Habjan in Irena Mušič Habjan: *Alpe brez meja*. Sidarta, 2017.

Zemeljske piramide/Piramide di Terra v kraju Perca na južnem robu naravnega parka Vedrette di Ries-Aurina so pravo arhitekturno čudo narave in geologije. Piramide oziroma vitke stolpiče pokrivajo kamni, ki kot cirkuški vrhovodec čudežno ohranjajo ravnotežje na vrhu njihovih konic in dajejo videz ogromnih gob. Nastale so kot posledica erozije morenskega materiala, sestavljenega iz mehkejših, razjedanju podvrženih kamnin, in trših, na vodo odpornejših.

Nekač obsežen ledenik pod tritisočakom Monte Nevoso/Schneebiger Nock se je že skoraj stalil, pod njim leži jezero Malersee. Foto Janja Lipužič

Valle dei Dossi/Knuttental in Val del Rio/Bachtal, sramežljivi Malersee, skrit pod ledeniki Monte Nevosa (podrobneje predstavljen med opisanimi izleti), jezera Poia na južni in Lago di Chiusetta/Klaussee na severni strani skupine Dura ter s petimi hektarji površine največje jezero Lago della Selva/Waldner See daleč pod mejnim grebenom Zilletarskih Alp.

Ob slapovih, podobno kot ob rekah in morju, menda nastane največ za počutje blagodejnih negativnih ionov. Na sprehodu pod Cascade di Riva/Reinbach Wassefalle, ki veljajo za eno največjih naravnih znamenitosti v okolici Campo Turesa, jih predihamo res obilo. Krasoti slapov ni kaj očitati, le nebrzdan tok obiskovalcev zna pri kom izničiti pozitivne vibracije in ga pognati v iskanje bolj vilinskih lokacij. Natanč-

“Železniška postaja” obnovljenega rudnika Predoi Foto Janja Lipužič

Informacije

Kako do izhodišča: Iz osrednje Slovenije se peljemo skozi Lienz po Pustriški dolini/Val Pusteria/Pustertal v Italijo do Brunica/Brunecka in severno do kraja Campo Tures/Sand in Taufers, ki je izhodišče za nadaljnja izhodišča.

Zemljevida: Valle Aurina-Vedrette Di Ries/Ahrntal - Rieserferner Gruppe, Tabacco 035, 1: 25.000.
Sand in Taufers - Campo Tures, Tabacco 036, 1: 25.000.

Speleoterapija je veja alternativnega zdravljenja, ki jo izvajajo v podzemnem klimatskem centru v Predoiu. Specifična mikroklima s stalno temperaturo med 8 in 10 °C, izredna čistoča zraka brez vsakršnih sledi prahu, peloda in drugih alergenov ter ugodna relativna vlažnost dokazano pomagajo pri različnih boleznih dihal.

nih koordinat (javno) ne izdamo, zaupamo le, da je šumov, slapičev in bučalnikov toliko, da je očitno zmanjkalo imen zanje in je večina kar *innominata*.⁵

Skrito življenje podzemlja

Daleč preden so se prvi avanturistično navdahnjeni posamezniki lotili osvajanja gorskega sveta, so domačini v dolini Aurina že izkoriščali naravno bogastvo njegovega drobovja. V srednjem veku jim je preživetje zagotavljalo predvsem izkopavanje bakrene rude. Rudnik v vasi Predoi/Prettau je deloval od petnajstih do sedemdesetih let dvajsetega stoletja.

Labirint obnovljenih rudniških rogov obiskovalcu odstira čas, ko so vsa rudniška dela opravljali ročno, z nečloveškimi naporji in mukotrpno počasi. Mnogi rudarji so vsakodnevno premagovali tudi petsto višinskih metrov dolgo pot do vhodov v navpične jaške, skozi katere so dostopali do nahajališč. Zgodovinska pot Sentiero dei Minatori je danes del omrežja planinskih poti – ob ostankih objektov, barak in galerij ter spremljavi didaktičnih tabel pripelje v očarljivo ledeniško dolino Valle Rossa/Röttal. S slikovitimi motivi bo dodobra zapolnila spominsko kartico vsake pametne naprave, sploh če jo podaljšamo pod vznožje ene najlepših gora tega območja, Pizzo Rosso di Predoi/Rötspitz.

Skozi pripovedi o usodah generacij rudarskih družin in izbranih posameznikov je temu delu lokalne zgodovine posvečena muzejska razstava v Cadipietri/Steinhaus. ●

⁵ Brez imena.

Jezero Malersee, 2501 m

skupina
Vedrette di Ries

Dolina Valle di Riva/Reintal s stransko Val del Rio/Bachertal ponuja kopico imenitnih planinskih dogodivščin v veličastni gorski skupini Vedrette di Ries, od la- godno turističnih do resnih alpinističnih in onih vmes. Na turi se bomo približa- li morenam in ostankom ledenikov, ki še kljubujejo podnebnim spremembam in gravitaciji na osojah Monte Nevosa/Sc- neebiger Nock, Collalta/Hochgall in Sas-

so Lunga/Lenkstein, ter občudovali njihov odsev na zrcalni gladini visokogorskega jezera in uživali v zvočni kopeli studencev, ki si čez presenetljivo zelena pobočja neu- morno žuboreč utirajo pot v dolino.

Od priljubljene kočice Roma dalje se množič- ca planincev občutno razredči, tako proti jezeru kot v nadaljevanju na panoramski poti Arthur Hartdegen Weg; v koči se ve- lja pozanimati o njenem stanju, sile nara-

ve so tu neusmiljene. (Daljša različica kro- žne poti ima izhodišče v Rivi, 1540 m, čas hoje se podaljša za pribl. 1.30 ure.)

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Najbolj izpostavljen del poti št. 8 je zavarovan.

Oprema: Običajna planinska oprema

Višinska razlika: 1060 m

Izhodišče: Riva di Tures/Rein, spodnja postaja tovarne žičnice za kočico Roma, 1590 m. Iz osrednje Slovenije se pelje- mo skozi Lienz po Pustriški dolini/Val Pusteria/Pustertal v Italijo do Brunica/Brunecka in severno skozi Campo Tures/Sand in Taufers. Od tu zavijemo desno v dolino Valle di Riva/Reintal in iz zaselka Riva/Rein se vzhodno po dolini Val del Rio/Bachertal pripeljemo na parkirišče pri gostišču Sage oziro- ma spodnji postaji tovarne žičnice za kočico Roma.

N 46,940943°, E 12,085821°

Kočica: Koča Rifugio Roma/Kasseler Hüt- te, 2276 m, telefon +39 333 723 84 26, spletna stran www.kasseler-huette.com, e-pošta info@kasseler-huette.com

Popolna gorska idila in mir ob ledeniškem jezeru Malersee Foto Janja Lipužič

Monte Spico/Speikboden, 2517 m

skupina
Monti di Fundres/
Pfunderer berge

Grafika najuporabnejšega planinskega zemljevida tega območja ga je izpusti- la iz svojega okvirja, planinski vodniki mu ne namenjajo nobene pozornosti, vendar Monte Spico privlači množice izletnikov. V čem je skrivnost? Vrh, ki ga po gorni- ških in estetskih merilih najbrž ne bi uvr- stili niti med prvih sto, ponuja enega naj-

lepših in najprostranejših razgledov na več kot 20 kilometrov dolgo dolino Val- le Aurina/Ahrntal ter dih jemajoče lede- nike Zillertalskih Alp/Alpi Aurine/Ziller- taler Alpen in Vedrette di Ries. Možnost vožnje z gondolo s prihrankom dobrih ti- soč višinskih metrov hoje pri popularnosti seveda nista zanemarljiva. Poldnevni pla-

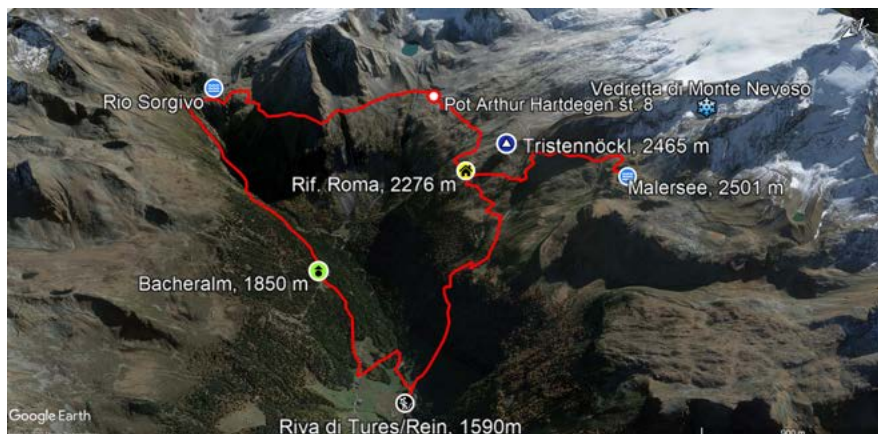
ninski odmerek je ravno pravšnji za hojo v družbi najmlajših, kot tura regeneracije ali preprosto kot rezerva za dan, ko nas pre- ganja nestabilno vreme. Prišepnemo: pod Monte Spico so tri ferate (dve za odrasle, težavnosti B/C in C, ter ena za deca, te- žavnosti A/B); potrebno opremo si lahko sposodimo.

Monte Spico/Speikboden je fenomenalen, lahko dostopen razglednik. Foto Janja Lipužič

Jezero Malersee, 2501 m

skupina
Vedrette di Ries

Časi: Izhodišče–koča Roma 1.50 h
Koča Roma–jezero Malersee–koča Roma 1.40 h
Koča Roma–kota 2324 m–Bacheralm–izhodišče 3.45–4 h
Skupaj 7.30–8 h

Sezona: Kopna sezona od junija do oktobra

Zemljevid: Valle Aurina - Vedrette Di Ries/Ahrntal - Rieserferner Gruppe, Tabacco 035, 1 : 25.000.

Vzpon: Onstran mosta je začetek slabše vidne poti št. 8 (cesta ima dva dolga ovinka), ki se skozi poraslo strmim vzponom na planino Eppacher Alm (vmes odcep k slapu). Nad njo se združi z udobnejšo potjo iz Rive in levo z vse širnejšimi razgledi konča pri koči Roma, 2276 m. Od koč nadaljujemo južno po poti št. 1 desno od Tristennöckla, 2465 m, čez most in grušč morene ledenika Vedretta di Monte Nevoso pod

istoimenskim tritisočkom. Jezero je skrito za robom skalne poličke, ki se odcepi desno.

Sestop: Do koč sestopimo po poti vzpona in nadaljujemo po razgledni poti Arthur Hartdegen Weg št. 8, ki v blagem vzponu oblikuje obsežen polkrog čez moreno ledenika pod Col laltom, preskoči nekaj potokov in se dotakne prepadne rame Sperone dei Giganti Riesernocka, 2937 m. Dobrih 20 metrov jeklenic zavaruje najkočljivejši prehod. Rahel spust in ponoven vzpon mimo mini jezer sta potrebna do razpotja, kjer se naša pot začne spuščati in obračati smer (desno Sasso Lungo). Onstran mostiča čez potok Rio Sorgivo/Ursprungbach sledimo oznaki 8B levo v dolino Ursprungtal (naravnost planina Kofleralm). Tu hitro izgublamo višino (levo slap), na razpotju se držimo desne in dolgo prečimo skozi gozd. Nižje gremo mimo opuščene planine Bacheralm, 1850 m, in nazadnje pri gostišču Inderer stopimo na pot in po njej na izhodišče.

Janja Lipužič

Monte Spico/Speikboden, 2517 m

skupina
Monti di Fundres/
Pfunderer berge

Zahtevnost: Lahka označena pot
Oprema: Običajna planinska oprema
Višinska razlika: Približno 630 m
Izhodišče: Campo Tures/Sand in Taufers, zgornja postaja kabinske žičnice Speikboden, 2000 m. Iz osrednje Slovenije se peljemo skozi Lienz po Pustriški dolini/Val Pusteria/Pustertal v Italijo do Brunica/Brunecka in severno skozi Campo Tures/Sand in Taufers do parkirišča

spodnje postaja kabinske žičnice Speikboden.

N 46,925746°, E 11,903718°

Okrepčevalnice: Na planini Speikboden in njeni okolici je več gostišč.

Časi: Izhodišče–Monte Spico 2.15 h
Monte Spico–planina Malga Trejer Alm–izhodišče 2.30 h
Skupaj 4.30–5 h

Sezona: Kopna sezona od junija do oktobra

Zemljevid: Sand in Taufers - Campo Tures, Tabacco 036, 1 : 25.000.

Vzpon: Pri zgornji postaji gondolske žičnice poiščemo pot št. 18a in se v obratni smeri urnega kazalca odpravimo po razgibani in razgledni poti Giro panoramico/Panoramaweg, ki povezuje štiri dvatisočake podkvasto oblikovanega hrbita. Prvi v nizu je Dosso Piccolo/Kleiner Nock, 2224 m, kamor "pripleza" tudi ferata Avventura. Ko se vrnemo do prvega razpotja, preidemo na zahodno stran grebena in pod Dosso Grande/Großer Nock, 2400 m, in Seewassernockom, 2434 m, kjer se pot obrne južno, dosežemo naš glavni cilj. Nanj vodi tudi ferata Speikboden.

Sestop: Spustimo se na drugo stran do koč Sonnklarhütte, 2430 m. Od tam lahko hitro sestopimo po poti št. 27 (50 minut) ali se lotimo še zahodnega, manj obljudenega kraka panoramske poti v smeri Sonnklarnocka, 2390 m, in planine Malga Trejer Alm ter tako zaključimo krožno pot.

Janja Lipužič

Monte Fumo/Rauchkofel, 2653 m

skupina
Cima Dura/Durreck

Italijansko ime gore (it. fumo, dim, fumar, kaditi) s ponesrečenim prevodom izvorno nemškega imena nehote napeljuje k napačnim zaključkom. Bolj kot z vremenskimi pojavi, vulkanskimi izbruhi ali obrednimi kadilskimi seansami je menda povezano z videzom in robotostjo površine (nem. rau, grob). Teorijo nekoliko

zamaje dejstvo, da na drugi strani doline Aurina stoji gora enakega imena, ki pa je, nasprotno, znana po trdovratnih oblačnih pokrivalih. Medtem ko Monte Fumo di Predoi s 3251 metri višine za vzpon terja brezkompromisne vremenske pogoje, lahko naš izlet v skupini Dura s pomočjo kabinske žičnice, ki skrajša hojo čez spo-

dnji del smučišča Klausberg, zaključimo še pred morebitnimi popoldanskimi plohami. Ob obetu vedrega neba priporočamo daljšo, krožno možnost sestopa in uporabo javnega prevoza za vrnitev na izhodišče. Monte Fumo je priljubljen vrh prostranih razgledov, predvsem na bližnji Picco Palu/Grosser Moosstock.

Monte Fumo di Predoi/Rauchkofel je najlepša piramida v osrednjem delu Zillertalskih Alp. Foto Janja Lipužič

Koča Rifugio Giogo Lungo/ Lenkjöchlhütte, 2590 m

skupina Venediger

Planinska koča v naslovu je najvišja točka čudovite ture pod ledenike dveh med alpinisti najbolj zaželenih tritisočakov v tem območju: Pizzo Rosso di Predoi/Rötspitze, 3495 m, in Picco dei Tre Signori/Dreiherrnspitze, 3498 m. Dobro pripravljene gorniki ga lahko nadgradijo z vzponom na bližnjo Cima del Vento/Ahrner Kopf, 3050 m, ki je postavljena na obmejni greben med obema velikanoma in je precej manj zahtevna.

Krožna pot vzdolž dolin Valle Rossa/Röttal in Valle del Vento/Windtal slovi po nepozabnih gorskih lepotah, imenitnih razgledih, gostoljubni koči in tisočernih potočkih, ki se stekajo s talečih snežišč, zanimiva pa je tudi z zgodovinskega vidika. Do višine okoli dva tisoč metrov je del spominke poti Sentiero dei minatori – Poti rudarjev. Ti so jo v preteklih stoletjih tako rekoč vsakodnevno uporabljali za dostop do navpičnih jaškov rudnika Predoi, kjer

so še do druge polovice 20. stoletja kopali bakreno rudo.

Zahtevnost: Lahka označena pot (Vzpon na Cima del Vento je zahtevna označena pot, vršni del je izpostavljen in zahteva previden korak.)

Oprema: Običajna oprema za visokogorje

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Casere/Kasern, 1595 m. Iz osrednje Slovenije se peljemo skozi Lienz po Pustriški dolini/Val Pusteria/Pustertal v Italijo do Brunica/Brunecka in severno skozi Campo Tures/Sand in Taufers ter desno v dolino Valle Aurino/Ahrntal v kraj v Casere. Parkiranje je plačljivo.
N 47,050279°, E 12,12824°

Koča in okrepčevalnica: Koča Rifugio Giogo Lungo/Lenkjöchlhütte, 2590 m, telefon +39 348 315 17 19, spletna stran www.lenkl.com, e-pošta info@lenk.com; Okrepčevalnica Malga Rossa/Röttal, 2116 m

Koča Giogo Lungo je izhodišče za vzpon na Pizzo Rosso, ki je tudi hišna gora koče. Vzpon nanj je zelo zahteven, primeren za izkušene gornike. Foto Janja Lipužič

Monte Fumo/Rauchkofel, 2653 m

skupina
Cima Dura/Durreck

Zahtevnost: Zahtevna označena pot
Oprema: Običajna planinska oprema
Višinska razlika: 1051 m
Izhodišče: Cadipetra/Steinhaus, zgornja postaja kabinske žičnice, 1602 m. Iz osrednje Slovenije se peljemo skozi Lienz po Pustriški dolini/Val Pusteria/Pustertal v Italijo do Brunica/Brunecka in severno skozi Campo Tures/Sand in Taufers ter desno v dolino Valle Aurino/Ahrntal v kraj v Cadipietro. Parkiramo na parkirišču spodnje postaje kabinske žičnice.

N 46,985165°, E 11,985297°
Okrepčevalnice: Gostišče pri zgornji postaji kabinske žičnice, kočne na planinah
Časi: Izhodišče–Monte Fumo 2.30–3 h
Monte Fumo–izhodišče 2 h
Skupaj 4.30–5 h
Sezona: Kopna sezona od junija do oktobra
Zemljevid: *Valle Aurina - Vedrette Di Ries/Ahrntal - Rieserferner Gruppe*, Tabacco 035, 1 : 25.000.

Vzpon: Iz kabinske žičnice izstopimo na približno tretjini smučarskih terenov Klausberg, kjer se je razvil pravi zabav(išč)ni center na prostem, in poiščemo oznake poti št. 33. Pod žičniškimi napravami ter mimo več gostišč brez težav dosežemo jezero Lago Chiusetta/Klaussee, 2162 m. Nad sabo v zatrepu doline ves čas dobro vidimo naš cilj; nezahtevna pot se mu približa v dolgem loku, ki se zaključi na sedlu Klausjoch, 2579 m, jugovzhodno pod vrhom. Tu turo končna večina manj izkušenih izletnikov. Do vrha je še 20 minut strmega vzpona čez razčlenjeno skalovje, kjer moramo stopiti previdneje in si pomagati tudi z rokami.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. (Daljši in napornejši sestop čez razgiban zahodni greben – mestoma izpostavljeno, jeklenice – proti Pojenspitz, 2453 m, v Lutago/Luttach ali San Giovanni/St. Johann turo podaljša za tri do štiri ure.)

Janja Lipužič

Koča Rifugio Giogo Lungo/ Lenkjöchlütte, 2590 m

skupina Venediger

Časi: Izhodišče–dolina Valle Rossa–koča Giogo Lungo 3–3.30 h
Koča Giogo Lungo–dolina Valle del Vento 2.30–3 h
Skupaj 5.30–6.30
Sezona: Kopna sezona od junija do oktobra
Zemljevid: *Valle Aurina - Vedrette Di Ries/Ahrntal - Rieserferner Gruppe*, Tabacco 035, 1 : 25.000.
Vzpon: Na drugi strani ceste sledimo oznaki za pot št. 11 desno (z leve se

bomo vrnili), gremo med hišami in čez most potoka Aurino. Začetni, najstrmejši del vzpona skozi gozd popestrijo zgodovinsko zanimivi ostanki nekdanjih rudniških rovov, galerij in stavb. Nad prelomnico na planini Malga Rossa/Röttal, 2116 m, se odpre široka dolina Valle Rossa/Röttal in z njo razkošni razgledi, tako v smeri naše hoje proti Pizzo Rosso kot na drugo stran doline Aurina, kjer kraljuje Monte Fumo/Rauchkofel. Na koncu ravnice

se pot ponovno dvigne in v razgibanih okljukih pripelje do koče Giogo Lungo, 2590 m, postavljene na skalni čeri, varni pred plazovi varni.

(Vzpon na Cimo del Vento, 3050 m: Od koče se kratko spustimo in na razpotju nadaljujemo desno – levo sestop v dolino – za oznakami 12A Vorderer Umbaltörl. Slabo utrjena pot gre vodoravno, se ob varovalih vzpne do razpotja zahodno pod vrhom in izpostavljeno preči desno na sedlo nad ledeniško dolino Umbaltal. Od tam gremo levo po grebenu do vršnega križa. Vzpona je za 2 uri. Do koče sestopimo po poti vzpona.)

Sestop: Sestop poteka skozi sosednjo dolino Valle del Vento/Windtal. Prvih nekaj okljuk pod kočo je malo strmjših, sledi bolj ali manj enakomeren spust brez posebnosti. Na edinem razpotju zavijemo levo in za planino Lebesau Alm, 1757 m, stopimo na makadamsko cesto in mimo znane romarske cerkve S. Spirito/Heilig Geist pridemo nazaj na parkirišče.

Janja Lipužič

Srečanje z velikanom iz Zadnjice

"Uf, kako mi je vroče! Ali bomo kmalu na vrhu?" je že stotič vprašala mala Karmen, ki je za očkom, bratom Markom in pred mamico vse manj strumno korakala po utrjeni poti z Vršiča proti Slemenu. Mamica je že kdo bi vedel kolikič poprej spet zavila z očmi in si zamrmrala nekaj kot "drugič boš ostala pri babici", Mark se ji je posmehljivo zarežal, očka pa je že stoprvič potrpežljivo ponovil, da se z vsakim korakom približujejo cilju, ki je zdaj res – ampak čisto zares – že zelo blizu. "Še čisto malo in s planote boš zagledala vrh – Slemenovo špičko. Še mičkeno se potrudi, pa boš lahko z vrha občudovala celo Jalovec," jo je bodril.

"Še mičkeno, še mičkeno, ta mičkena," se ji je rogal brat.

"Prav. Malo vode in eno zgodnico prosim, potem pa bom spet lahko hodila," se je sredi poti ustavila Karmen. Očkove oči so ošvrknile mamine in se ujele v ljubečem pogledu, ta pa je botroval odločitvi za nenačrtovani postanek pod razvejanim macesnom, ki je družinici s svojo senco z veseljem ponudil gostoljubje. Starša sta iz nahrbtnika potegnila ponjavo in jo razgrnila po kamnih, Mark se je prvi usedel nanjo, Karmen pa je iz steklenke prva srknila osvežujoče hladno vodo.

"Mmm, kako mi je teknila! Že poslušam," je vzkliknila, ko se je odžejala. Očku tako ni preostalo drugega, kot da je začel pripovedovati, saj je bil on glavni pripovedovalec v njihovi družini in vsi trije so mu z zanimanjem prisluhnili.

Zadnjiški Velikan izpod rumene skale

"Hov, hov, hov," se je glasni Dixiejin lajež razlegal po zadnji dolini podtriglavski.

"Le koga je danes vzela na muho? Kdo jo je spet razjezil?" so se spraševali prebivalci Pravljčarije in si mašili ušesa, da bi utišali prodorni lajež, ki jih je zmotil sredi vsakdana.

"Dixie, kaj ti je?" se je začudila gospodična.

A se psička ni pustila motiti v svoji razburjenosti in je brez odgovora z visoko dvignjenim repom, napetim kot struna, lajala naprej.

"Hov hov hov, kdo si, ti čudni velikan? Kaj delaš tu? Pojdi stran!" je bevskala na prišleka, ki ji je sicer hotel prekrižati pot, a je po srečanju čisto

tiho obstal, pogledoval proti naježeni psički in potrpežljivo čakal, da jo mine nejevolja.

Gosta meglica v obliki moža, ki se je znašla pred njo, je bila res nekaj posebnega. Čokat in že na prvi pogled zelo močan hrust, višji od najvišjega človeka, pa vseeno zelo podoben ljudem, je kar stal na mestu in jo motril. V eni roki je držal culo, v drugi pa grčasto pohodno palico. Kljub svoji višini in moči je bila pojava, poraščena po vsem telesu in sestavljena iz samih drobnih zračnih delcev, videti kot privid, če ne celo duh, ki ga je videla le psička, gospodična pa ga ni ne videla ne kako drugače zaznala. Ko je pristopila k psički, da bi jo umirila, se je namreč tako močno zaletela v velikana, da ga je brez težav prebila in se skozenj prikazala na drugi strani. Dixie ga je strahoma pogledala, saj se je ustrašila, da se bo razjezil, neznanec pa se je meni nič tebi nič brž spet sestavil in še naprej potrpežljivo stal in molčal.

Ustvarjen iz tiste goste meglice se je zdel še najbolj podoben dobremu duhu iz pravljice o Aladinovi svetilki. V obliki meglenega stebra se je vzpenjal visoko nad psičko, ki je tudi sama pomislila, da je morebiti naletela na čisto resničnega duha.

Slednjič je možak z očmi, uprtimi v psičko, vendarle odprl svoja velika usta: "Vidim, da si zelo radovedna, zato ti povem. Jaz sem Divji mož iz Zadnjice! Nisem duh, sem pa prikazen iz starih časov."

"Vaau," je bilo vse, kar je občudujoče izdavila njegova poslušalka in se res polna radovedno-

sti in v pričakovanju nevsakdanje pripovedi z našpičenimi ušesi mirno usedla na svoj rep.

Opazovala je velikanovo glavo, pokrito s klobukom iz lubja, in njegovo čokato telo, ogrnjeno v kozorogov kožuh. Velikanska stopala tik pred psičkinimi očmi so se skrivala v lesenih coklah, njihov lastnik pa je spet umolknil. Iz ust, ki so jih zakrivali gosti sivi brki, mu je visela pipica; iz nje se je vil tanek dim, ki je dišal po smrekovi smoli in macesnovih vršičkih.

"Praviš, da si divji mož, meni pa se zdiš prav krotek in dobrohoten," je nadaljevala Dixie.

Po krajšem premoru pa se je velikan odkrhnul: "Prav imaš. Res sem bil tak. Trentarji so mi nadeli ime Divji mož, sam pa vem, da sem bil zgolj prijazen Velikan."

Zatem se mu je povsem odvezal jezik. Govoril je o tistih časih, ko so na Tolminskem, Bovškem in v trentarski dolini živeli kmetje in na revni zemlji pridelovali krompir, fižol in koruzo, drobnice pa niso poznali. "Jaz sem bil tisti, ki je udomačene koze, ovce in krave prvi pripeljal v te kraje. Premogel sem neskončno veliko čredo, ko sem se preselil sem, pa so se mi zasmilili, siromaki, in sem živali poklonil njim. Zase sem obdržal le kozi in ovco, saj več kot toliko itak nisem potreboval. Z njimi sem se umaknil za rumeno skalo globoko v dolini Zadnjice in si tam uredil svoj dom. Iz vejevja sem spletel hlevček za živali, sebi pa sem v manjši koči iz desk naredil posteljo, mizo in stol. Prijetno sem se počutil na svežem planinskem zraku, pod milim nebom, med slapovi, prepadi, tolmoni in skalovjem. Podnevi sem opazoval oblake na nebu, ponoči štel zvezde in čas je zlagoma mineval, dokler se ni nekega dne pred menoj pojavil pastirček iz doline in me zaprosil za pomoč. Nevajen ovac, krav in koz ni vedel, kaj naj z njimi počne, pa sem ga hitro naučil in mu naročil, naj svoje znanje preda naprej. Dobro je izpolnil nalogo in tako so se Trentarji, Bovčani in Tolminci naučili ravnati z domačo živino."

"To je bilo pa zelo lepo od tebe. Bravo!" ga je pohvalila Dixie.

"Hja, lepo je bilo, ja, ampak dobrota je sirota, da veš!"

"Kaj pa se je zgodilo?"

"Ti bom kar takoj povedal. Veš, kot sem že rekel, sem domačine najprej naučil ravnati z drobnico, ko pa sem opazil, da neuki kot so, vse mleko, ki jim ga ne uspe porabiti ali prodati, zavržejo, sem jih naučil še sirjenja. Sploh si ne moreš misliti, kako zadovoljni so bili in kako hitro so si opomogli. Njihovi odlični ovčji, kozji in kravji siri so postali cenjeni daleč naokoli, zato so Trentarji, Bovčani in Tolminci zanje

iztržili toliko denarja, da so svoje skromne lesenjače sčasoma podrli in na njihovem mestu sezidali trdne, kamnite hiše. Nihče več ni bil reven, vsak, ki je znal poskrbeti za živali in siriti, je obogatel. Vendar ima vsaka palica dva konca in tisti ljudje so se zaradi izobilja skvarili. Nekega večera, ko sem se ravno najedel slastnih ajdovih žgancev, posutih z ocvirki in zalitih z domačim mlekom, sem zagledal gručo moških, ki so se glasno bližali mojemu domu. Ko smo se srečali iz oči v oči, sem po njihovih jeznih izrazih na obrazih hitro ugotovil, da nekaj ne štima. In res ni. Najpogumnejši med njimi me je drzno ošinil s pogledom in zahteval, naj jim zaupam še kakšno skrivnost, ki jo gotovo čuvam v svoji poraščeni glavi, sicer mi bodo vzeli življenje. Seveda si nisem želel umreti, zato sem jih brž naučil delati skuto. No, za nekaj časa je sicer zavladal mir med nami, a kaj, ko so se spet pojavili pogoltneži. Prišli so pome in me hoteli vkleniti, češ da sem lump, ker poznam še polno skrivnosti, ki jih nočem deliti z njimi. Jaz pa sem jo brž popihal stran. Še preden sem nehvaležnežem za vedno izginil izpred oči, sem se med bežanjem obrnil in jim s stisnjeno pestjo v dvignjeni roki zakričal, da se največja skrivnost, ki jim je ne bom nikoli izdal, skriva v sirotki. Na mojo nesrečo pa sem ob obračanju spregledal prepad, ki se je naenkrat prikazal pred mano, in zgrmel vanj, kot sem bil dolg in širok. Umril sem in ni me več. Le moj duh se tu in tam prebudi in prikaže kakšni dobri živali, rastlini ali nedolžnemu otroku. Navadno tedaj, ko dobrosrčen človek pripoveduje zgodbo o meni. Le kdo se je tokrat spomnil name?" se je vprašal in v istem trenutku izpuhtel pred Dixiejinimi očmi.

Preko Uratc do maurice in naprej

"In kaj se najboljšega skriva v sirotki?" je zanimalo Karmen.

"Tega pa še vedno nihče ne ve," je menil očka, medtem ko sta z mamo pripravljala ponjavo. Po dobre pol ure hoje so se vsi štirje znašli na prevalu, ki mu pravijo Vratca, kjer jih je veličasten pogled na stene gore Mojstrovka pustil odprtih ust. Jasen dan brez oblaka je namreč ustvaril prekrasno kuliso, ki je navdušila celo ponovno utrujeno Karmen.

"Kaj če bi spet malo počivali?" je proseče pogledala poti očku.

"Daj no daj, saj smo že skoraj na cilju," je zagodrnjal Mark, ki si je želel čim prej doseči vrh, saj je bil radoveden, ali se bodo kot takrat, ko je planinaril skupaj z dedkom in babico, tudi tokrat na pobočju pasle krave.

Karmen je pogumno zajela svežo sapo in se predala in prav kmalu so prispeli do jezerc na Slemenu. Takrat pa so se na nebo iz čistega ničar narisali gosti oblaki in iz njih se je usulo, še preden je štirim planincem iz nahrbtnikov uspelo potegniti pelerine. Ampak saj je bil dan topel tistega čudovitega poletnega dne, zato so jih dežne kaplje razveselile. Otroka sta začela skakati od navdušenja in tudi staršema je godilo. Komaj se je dež polegel, že je obzorje zajel mogočen mavrični lok.

"Mavrica, mavrica!" je zavriskal Mark, Karmen pa ni mogla verjeti svojim očem, zato je kar molčala. Pod mavričnim obokom je zagledala neverjetnega zračnega velikana, ki se ji je zlagoma bližal. Takoj ga je prepoznala, dobrodušnega velikana iz Zadnjice, o katerem je malo poprej pripovedoval očka, zato si ga je občudujoče ogledovala. Zdelo se je, da ga razen nje ne vidi in ne zazna nihče drug, zato je skrivnost zadržala zase, še preden si je velikan položil iztegnjeni prst na nasmejane ustnice. Večji ko je postajal, prijaznejši in bolj dobrosrčen se ji je zdel, zato ga je občudovala in se čudila, zinila

Karmen je pod mavričnim lokom je zagledala neverjetnega zračnega velikana. Takoj ga je prepoznala, dobrodušnega velikana iz Zadnjice, o katerem je malo poprej pripovedoval očka, zato si ga je občudujoče ogledovala.
Ilustracija Jernej Myint

pa ni ne bev ne mev. Tudi velikan je molčal, tiktakal je čas, ko pa sta se nagledala drug drugega, je prikazen zlagoma dvignila svojo velikansko dlan v pozdrav, veselo pomahala, potem pa skupaj z mavrico začejala puhteti, dokler nista oba izginila v niču. Zatem so tudi očka, Mark in mamica, ki se jim o kakšnem velikanu še sanjalo ni, ponovno zastavili korake, ki so jih že po nekaj minutah prinesli na vrh. Karmen jim je prav počasi sledila in tiho premelevala, kar je bila ravnokar doživela. ●

Janez Dolenc je v knjigi Zlati Bogatin s pomočjo dijakov zbral stare pripovedke s Tolminskega in Bovškega. Med njimi je tudi kratka povedka o Divjem možu iz Zadnjice, ki sem jo malce prikrojila.

Mogočna Monte Zermula z Monte Pizzula, koničasti vrh je na levi.
Foto Olga Kolenc

Gora dveh obrazov

Monte Zermula

Napočil je dan, ko sem se po dolgih letih znova vrnila v ta konec. Vse se mi je zdelo drugače – vijugasta cesta, ki vodi na prelaz, pa tudi vrhovi okoliških gora. V spomin se mi je vtisnila le ena izmed mojih najlepših *ferat*, ki jo skriva razbrazdana severna stena te gore. Bogve kje so takrat, na vrhuncu moči, tavale moje raztresene misli in hrepenjenja.

Greben Monte Zermule je kot del mozaika, ki dopolnjuje obsežno gorstvo Karnijskih Alp. Pregrada, ki je odmaknjena od glavnega mejnega grebena Karnijcev, poteka v smeri od vzhoda proti zahodu. Na južni strani se prevesi do Canale d'Incarojo pri Paularu, na severni strani pa do krnice Cjadin dai Clapons. Na tem strateško pomembnem področju so bile v času prve svetovne vojne zgrajene številne vojaške poti. Čeprav ponekod že izginjajo v času, nam omogočajo lahke in varne podvige tudi v visokogorje. Najlažji pristop na Monte Zermulo, 2143 m, poteka s 1552 metrov visokega prelaza Lonice/Passo del Cason di Lanza. Na tem območju se je leta 1478 odvijala krvava bitka med okoliškimi prebivalci in Turki. Slednji so bili poraženi, Karnija pa svobodna. Prelaz se razširi v obsežen pašnik, kjer ob cesti stoji velik istoimenski kmečki turizem z možnostjo prenočevanja (Malga Cason di Lanza). Nedaleč stran je koča Rifugio 8° Reggimento Alpini, ki so jo preuredili iz nekdanje razpadajoče vojašnice. Prelaz povezuje Tabljo/Pontebbo s Paularom. Ne glede na to, iz katere smeri prihajamo, nas čaka približno 15 kilometrov zelo ozke, a asfaltirane gorske ceste.

Ena najbolj sugestivnih poti

Po prihodu na prelaz Lonice nas je pozdravilo jasno jutro. Vreme, ki se je v drugi polovici avgusta končno le umirilo, je vabilo v visokogorje. Skozi redek iglasti gozd, v katerem prevladujejo macesni, smo dosegle manjšo vlažno krnico Cjadin di Lance, ki je ob pravih svetlobah pravljico lepa. Majhen potoček v strugi veselo skaklja, z malo sreče v bregu nad depresijo vidimo tudi svizce. Levo nad nami kot ogromen skalni izrastek štrli proti nebu Zuc della Guardia, na katerega se lahko povzpne po zavarovani plezalni poti Ferrata degli Alpini. Nad njim se dviga s travo poraščeni Monte Pizzul, ki ga na severni strani podpira nekaj večjih skalnih izboklin.

Po vijugasti stezi kmalu prispemo do prostranega in zračnega sedla Forca di Lanza, 1831 m. Obdajajo ga obsežni in mehko vzvalovani gorski travniki. Svet se odpre, pljuča tukaj z lahkoto zajemajo zrak. Proti Avstriji se nad prelazom Lonice dvigajo valovite zelene planote, nad katerimi izstopa Visoki vrh/Hochwipfel, južno pa se kot na dlani dvigata Monte Sernio in Creta Grauzaria. Jugozahodno se končno odstre razgled na del grebena z Monte Zermulo, ki se preveša proti

Paularu. Na skrajnem robu končno opazimo vrh, ki v obliki majhnega stožca kuka izza grebena.

Pot se dviga čez travnik nad sedlom. Na desni strani kmalu opazimo odcep, ki vodi neposredno do Poti strelskih jarkov/*Sentiero delle trincee*. Ozka in strma steza se dvigne pod jugovzhodni del grebena, ki mu je vojna vihra pustila največji pečat. Čez to območje je potekal del avstrijsko-italijanske fronte, zato se vsepovsod srečujemo z vojnimi ostalinami, kot so zaščitni jarki, rovi, manjši obrambni zidovi in utrdbe, predori, galerije, opazovalnice ... Zgodovinski viri navajajo, da je imel bataljon Susa na območju Zermula - Pizzul nameščeno svojo posadko, in to v času od konca marca 1916 do konca oktobra 1917. Pot, ki je v grebenskem delu izredno razgledna, zahteva nekaj osnovnih veščin gibanja v visokogorju.

Čez jugozahodna pobočja grebena poteka "glavna", na daleč vidna mulatjera, ki nam jasno pokaže smer vzpona. Ta pot je tudi najbolj obiskana in za tiste, ki izstopajo iz ferate na severni strani, tudi priročna za sestop. Mulatjera, ki spretno preči precej razgiban teren, se kljub lepim razgledom kar vleče in vleče, še posebej v vročini. Nad vojaško kapelico, posvečeno tretjemu alpinističnemu bataljonu Susa, nas čaka še strmo, s travo poraslo pobočje. Nad njim se dviga velik železen križ, ki napoveduje, da bomo kmalu stopili na vrh. Gora nam zdaj pokaže dva različna obraza, ki sta vsak po svoje lepa.

Urh gore kot večni izziv

S pristopom na vrh dosežemo še eno točko svojih večnih iskanj. Daljave v nas prebujajo nove izzive. S pogledom iščemo že osvojene vrhove gora in tiste neosvojene, ki v nas prebujajo draž. Več kot tri dese-

tletja, odkar sem prvič stopila na Monte Zermulo, je kar dolgo obdobje. Tudi tu zgoraj sta mi v spominu ostala le medel obris grebena in del skalnega raza, ki pada na severno stran.

Razgledi nam sežejo vse do obzorja. Znova smo prevzeti ob pogledu na že omenjena vrhova Monte Sernio in Creta Grauzaria. Na severu še posebno izstopajo Hochwipfel, Veliki Koritnik/Creta di Aip/Trogkofel, pa Konjski Špik/Monte Cavallo di Pontebba/Rosskofel ter številni drugi. Pogled nam seže vse do Ziljskih Alp in Visokih Tur. Lepo so vidni obrisi najvišjih vrhov v Zahodnih Julijskih Alpah – Kanin, Montaž, Jalovec, Viš, Mangart in drugi. Le najvišji vrhovi Karnijskih Alp in del Dolomitov so se prita-jeno skrivali v jutranjih mlečnih koprenah. Od vrha Zermule se greben zahodno z nekaj poskoki podaljša do 1914 metrov visoke Punta Cul di Creta, ki je najvišji zahodni vrh. Če imamo na voljo dva prevoza, lahko celotno prečenje gorske pregrade zaključimo v dolini Canale d'Incarojo pri Paularu.

Po običajnih obredih, ki si sledijo na vrhu, sem se s kolegicama spustila do izstopa iz *ferate* Prijateljev gora/Amici della Montagna, ki je pod le malce nižjim vzhodnim vrhom Monte Zermule. Približno uro dolga pot do vstopa v steno na severni strani se tudi lažja južna varianta začne na prelazu Lonice. Lepa *ferata*, ki dosega težavnostno stopnjo B/C, zahteva veliko mero splošne kondicije. Že ob samem vstopu se nad nami dvigujejo stene, ki so grajene iz gladkih in mestoma skoraj navpičnih plošč. Krasijo jih številni kraški pojavi – žlebovi, žlebiči in razpoke. Trda skala nam poleg varoval ponuja številne naravne oprijeme in opore, pa prehode in police, ki tej *ferati* dajejo poseben čar.

Travnati Monte Pizzul in skalnati Zuc della Guardia, zadaj sta Veliki Koritnik (levo) in Konjski Špik.
Foto Olga Kalenc

Zaradi živobarvnih oblāčil smo v steni lahko sledile redkim plezalcem. Po obujanju lepih starih spominov smo se vrnile do sedla Forca di Lanza, kjer nas je čakal še bližnji, hudo zapostavljeni Monte Pizzul.

*Severno nad
prelazom Lonice se
dviga travnati Visoki
vrh/Hochwipfel.
Foto Olga Kolenc*

Osamljeni Monte Pizzul

Čeprav se dviga tik nad precej obiskanim sedlom Forca di Lanza, se zdi, da Monte Pizzul ostaja potisnjen ob stran, pozabljen in sam. Ta goli, 1985 metrov

visoki in le s travo poraščeni vrh z jugozahodne strani spominja na piramido, v zgornjem delu pa prehaja v stožec. Tiste dni je v spodnjem delu dišalo po borovnicah, ki so bile čisto drobne, a sladke in skrite v travi. Tudi njegova pobočja so zaznamovana z ostalinami vojne, o kateri še posebej zgovorno pričajo na daleč vidni številni ostanki strelskih jarkov in drugih utrd. Približno polurni pristop se s pašo v borovnicah zna razvleči v celo uro. Čisto ozka in komaj vidna steza,

Pogled južno na vrhova Creta Grauzaria (levo) in Monte Sernio (desno) Foto Olga Kalenc

ki lahko vijuga čez jugozahodno pobočje, nas pripelje na dva vrhova. Prvi je manjši skalni izrastek, pod katerim je vhod v velik rov, ki pa nas ni pritegnil k raziskovanju. Iz spoštovanja do zgodovine si te zadeve mimogrede rada pogledam, vendar se podzemnim ostalinam raje izognem. Vлага in hlad, ki veje

v njih, vonj po plesni ter energije, ki so v prostoru še vedno prisotne, mi vselej posrkajo kar zajetno zalogo moči. Tako smo se raje podale na prvo vzpetino, ki jo je božalo sonce. Podaljša se v manjši kamniti raz ali naravni most, ki omogoča prehod do malce višjega glavnega vrha. Ta je mehko zaobljen in poraščen s travo, na njem pa stoji majhen vegast križ.

Izjemno bogato rastlinstvo, značilno za to območje, v začetku poletja doseže vrhunec. Glavni razcvet pisanih gorskih vrtov, ki se kot plima dvigajo vse do najvišjih vrhov, smo žal zamudile. A vonj še zadnjih poletnih cvetov, skritih v travah, je še presegal razdalje. Tudi plitka zemlja je v soncu oddajala tisti posebni vonj. Zadišalo mi je po ravno prav ohlajenem planinskem čaju z dodatkom limone in medu, ki nam prija tudi poleti.

Dan se je komaj opazno nagnil v popoldne. Človek bi v mehkem naročju te odmaknjene in pozabljene gore kar malce zaspal. Odložil bi vso navlaklo, ki jo skozi življenje hote ali nehote vlačijo s seboj. Ozavestila sem, kako zelo sem se zaljubila v ta skrivnostni in divji svet Karnijskih Alp. Ko se človek izmuzne svojim odmaknjenim mislim, se znova ozre naokrog. Tako kot Zermula tudi skromni Pizzul ponuja izjemno lepe razglede. S tega zornega kota še posebno izstopata Veliki Koritnik in Konjski Špik. Da ne govorimo o Zucu della Guardia, ki je, gledan s te perspektive, le še ogromen skalni rob, umeščen v veliko zeleno kotanjo. Sestopile smo do sedla Forca di Lanza, ki prebivalcem okoliških dolin omogoča hiter pobeg iz vsakdana. Na eni izmed planin pod južnim grebenom je že sredi popoldneva odmevala harmonika. Čakal nas je le še spust do prelaza Lonice, kjer je v kmečkem turizmu dišalo po pristnih lokalnih dobrotah. ◉

Na vrhu Zermule Foto Olga Kalenc

*Pogled proti
Triglavu in Kredarici.
Kralj Friderik III. je
pred 115 leti opravil
vzpon od Planike in
sestopil mimo kočice
na Kredarici.
Foto Dan Briški*

Saški kralj na "nemškem" Triglavu

Spomin na čase nacionalno razburkanih gora

Leta 1907 je Triglav obiskal zelo visoki gost. Zadnji saški kralj Friderik Avgust III. je abdiciral ob koncu prve svetovne vojne tako kot še nekatere plemenite glave, ko se je sesul dotedanji red. Čeprav zadnji saksonski, pa je bil prvi kralj, ki je stopil na kralja Julijskih Alp.

Obisk saškega kralja je ohranjen v ljudskem spominu po obisku Polhovega Gradca in Polhograjske gore, na kateri je kralj kot navdušen botanik občudoval blagajev volčin. Ponosni grof Blagay je tedaj dal postaviti kamnit spomenik, ki stoji ob planinski poti na goro, v spomin na veledogodek, ko je kraljeva noga stopila iz kočije na makadamsko cesto pred polhograjsko graščino (njegovemu veličanstvu za ogled dišeče rože ni bilo težko iz Ljubljane presedeti po dve uri zibanja kočije v vsako smer, op. a.).

Vendar pa gre pri obisku Triglava za drugo osebo. Botaničnega potovanja po Kranjski se je leta 1838 udeležil Friderik Avgust II. Njegov sorodnik Friderik Avgust III. pa je v Julijske Alpe prišel kot turist in občudovalec gorskega sveta skoraj sedemdeset let pozneje.

V tistem času je bilo vzdušje na Kranjskem že manj prijazno visokemu plemstvu. Vmes se je zgodila pomlad narodov in tudi v visokih gorah je slovenski in nemški nacionalizem dobro gorel. Padali so očitki. Kdo so nacionalisti, ki gorski svet smetijo z dolinsko politiko? Slovenci ali Nemci – čeprav slednji morda celo slovenskih korenin?

Nemške sekcije DÖAV na Kranjskem so Slovencem oziroma Slovenskemu planinskemu društvu SPD upravičeno očitalo vandalizem, kakršnega sami niso izvajali (ali pač prikritega, kot bo jasno v nadaljevanju). Večinoma se je vandalizem pojavljal v obliki podrtih kažipotov in usmerjevalnih tabel, ki so jih postavile nemške sekcije.

Kranjska sekcija DÖAV iz Ljubljane je imela največ sitnosti in stroškov zaradi nadomeščanja podrtih tabel in popravljanja markacij. Vzrok za nastanek vandalizma je bil zelo preprost: vsa imena gora na smernih tablah so bila zapisana le v nemščini. Če je bila v monarhiji uradno predpisana dvojezičnost in je na primer na krajevnih tablah poleg Bled, Bohinj in Jesenice moralo pisati še *Veldes*, *Vochein* in *Assling*, pa to v gorah ni bilo urejeno in sekcije so poleg *Kahlkogel* ali *Steiner Sattel* "pozabile" zapisati Golica ter Kamniško sedlo.

Odziv mladine na krivico je v spominih na Frana Kocbeka in dijaška leta v *Planinskem vestniku* opisal poznejši planinski funkcionar Branko Zemljič. Takole se je spominjal dogodka iz leta 1904:

Zadnji saški kralj Friderik August III. je bil sorodnik Friderika II., ki je prišel nekoč na Polhograjsko goro pogledat znameniti blagajev volčin. Vir Wikimedija.

"Prav na sedlu, čez katero zagledaš današnji Kocbekov dom na Korošici, je stal steber, na katerem je bila solidna kažipotna tabla iz litega železa: *Korosschützhütte*. Trenutek postojiva pred spako in kri je v obeh živahneje zaplala, ko začujeva in opaziva, da nama prihajata nasproti dva mlajša fanta. Ni bilo dvoma, da sta tudi dijaka. Nismo se poznali. - Odkod pa sta? - Iz Kranja. - Pa vidva? - Iz Luč. To je bil ves naš razgovor. Nobenemu ni prišlo na misel, da bi povprašal ali povedal svoje ime. Le spogledali smo se in se v trenutku in brez vsakega glasu zakadili v steber, ga z združenimi močmi izruvali, odbili ploščo, katero je eden zanesel gori nekam in jo zasul s kamenjem, steber pa zvalili v dolino. Brez nadaljnega dogovora je šlo nato v diru na Korošico, kjer smo notranjost kočice zasuli s kamenjem ter tako ondi tudi marsikaj 'popravili'. Kakor smo se sešli, tako smo se tudi brez vsake besede razšli: ona dva proti Presedlaju, midva pa nazaj v Luče. Vandalizem! Vandalizem? Ne! Užaljeno domoljubje, ki je sprostito srd v otroško, res da nepremišljeno in 'graje vredno', a v dneh borbe za lastno posest, nacionalno opravičljivo dejanje. Da smo bili naščuvani, ali morda v šoli v takem duhu vzgajani? Kdor je obiskoval v tisti dobi šole na naših tleh, bo vedel pritrditi, da bi jo tak učitelj prekleto slabo odnesel. Sami smo spoznavali krivice, s katerimi nas je obdarjala mati Avstrija; in povsem naravni izhod po takih spoznanjih je: krivica rodi odpor!" V "naših" nemških sekcijah, združenih v skupno nemško-avstrijsko društvo DÖAV, se dolgo niso zavedali, da sekcije v resnici niso tako močne, kot so domne-

Josef Aichinger je bil prvi predsednik Sekcije Beljak. Po poklicu lekarnar iz Pliberka je bil znan tudi kot izredno drzen planinec, saj se je brez vodnika povzpел na Matterhorn in Piz Bernino, kar je tedaj veljalo za tako predrzno dejanje, da se je v časopisnem članku samokritično opredelil, da je naredil slab zgled ter da tako tvegano početje ne sodi v planinstvo. Vir Alpenverein Villach

vale. Ko so poslali na združenje pismo, v katerem so zahtevali, naj se Slovincem prepove označevanje poti v "njihovem delokrogu", jih je centrala seznanila, da žal nimajo pravne podlage, s katero bi izkazali lastništvo planinskih poti. Odgovor je sekcije precej poparil in tudi na predlagano kaznovanje, po katerem bi moral SPD povrniti škodo za vandalska dejanja, so morali pozabiti. Nemške sekcije na Kranjskem so imele namreč pomanjkljivost. Imele so denar in najete ljudi, ki so skrbeli za planinske poti, niso pa imele množičnosti. Nekaj deset somišljenikov je bilo zdaleč premalo, da bi lahko nadzorovali, kaj jezna slovenska mladina počne z njihovim delom v gorah. V letnem poročilu Kranjske sekcije DÖAV za leto 1901 na primer piše, da je v prejšnjem letu prišlo do ponovnega nezakonitega posega v lastnino sekcije, ker je neki Hans Lorber na planinski poti, ki jo je dala narediti sekcija na Kamniško sedlo, poleg njihovih rdečih črt (takrat uveljavljeno markiranje z minijem), dodal bele in modre črte. S tem je omenjeni kršitelj nemške markacije spremenil v slovenske zastavice, kar je zelo razburilo nemško opredeljene ljubljanske gospode. A zaradi pomanjkanja avtorskih pravic do planinskih poti jim ni preostalo drugega, kot da dajo pot na svoje stroške prebarvati v prvotno markacijo. Ko so sekcije spoznale, da ne bo šlo na silo, so ubrale drugačno taktiko. V skupnem dogovoru so sestavljala-

Sehr geehrte Schwestersektion!

Ueber Beschluß unserer Vertreterversammlung zu Aßling vom 31. Mai 1908 erlauben wir uns folgende Bitte vorzubringen:

Die geehrten Schwestersektionen wollen künftighin (in ähnlicher Weise wie es die Sektion Bozen bereits tut) in ihren gedruckten Jahresberichten (unter den „Allgemeinen Bemerkungen“) ihren Mitgliedern empfehlen, bei Reisen an den Sprachgrenzen in Südtirol, Kärnten, Krain, Steiermark, Küstenland den Hütten, Wegen und Bergführern unseres Alpenvereines sowie deutschen und deutschfreundlichen Gaststätten (siehe „Winte“ und Verzeichnis im A. V.-Kalender) vor anderen den Vorzug zu geben

Das Verzeichnis deutscher und deutschfreundlicher Gaststätten ist soeben in 2. durchgesehener Auflage erschienen und kann kostenlos von der Buchhandlung Heyn in Klagenfurt bezogen werden.

Aus dem angeschlossenen Berichte der Sektion Krain über den Slov. A. V. wollen Sie die Gründe entnehmen, welche uns zu dieser Bitte veranlaßten. Wir wären den geehrten Herren Sektionsvorständen sehr zu Dank verpflichtet, wenn Sie auf Grund dieses Berichtes, jedoch ohne Veröffentlichung desselben, Ihre Mitglieder gelegentlich eines Sektionsabendes über unsere Verhältnisse aufklären und hierbei auch der vielfach verbreiteten irrigen Anschauung entgegenzutreten würden, als ob deutsche Bergsteiger in unseren Gebirgsgegenden irgendwelche Schwierigkeiten sprachlicher Art zu befürchten hätten.

Der beste Dienst würde jedoch unserem D. u. De. A. V. erwiesen durch einen regeren Besuch unserer Arbeitsgebiete seitens unserer Vereins- und Volksgenossen aus ganz Oesterreich und Deutschland. Unsere Hütten und Wege geben den Vereinsgenossen Recht und Möglichkeit, sich in unseren Gebirgsgegenden wohl und heimisch zu fühlen und nachdem die Zugänglichkeit seit Eröffnung der neuen Bahnen nichts zu wünschen übrigläßt, besteht kein Grund mehr, unsere herrlichen Berge noch weiterhin so stiefmütterlich zu besuchen.

Mit kräftigem Bergheil

für die A. V.-Sektionen Cilli, Krain, Küstenland, Villach, Karawanken
Gau, Gau Aßling und S. Eisentappel des De. T. Kl.:

Josef Aichinger,

Vorband der S. V. Sektion als Vorsitzender der Aßlinger Versammlung.

Villach, im Sommer 1908.

Dopis, v katerem so navedeni sklepi skupščine sekcij DÖAV, delujočih v naših gorah, ki je potekal leta 1908 na Jesenicah. Dopis je pripravil Josef Aichinger, načelnik sekcije iz Beljaka Vir Historisches Alpenarchiv

le strogo zaupne¹ okrožnice in jih pošiljale na sedež DÖAV, da bi po krovni organizaciji seznanile nemške in avstrijske turiste, ki so imeli namen obiskati gore na Kranjskem, o nacionalno perečem stanju, zaradi kate-regase turistom izrecno svetuje uporaba nemških poti, planinskih koč, gorskih vodnikov z licenco DÖAV in v dolinah obisk Nemcem prijaznih gostiln in hotelov, ki so jih navedli na vnaprej pripravljenih letakih. Za zgled so radi dajali narodnostno mešano območje

¹ V prvih letih je Kranjska sekcija dosledno zanikala, da je svojim oskrbnikom dala navodila, naj dajo nemškim turistom v kočah prednost pred slovenskimi. Pozneje je to postalo javno znano, vendar le neuradno, saj je statut DÖAV izključeval nacionalizem v gorah.

Primer internega dopisa, v katerem so navedeni sklepi skupščine sekcij DÖAV, delujočih v naših gorah, ki je potekala leta 1908 na Jesenicah. Sodelovale so Kranjska sekcija iz Ljubljane, Sekcija Celje, Sekcija Avstrijsko Primorje iz Trsta, sekciji iz Beljaka in Železne Kaple ter podružnici Karavanke in Jesenice. Sestanek je vodil in pripravil poročilo omenjeni Josef Aichinger, načelnik sekcije iz Beljaka.

Drage sestrske sekcije!

Po sklepu našega predstavniškega sestanka v Asslingu (Jesenice) 31. maja 1908 želimo podati naslednjo prošnjo:

Častne sestrske sekcije želijo v prihodnje (na podoben način, kot to že počne Sekcija Bolzano) v svojih tiskanih letnih poročilih priporočiti svojim članom, da pri potovanjih ob jezikovnih mejah na Južnem Tirolskem, Koroškem, Kranjskem, Štajerskem in v obalnih regijah dajejo prednost kočam, potem in gorskim vodnikom našega planinskega društva ter nemškimi in nemščini prijaznim gostiščem (seznam v koledarju DÖAV).

Katalog nemških in nemščini prijaznih gostiln je pravkar izšel v dopolnjeni izdaji in ga lahko brezplačno dobite v knjigarni Heyn v Celovcu. Gotovo boste prepoznali razloge, ki so nas spodbudili k tej prošnji.

Izvršnemu odboru bi bili zelo hvaležni, če bi na podlagi tega poročila, ne da bi ga objavili, občasno na kakšnem sekcijem večeru svoje člane seznanili z našim položajem in s tem odpravili razširjeno napačno prepričanje, da se morajo nemški planinci v naših gorah bati jezikovnih težav. Naše kočje in poti dajejo članom DÖAV pravico in priložnost, da se v naših gorah počutijo kot doma. In ker dostopnost po odprtju novih železnic ni več težava, tudi ni razloga, da bi naše čudovite gore še naprej obiskovali na tako mačehovski način.

Josef Aichinger, izvršni odbor *Section Villach*,
predsednik skupščine v *Asslingu*
Beljak, poleti 1908

Južne Tirolske, Sekcije Bozen (Bolzano), kjer naj bi bilo to zgledno urejeno. Vendar pa tu primerjava s Kranjsko zdrži le na papirju, saj je bilo pred prvo svetovno vojno na Južnem Tirolskem le sedem odstotkov Italijanov med večinoma nemško govorečim prebivalstvom, na Kranjskem pa ravno obratno. Nemško govorečega prebivalstva med Slovenci je bilo še manj, in še to je bilo skoncentrirano predvsem v velikem nemškem otoku okoli Kočevja (nemško *Gottschee*). Nacionalno vprašanje in škoda zaradi vandalizma sta se iz naštetih razlogov v vseh letnih poročilih Kranjske sekcije redno pojavljala.

Saški kralj Friderik Avgust III. leta 1907 verjetno ni vedel, v kako nacionalno razburkane gore se podaja

na Kranjsko, saj doma ni imel tako pestrega dogajanja, kot je bilo prisotno v avstro-ogrskem talilnem loncu narodov. Zato so povezane sekcije na Kranjskem začutile priložnost in dolžnost, da kraljev vzpon na Triglav izkoristijo za promocijo gorskega turizma, prijaznega nemško govorečemu gostu. V kakšni meri jim je to uspelo, lahko povzamemo po časopisnih člankih, ki so poročali o visokem obisku. Toda podatkov ni veliko. Članki so bili kratki ter brez fotografij. Kralj si je namreč želel mirnega planinarjenja, zato je potoval z minimalnim spremstvom in brez protokola.

V ponedeljek, 26. avgusta, je malo po peti popoldne prispel iz Dresdna z brzovlakom v Bohinjsko Bistrico. Spremljali so ga njegov adjutant, komornik in osebni zdravnik. Po besedah ogorčenega novinarja Slovenca, se je spremstvu priključil še neki "nemški nacionalc s Koroškega", ki je imel nalogo kralja speljati mimo slovenskih koč in poti. Kralj se je nato s kočijo odpeljal do Bohinjskega jezera, kjer je imel rezervirano prenočišče v hotelu Sv. Janez.

V torek zjutraj je družba, ki so jo okrepili nosači in štirje domači gorski vodniki, med njimi Lovrenc Škantar - Šest iz Srednje vasi ter Franc Urbas iz Mojstrane, nadaljevala mimo Uskovnice, Konjščice in Tosca (mimo slovenske Vodnikove koč) do male kočice Marije Terezije, kjer je kralj prenočil. V sredo ob sedmih zjutraj je bila družba že na vrhu Triglava, nato je sestopila (mimo slovenske koč na Kredarici) naravnost do Dežmanove koč, ki je bila v lasti Kranjske sekcije in po počitku nadaljevala skozi dolino Kot v Mojstrano, kjer so imeli v gostilni Šmerc kosilo. Od tam je kralj nadaljeval pot z vlakom v Trbiž ...

Ugotovitvam, da so kralja namerno speljali mimo slovenskih koč, se je pridružil tudi *Planinski vestnik*, ki je komentiral, da je kralj sicer želel vstopiti v Aljažovo koč na Kredarici, pri kateri ga je z zvonjenjem v kapelici pozdravil tamkajšnji oskrbnik, vendar ga je od te namere odvrnilo spremstvo. Nosače s prtljago so namreč že poslali naprej v Dežmanovo koč, zato je tudi kralj nadaljeval pot. Po nekem "naključju", ugotavlja *Vestnik*, je prav tiste dni izginila tudi vpisna knjiga SPD na vrhu Triglava, zato se je kralj seveda vpisal le v tisto, ki je tam bila, torej nemško.

Del zarote je bil tudi načelnik Kranjske sekcije dr. Rudolf Roschnik, ki je kralja že v sestopu z vrha "povsem slučajno" pričakal na grebenu Malega Triglava. Roschnika je kralju predstavil koroški spremljevalec in mu na kratko poročal o poteh in kočah, ki jih je zgradila Kranjska sekcija, za katere odlične naprave je menda kralj izrazil veliko občudovanje, sebe pa mimogrede pohvalil, da je prejšnjega dne na Toscu nabral šopek čudovitih planik. Nato so skupaj nadaljevali sestop. Roschnik je s svojo udeležbo dodatno okrepil spremstvo, ki je visokega gosta speljalo mimo oskrbnika na Kredarici, ki jim je zaman pozvanjal za dobrodošlico.

Poročanje časopisa ljubljanskih Nemcev, *Laibacher Zeitung*, razkrije tudi, kdo je bil "nemški nacionalc s Koroškega", ki je prispel kot pridruženi član spremstva in amaterski vodnik. Bil je načelnik sestrske sekcije iz Beljaka, Josef Aichinger. Kot zagrizen Nemec in vodja *Section Villach*, je bil soavtor omenjenih strogo zaupnih okrožnic, ki so jih sekcije z delovanjem v deželi Kranjski vsako leto pošiljale na združenje DÖAV. Dobro premišljen načrt se ni izšel tako, kot so si gospodje zamislili. Krivec je bil kar sam kralj, ki si je svojo pot na Triglav zamislil kot inkognito in brez vseh uradnih sprejemov. Zato tistih nekaj kratkih vrstic, ki so jih dobili na voljo novinarji časopisov, ni moglo vplivati na turistični tok iz nemških dežel. Večina obiskovalcev se je pač kot vedno ustavila tam, kjer se jim je zdelo primerno in kjer so jim imeli kaj ponuditi. ●

Viri:
historisches-alpenarchiv.org
dav-bibliothek.de
Arhiv *Planinskega vestnika*
Der Villacher Alpenverein und seine Geschichte von 1870 bis 2020
Ivan Švegel. König Friderich August II. von Sachens Botanische Wanderungen in den Julischen Alpen vor 100 Jahren. 1937. Mittheilungen des Thüringischen Botanischen Vereins

Spomenik kralju Frideriku Augustu III. pred planinsko kočjo Rifugio Friderich August nad Canazeiem. V slikovite Dolomitie je kralj kot navdušen planinec rad zahajal.
Foto Anka Rudolf

Vid Legradić

Eigerjev ledenik
med vrhovoma
Eiger in Mönch
Foto Vid Legradić

(Ne)večni led

Izginjanje alpskih ledenikov

Nedavno službeno potovanje po švicarskih Alpah me je vodilo čez mnogo gorskih prelazov, med drugim tudi čez prelaz Furka. Z višino 2429 metrov je to četrti najvišji gorski prelaz v Švici in povezuje Peninske Alpe z Urnskimi. Na tej cesti je bil posnet eden od filmov Jamesa Bonda, ki je za del kulise uporabil tudi bližnji Ronski ledenik. Postanek na eni od razglednih točk te ceste je zaradi lepega pogleda na ledeno gmoto skorajda obvezen in hkrati pretresljiv.

Kot večina alpskih ledenikov se tudi Ronski pospešeno tali. Da bi izginjanje ledenika zaustavile oziroma vsaj upočasnile, so se ga lokalne oblasti odločile pokriti z odejo. Ta simbolizira vso tragedijo ledenikov in podnebnih sprememb.

Voda ronskega ledenika predstavlja izvir reke Rone. Ledenik se je v zadnjih 150 letih zmanjšal za četrtno in je trenutno dolg sedem kilometrov. Taljenju je najbolj izpostavljen njegov najnižji del, ki se zaključuje na nadmorski višini 2200 metrov. Od leta 2009 domačini in lokalne organizacije spodnji jezik prekrivajo z belo odejo, ki ne prepušča ultravijoličnih žarkov. Rezultati kažejo, da je tovrstna zaščita zavrla taljenje letu za sedemdeset odstotkov. Za potrditev morebitne rasti ledenika, ki bi ga odeja lahko omogočila, pa bo moralo preteči še kar nekaj let. Bomo morebiti v prihodnje vse ledenike pokrivali z odejami?

Ledeniki večinoma izginjajo. To je dejstvo. Svojo maso pridobivajo le ledene mase Karakoruma in posamezni ledeniki, ki so razpršeni po preostalih delih planeta, na primer Jaskobshavn na Grenlandiji, Engabreen na Norveškem in Perito Mureno v Argentini. Nasploh se večni led topi zaradi učinka tople grede, ki je le del širšega problema podnebnih sprememb. Te narekujejo neskladja v ustaljenih vremenskih vzorcih, ki se v nekaterih predelih sveta kažejo v povečani količini padavin. Te so v osemtisočmetrskih gorah, ujetih med Indijo, Kitajsko in Pakistanom, še zmeraj snežne in za ledenike ugodne. Zato lahko zasluge za rast ledenikov v Karakorumu, ironično, pripisemo prav globalnemu segrevanju. Alpe žal nimajo te sreče, saj so prenzike in v povezavi s padavinskimi ter temperaturnimi vzorci situirane na neugodnem geografskem mestu. V povprečju so opazovani alpski "re-

ferenčni" ledeniki med letoma 1997 in 2017 izgubili več kot štiriindvajset metrov debeline. Preračunano v kilograme to ustreza izgubi 1,2 kilograma ledu na vsak kvadratni meter.¹

Pa se od zahoda proti vzhodu sprehodimo med nekaterimi bolj znanimi alpskimi ledeniki in preverimo trende, povezane z njihovim trenutnim stanjem. Največji ledenik francoskih Alp nosi poetično ime Mer de Glace ali Morje ledu. Kot vsi večji dolinski ledeniki je tudi ta relativno lahko dostopen in zato privlačen za turiste. Veličina tega ledenika je delno povezana z lokacijo; Mer de Glace se namreč spušča po severnem pobočju montblanškega masiva, ki je načeloma manj osončen. Raziskave so z dolgoročnim *monitoringom* dokazale, da umikanje alpskih ledenikov ni enotno. Največje izgube ledu so jasno prisotne v južnih in jugozahodnih pobočjih. Kar se tiče francoskih Alp, je v južnem masivu Belledonne ledeniško umikanje več kot trikrat hitrejšo kot v masivu Mont Blanc.²

Led se tanjša tudi na samem Mont Blancu. Vrh najvišje evropske gore se računa glede na debelino snega nad njegovim vrhom. Čeprav beleži uradno višino

4807 metrov, je njegov resnični (kamniti) vrh visok 4792 metrov. Vse ostalo nad njim je snežna masa, ki s počasnim drsenjem navzdol predstavlja zametek ledenikom. Debelina ledu nad kamnitim vrhom je leta 2007 določila višino Mont Blanca na 4810,90 metra nadmorske višine, 4808,72 metra leta 2017 in 4806,03 metra leta 2019. Preračunano v povprečje se višina snežne mase na najvišjem alpskem vrhu od leta 2001 vsako leto zniža za 13 centimetrov.³

S premikom v Švico ne moremo mimo omembe Altescha, največjega in najdaljšega evropskega ledenika. Z dolžino 22 kilometrov in 81 kvadratnih kilometrov površine deluje ta ledeni kolos nepremagljivo. A ni čisto tako. Od prvih meritev leta 1870 pa do danes se je skrajšal za tri kilometre in na nekaterih mestih stanjšal za tristo metrov. Tudi preostali ledeniki Bernskih Alp se pospešeno umikajo. Po nekaterih predvidevanjih bi ledene mase legendarnih vrhov Eigerja, 3967 metrov, in Möncha, 4110 metrov, lahko v celoti izginile do leta 2100.⁴ Nekateri ledeniki so to letnico krepko prehiteli. Ledenik Pizol v Glarskih Alpah je bil iz švicarske mreže za monitoring ledenikov (GLAMOS) izbrisan leta 2019, ker ga enostavno ni več.

Ranski ledenik, v izteku pokrit z belimi odejami.
Foto Vid Legradič

¹ WGMS World Glacier Monitoring Service (2017): *Cumulative glacier mass changes in Europe from 1967-2018 for glaciers with long-term records in nine different regions*. Str. 67.

² University de Savie, Journal of Alpine research (2015): *Climate change and natural hazards in the Alps*. <https://journals.openedition.org/rga/2878>

³ The Local (29. 9. 2021): *Mont Blanc*: <https://www.thelocal.fr/20210929/french-experts-say-mont-blanc-has-shrunk-by-almost-1-metre/>.

⁴ Andres Betschart, Gletscherwelten (2011): Stiftung UNESCO Welterbe Schweizer Alpen Jungfrau-Aletsch. Str. 34.

Skoraj popolnoma umaknjeni južni ledeniki pod Grossglocknerjem
Foto Vid Legradič

Podobno usodo si delijo ledeniki Grossglocknerja. Zaradi visokogorske ceste, ki je bila pod Veliki Klek speljana leta 1935, lahko tudi ljudje, ki v gore zaidejo le občasno, opazujejo umikanje največjega avstrijskega ledenika Pasterze (Pastirica). Pred več kot sto leti je bila Pastirica dolga enajst kilometrov, danes pa njena dolžina meri manj kot osem kilometrov. Ledenik je v zadnjem stoletju izgubil polovico svoje prostornine in se umika s hitrostjo 10–20 metrov na leto. Še v slabšem stanju so krniški ledeniki na južnem pobočju Grossglocknerja, čez katere potekajo številne gorske poti na vrh.

Tragična ledeniška zgodba se nadaljuje tudi v Sloveniji, njen glavni igralec pa je seveda Triglavski ledenik. Čeprav se še zmeraj omenja in vsaj napol uradno še zmeraj obstaja, je triglavski ledenec izginil. V sredini 19. stoletja je bila njegova površina približno 40 tisoč kvadratnih metrov, nato pa se je zaradi sprememb vremena začel krčiti. T. i. "zelenemu snegu" ni šlo v korist nič. V drugi polovici 20. stoletja so se z naraščanjem temperatur spremenili tudi lokalni vzorci padavin. Kredarica je začela vse več padavin dobiti poleti, seveda v obliki dežja, ki ledeniško maso

še dodatno topi. Obenem je oktober postal bolj suh. Tudi zimske temperature so se povišale, vendar pa je bilo povprečje v razdobju 1961 do 1990 še vedno globoko pod ničlo. Največji učinek na zmanjševanje ledenika ima zmanjšanje jesenskih oziroma oktobrskih padavin. Ta mesec je prej štel za redilno dobo, povečane poletne padavine pa so taljenje ledu še dodatno okrepile. Ko je ledenik pod Triglavom še zares obstajal, sta na njegovo stanje najbolj vplivala povprečna poletna temperatura (od 1992 do 1994 se je povišala za 1,6 °C) in število ur sončnega obsevanja (v istem obdobju se je povečalo za enajst odstotkov). Zaradi ugodnejše lege je v primerjavi z izginulim Triglavskim ledenikom Ledenik pod Skuto v veliko boljšem položaju in kot tak ostaja naš edini še obstoječi ledenik. Ob tem dodajam še podatek za "kravžljanje" domišljije: pred osem tisoč leti je bil največji ledenik na Slovenskem Soški ledenik, ki se je z Vršiča skozi Trento vil po dolini Soče skoraj do Nove Gorice. Ob izginjanju ledenikov se mnogokrat pojavi vprašanje o njihovi vlogi v ekosistemu, o njihovi vrednosti. Do kakšne mere nas mora taljenje skrbeti? Taleči se alpski ledeniki poleg tega, da prispevajo k dvigu morske gladine in spremembam vremena, neposredno ogrožajo gorske skupnosti, zlasti v najtoplejših mesecih leta. Avgusta 2020 so bili prebivalci doline Courmayeur v Italiji evakuirani zaradi morebitnega kolapsa ledenika Planpincieux na Mont Blancu. Ledeniki so tudi ključni sestavni deli vodnega kroga, saj delujejo kot vir sladke vode, ki se pozimi obnavlja in shranjuje ter v toplejših mesecih teče proti spodnjim dolinam. Taline Aletscha na primer napajajo reko Maso, pritok reke Rone v Švici in Franciji, ene najpomembnejših evropskih plovnih poti. Ledeniki predstavljajo veliko gospodarsko vrednost v smislu vira hidroelektrične energije in za turistični sektor. Končno pa ledeniki predstavljajo naravno dediščino, za ohranitev katere smo odgovorni ljudje. ◉

Ledeniške raze
Foto Vid Legradič

SE VIDIMO ZUNAJ

Doživite naravo na Fjällrävnov način

Želite opremo, ki se odlično prilega, je udobna in dolgo zdrži. Upamo, da boste izbrali opremo, ki je trajnostno naravnana in ustreza najvišjim standardom.

Iskanje tega, kar vam ustreza, in vaših načrtov v naravi lahko traja nekaj časa. Vendar menimo, da je vredno

storiti prav to. In če smo svoje delo opravili pravilno, o svoji opremi na poti sploh ne boste več razmišljali, tako da boste lahko raziskovali vse, kar ponuja življenje v naravi - v svojem tempu in brez omejitev. Se vidimo zunaj!

www.fjallraven.com

Prenovljena kočča na Uskovnici

Ko se dandanes pogovarjamo o Uskovnici, nam med planinci in hribovci, še bolj pa med izletniki, najprej pride na misel prijeten in kratek sprehod z majhnimi otroki ali lažji upokojenski izlet. In ja, na Uskovnici se v planinski koči dobro je, pri nekaterih domačinih se da dobiti kislo mleko in sir; v poletni sezoni se da v majhni kapeli mimogrede ujeti tudi mašo. S tem je ubitih več muh na en mah – sprehodimo se, najemo, pa še nekaj žegna lahko odnesemo s seboj domov.

Vedno pa ni bilo tako. Življenje domačinov na planini je bilo trdo, tu se je enkrat letno kosilo, preostali del sezone pa paslo. Na planino se ni dalo priti z avtomobilom. Peš, samotežne sani, konjska vprega, pozneje traktor. Že v tistih časih je bila Uskovnica za planince zanimiva poleti in pozimi. Tu mimo vodi pot prvopristopnikov na Triglav, Uskovnica ob vznožju Viševnika in Draških vrhov je privlačna tudi za turno smučanje. Nekako takšni so moji spomini nanjo. Zimski planinski tabori blejske, bohinjske in celo tržiške mladine, srečanja z bohinjskimi alpinisti, ki so me pred več kot štiridesetimi leti povabili v svoje vrste, zimski tečaji za mladinske planinske vodnike, šole v naravi. Lepih spominov je polno, zato rad prihajam na Uskovnico.

*Odprtje kočče
na Uskovnici
Foto Pavel Karašec*

Tako je bilo tudi v sončni soboti, 18. junija 2022, ko smo odprli prenovljeno Kočo na Uskovnici. Praznovanje smo povezali z 90-letnico PD Srednja vas, ki je v delovnem zagonu minila lani, obeležili smo dvesto let od prvega organiziranega reševanja v naših gorah, dogodek pa je bil hkrati tudi dan gorenjskih in dan bohinjskih planincev. Udeleženci so na Uskovnico prišli

po različnih poteh, nekaj tudi v okviru organiziranih pohodov, precej je bilo kolesarjev. Pred dogodkom je bila v kapeli na Uskovnici darovana sveta maša za vse pokojne člane planinskega društva in druge planince. Med slovesnostjo so podelili društvena priznanja, govniki župan občine Bohinj Jože Sodja, predsednik Planinskega društva srednja vas Jaka Zupanc in podpredsednik Planinske zveze Slovenije pa smo imeli čast, da smo prerezali trak in koččo slovesno predali v uporabo.

Gradnja prenovljene kočče je svojevrsten podvig

Pot do odprtja kočče je bila svojevrsten podvig, ki ga bom v nadaljevanju opisal. Planinska kočča na Uskovnici, ki leži na spodnjem delu te prostrane senošetne bohinjske planine, je bila zgrajena leta 1955. Vzoren gospodar je bilo od vsega začetka Planinsko društvo Srednja vas, znano po prevladujoči in zelo uspešni gospodarski planinski dejavnosti. PD Srednja vas ima štiri planinske kočče; poleg Koče na Uskovnici še znameniti in častitljivi Vodnikov dom na Velem polju, Kočo pod Bogatinom na Planini Na kraju na Komni in Planinsko koččo v Vojah.

Koččo so povečali že leta 1965, vmes je dobila in spet izgubila tako imenovano partizansko ime v spomin na borce Jeseniško-Bohinjskega odreda, bila je med prvimi, ki se je že pred dobrega četrta stoletja priključila na mobilno telefonsko omrežje. Prvo zlato obdobje kočče so bila pozna sedemdeseta in osemdeseta leta, ko na Uskovnico še niso bile speljane gozdne ceste. Iz Srednje vasi na Lom in naprej do kočče ali z Rudnega polja čez Praprotnico na Razpotje in čez star majav lesen most preko Ribnice sta vodili glavni poti na Uskovnico. Domačini, imetniki stanov, lastniki in pašni upravičenci so na planino hodili oziroma so se z vprego in malimi traktorji vozili iz doline. Uskovnica je bila seveda tudi planinski cilj. Kočča je bila ena redkih, ki je imela dva velika prostora – jedilnico s šankom in velik dnevni prostor z znamenito kmečko pečjo, kjer smo sušili premočene čevlje, nogavice in

takratno aktivno perilo – flanelaste srajce in sintetične pulije. Namerno pišem v prvi osebi množine, saj je bila takrat Koča na Uskovnici prijetno domovanje tečajev za vodnike Planinske zveze Slovenije, usposabljanja Gorske reševalne službe, tu so bili zimski planinski tabori za osnovnošolce. Uskovnica je živela tudi med zimskimi prazniki, nekatera silvestrovanja v koči, kjer smo se uspešno družili planinci in domačini, so ostala nepozabna.

Koča je jeseni 2021 dočakala 66 let, ko so jo – na zunaj ponosno in lepo, a hkrati vendarle že preživeto – lani začeli podirati. Toda do odločitve z jasnim namenom, da bi postavili novo, sodobno kočo, Planinsko društvo Srednja vas ni prišlo kar čez noč. Nasprotno, skoraj deset let je bilo treba, da so začeli uresničevati cilj, ki je bil dosežen že omenjenega sončnega dne.

Planinsko društvo Srednja vas je imelo jasen cilj in namen – kočo je treba prenoviti, povečati, posodobiti, energetsko in okoljsko sanirati; kočo je treba prilagoditi sodobnim trendom v planinstvu in jo tudi turistično bolj izkoriščati. Kako to storiti? Kljub zakladnici znanja in izkušenj med odborniki društva, med katerimi so se našli posamezniki s področja gradbeništva, računovodstva, gostinstva, različnih obrti in ne nazadnje tudi bančništva, je vedno nekaj manjkalo. Prva ovira se je zdel novi zakon o Triglavskem narodnem parku, ki dovoljuje, a hkrati tudi omejuje gradnjo oziroma prenavo planinskih koč. S pogovori in predvsem z modro odločitvijo vodstva PD Srednja vas, da se za prenavo koč najame pro-

jektant, ki bo sledil željam investitorja ter se znal prilagoditi varstvenim usmeritvam in prostorskim standardom, so storili morda najpomembnejši korak k realizaciji prenove koč. Izbira arhitektke domačinke Mateje Urh iz biroja Arteja je bila prava poteza. Pri projektiranju ni bilo vedno preprosto, kresala so se mnenja in različni okusi, a končen rezultat je bilo pridobljeno gradbeno dovoljenje in seveda prenovljena koča, ki navzven arhitekturno in oblikovno povsem sledi staremu objektu.

Kako do potrebnih finančnih sredstev

Od gradbenega dovoljenja do odprtja novega ali prenovljenega objekta je včasih zelo dolga pot. Pri PD Srednja vas ni bilo tako. Gradbeno dovoljenje je bilo izdano v začetku leta 2021. Narejena je bila finančna konstrukcija, ki bi mnogim vzela ves pogum. Dober milijon evrov. Kje dobiti ta denar, ali društvo, pa čeprav je to Planinsko društvo Srednja vas, to zmore? Roko na srce, kjer je volja, je pot, pa še vrsta okoliščin je šla društvu na roke. Najprej so bila tu razpisana nepovratna sredstva za planinske postojanke, za katera si je krovna Planinska zveza Slovenija prizadevala vrsto let in nazadnje ji je z razpisom na Ministrstvu za gospodarstvo, tehnologijo in razvoj tudi uspelo. Ker so imeli v PD Srednja vas dober projekt z vsemi možnimi papirji in dovoljeni, so se lahko takoj prijavi na razpis, uspeli v prvem poskusu in pridobili največji možni znesek, 300.000 EUR nepovratnih sredstev. Toda to je bila šele slaba tretjina potrebne-

*Koča na Uskovnici
Foto Martin Šolar*

V navezi – razgled na gore vsako prvo nedeljo ob 14.30 na Prvem

ga denarja. Druga pozitivna okoliščina je bila, da so bili krediti v bankah lani relativno, kot se temu reče, poceni. Društvo je najelo ugodno bančno posojilo v višini 600.000 EUR. Seveda je treba poudariti, da je imelo društvo tudi prihranke zaradi dobrega gospo-

darjenja v preteklih letih, zato so si upali na tak način zapreti finančno konstrukcijo prenovitve koče. Smel je bil tudi načrt, da se koča prenovi do začetka naslednje sezone, saj bodo prvi obroki posojila zapadli že v leto 2022.

Lani, zadnjo avgustovsko nedeljo, smo se na simboličnem srečanju na Uskovnici poslovili od stare koče, že naslednji dan so jo člani društva začeli podirati. To so počeli s pametjo in znanjem, marsikateri del opreme, ki je bil še dober, bo uporabljen v drugih kočah. Po podrtju skoraj celotnega objekta, skladno z dovoljenji, je ostal le del skeletne kleti, in začela se je gradnja na 1154 višinskih metrih. Gradilo se je v pozni jeseni, pozimi, zaradi gradnje so pluzili gozdno cesto iz Srednje vasi, in tudi tu so pomagale okoliščine. V minuli zimi ni bilo veliko snega, prevladovalo je suho vreme. A zadani cilj, odprtje koče 18. junija, se je nezadržno bližal.

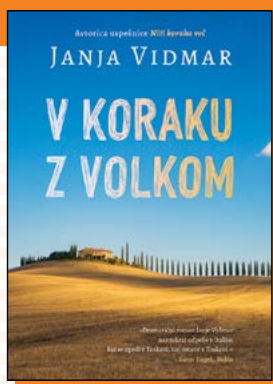
Koča je zrasla, na zunaj praktično enaka, sveži les stavbnega pohištva, opažev in strehe je dal novo *šminko*. Notranja oprema objekta, ki jo je oblikovala Urška Eva Urh, je domu vlila novo dušo. Oblikovanje sledi kulturi kamna, lesa, vključena je tudi kovina. Pri izvedbi so sodelovali mnogi lokalni izvajalci, vrsto stvari so izdelali ročno. Nova oziroma prenovljena koča je seveda požarno varna, popolnoma energetska in okoljsko posodobljena in kot taka zdaj prva povsem ustreza standardom Triglavskega narodnega parka. ●

Jesenske novosti založbe UMco

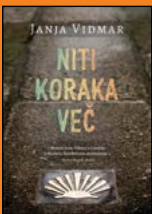
Janja Vidmar

V KORAKU Z VOLKOM

Nadaljevanje uspešnice
Niti koraka več

»Dramatični roman Janje Vidmar nas tokrat odpelje v Italijo: kar se zgodi v Toskani, naj ostane v Toskani.«
– Samo Rugelj, Bukla

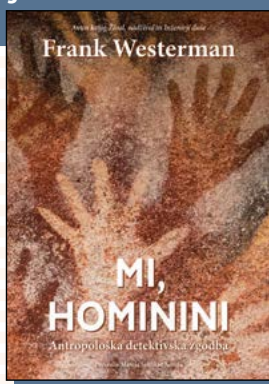
Roman *Niti koraka več*, ki se dogaja na popotniški poti Camino, je doživel širok bralski odziv. *V koraku z volkom* je njegovo nadaljevanje, umeščeno v Toskano in Apuanske Alpe, ki se lahko bere tudi kot samostojna knjiga.

»Ljubezen spreminja svojo obliko kot voda. Njeno trajanje je odvisno od njenega agregatnega stanja, njena brezpogojnost pa od našega. Trši, ko smo, večja je verjetnost za naše pridržke. Bila sta kakor led, ki ga obliva mlačna voda. Ali bi se led odtajal ali voda zamrznila, bo za vselej ostalo uganka.« – iz knjige

Frank Westerman

MI, HOMININI

Antropološka detektivska zgodba

Mi, hominini je svojevrstna knjiga o iskanju izvora človeka. Seznan nas z »lovci na lobanje«, vodilnimi eksperti za raziskovanje fosilov naših prednikov, ki so prav tako fascinantni kot njihova prvinska odkritja.

Paolo Cognetti

DIVJI DEČEK

Gorski dnevnik

»Šel sem v gore z namenom, da bi se sčasoma prelevil v nekoga drugega, in to nepovratno.«

Paolo Cognetti je trenutno najvidnejši predstavnik mlajše generacije italijanskih besednih umetnikov.

- V spletni knjigarni bukla.si je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrskajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

knjigarna
www.bukla.si UMco

Naročila: na spletni strani www.bukla.si • po telefonu 01/520 18 39 • po e-pošti knjigarna@umco.si

"Dobro jutro, oglašamo se izpred koč ..."

Prvi program v hribih

V živo s Slivnice
Foto Jure K. Čokl

Prvi program Radia Slovenija se je v sodelovanju s Planinsko zvezo že tretje leto v avgustu oglašal izpred planinskih koč.

Sodelovanje PZS in Prvega programa Radia Slovenija je letos bogatejše še za oddajo V navezi, že tri leta pa sodelujejo tudi pri izvedbi jutranjega radijskega programa izpred planinskih koč. Letos so se s hribov radijci oglasili štirikrat, vsako soboto v avgustu. Najprej izpred Planinskega doma na Slivnici, sledilo je radijsko jutro izpred Planinskega doma pri Gospodični na Gorjancih, tretjo soboto so radijski signal pošiljali s planine Uskovnice, zadnjo avgustovsko soboto pa so se radijci ustavili še na Veliki planini, natančneje v Domžalskem domu. Radijski program je potekal od pete ure zjutraj vse do poldneva. Med osmo in deseto uro so na svoj račun prišli mladi, saj je tudi radijski program za mlade ob sobotah v avgustu pripravljaval svoje oddaje v živo iz planinskih domov in koč.

Priprava radijskega programa je potekala od petka popoldne, ko so se radijske ekipe prvič oglasile v živo, nato pa so se pred mikrofoni zvrstili številni gosti iz sveta gornišstva in krajev, povezanih s kočami. Na

Slivnici so se na primer oglasile celo znamenite coprnice, slišali smo recital butalske himne, na Uskovnici je jutro s strokovnimi razlagami s tem okoljem povezanih pojavov popestril dr. Peter Mikša, strokovnjak za zgodovino planinstva in alpinizma z Oddelka za zgodovino FF Univerze v Ljubljani, spoznali smo planšarje, sirarje, gorske vodnike in druge zanimive goste. Obiskovalci domov in koč so se ob pol osmih lahko pomerili v kvizu *Dolina ali planina*, v katerem so si v zameno za znanje, povezano s planinstvom in zgodovino, lahko prislužili lepe nagrade.

Radijska jutra na kočah so zagotovo velika popestritev tako za radijce kot poslušalce in planince, predvsem pa promocija planinskih koč in domov pa tudi številnih dejavnosti planinskih društev, ki so na ta način svoje delo lahko predstavila širši javnosti. Dobro sodelovanje z mediji in večja pojavnost v njih pa sta tudi del načrta razvoja prepoznavnosti PZS in njenih aktivnosti. ●

NOVICE IZ VERTIKALE

Poletje je bilo dolgo in izredno suho. Za življenje na splošno slabi pogoji, za dejavnost skalnih plezalcev pa ne moremo ravno tako reči, vsaj kratkoročno gledano ne. Vzponov je bilo veliko. Preplezanih je bilo kar nekaj prvenstvenih, ponovljene pa so bile tudi smeri, ki gostijo navezo enkrat na desetletje ali pa še to ne. Odvijali so se številni tabori in srečanja na društveni, državni in mednarodni ravni, tako na naših kot tujih tleh. Največje srečanje pri nas je bilo gotovo 52. srečanje mednarodnega zdru-

*Marko Mavhar v
Tempelju skrivnosti
Foto Marko Volk*

*Samo Supin
v prvenstveni
smeri
Prisluhnimo
tišini v Ojstrici
Foto Marko Volk*

*Strmo plezanje v Spominski smeri
Avgusta Robnika-Tihe duše
Foto Marko Volk*

ženja alpinistk RHM, ki se je odvijalo v Gozdu - Martuljku. Posebnost letošnjega srečanja je bila nizka povprečna starost udeleženk, skupno pa se ga je deloma ali v celoti udeležilo kar 72 plezalk. Močan je bil letošnji tabor za perspektivne alpiniste v Dolomitih, o katerem več pozneje. Plezalci so se družili na številnih manjših taborih povsod po našem delu Alp in čez mejo, najpogosteje v Dolomitih.

Kamniško-Savinjske Alpe

Veliko odkrivanja in brisanja prahu s starih smeri je bilo v Ojstrici in njeni bližnji okolici. Njena severna stena že stoletje privablja plezalce, toda kljub temu prostora za nove smeri in variante še ni zmanjkalo. Ne le za prvenstvene, še so možnosti za prve ponovitve in še so smeri, ki niso bile prosto preplezane. Letos poleti je bila ponovno obiskana mlada smer **Tempelj skrivnosti** (VIII/VI-VII, 580 m). Leta 2019 sta jo prva preplezala Marko Mavhar in Marko Volk in jo posvetila pokojnemu Frančku Knezu. Letos sta jo avtorja ponovno preplezala in ji dodala tri nove raztežaje. Smer je zdaj dolga devetnajst raztežajev. Prav tako v Ojstrici je bila prvič ponovljena zahtevna **Spominska smer Avgusta Robnika - Tihe duše** (VII+). Ponovila sta jo Marko

Nejčeva smer v Ojstrici
Foto Bor Levičnik

Smer Beli pajek v Škarjah
Foto Bor Levičnik

Volk in soavtor smeri Samo Supin. Ta jo je leta 2018 prvi preplezal skupaj z Markom Mavharjem. Volk in Supin sta letos plezala tudi v zahodni steni, kjer sta našla prostor za prvenstveno smer **Prisluhni tihini** (VI-/V+, IV, 400 m). Smer se začne v amfiteatru v spodnji tretjini stene. Do nje lahko pridemo po Nemški grapi ali Debela-kovi smeri. Avtorja sta skalo opisala kot presenetljivo dobro, ponekod več kot odlično. Za seboj sta pustila tri kline, dva v najtežjem raztežaju, ki je v nasprotju s prej zapisanim prav na najtežjem mestu malo krušljiv. Plezala sta tri ure. Sredi poletja sta Bor Levičnik in Krištof Freljih preplezala malokrat ponovljeno **Nejčevo**

smer (VIII/VII, VI, V, 550 m) v severni steni. Prva sta jo preplezala Franček Knez in Milan Romih in jo posvetila Nejcu Zaplotniku. Plezanje je ves čas zahtevno, kot sta povedala Bor in Krištof, pod šesto stopnjo težavnosti ga skorajda ni. Varovala sta se večinoma s premičnimi varovali, povprečno pa sta vpela le en klin na raztežaj.

Zraven Ojstrice se dviguje severna stena Škarij. Ob mogočni sosedki je skoraj neopazna, čeprav so tudi tam navdušujoče smeri v zelo dobri skali. Bor Levičnik je v njej s soplezalcem ponovil **Belega pajka** (VIII+, 250 m). Gre za malokrat preplezano smer v zelo dobri skali, zaradi tega

je ponekod treba plezati visoko nad zadnjim varovanjem. Prvi so jo leta 1990 preplezali Martin Hrastnik, Franček Knez in Matjaž Slapnik. Prva sta jo šele petnajst let pozneje ponovila Andrej in Tanja Grmovšek, dve leti za njima pa še Luka Krajnc in Andrej Gračner. Leta 2017 sta jo verjetno kot prva popolnoma ženska naveza preplezali še Marija Jeglič in Tjaša Jelovčan.

V Križevniku je Jernej Kruder s soplezalcem prosto preplezal **Rajčevo smer** (8a, 250 m), smer, posvečeno Rajku Rojsu - Rajču, alpinistu in velikemu občudovalcu Križevnika, ki je več let neformalno skrbel za bivač pod Križevnikom. Smer, ki pretežno

Ivan Štornik v Breninih
joških leta 1984
Arhiv Ivana Štornika

poteka po počeh, v katerih je dobro biti domač s tehniko gvozdjenja, sta leta 2011 prva preplezala in opremila Andrej Grmovšek in Luka Lindič. Leto pozneje jima jo je uspelo še prosto preplezati.

Velika streha desno od Vetrnih polic v Srednji Raduhi je v začetku osemdesetih let prejšnjega stoletja kar dolgo zavračala plezalce, dokler se je avgusta leta 1984 nista lotila Ivan Štornik in Drago Slavič. S pomočjo tehnike sta jo preplezala v prvem poskusu. **Brenine joške** (VI-, A2; smer je dobila ime po takrat zelo priljubljeni pevki Fahreti Jahić Živojnović – Lepi Breni) je pozneje prosto preplezal Marko Lukič, vendar se ne spomni, ali je bil varovan z vrha ali je varovanje nameščal sproti. Letos julija jo je uspelo prosto preplezati Matevžu Štularju (AO Ljubljana-Matica) s soplezalcem Leonom Kašnikom (AK Ravne na Koroškem), ki pa si je pri plezanju malce pomagal (AO). Matevž pravi, da si smer zasluži oceno VIII+.

Julijske Alpe

Pestro je bilo tudi nad Krmo. Najzahtevnejši znani vzpon sta opravila Luka Stražar in Petra Klinar Stražar. Preplezala sta smer **Skriti izziv** (IX-/VI, 330 m). Natanko eno desetletje je smer nosila tehnično oceno VII, A2/VI, dokler je ni pred štirimi leti prvi prosto preplezal Luka Krajnc. Pred dvema letoma sta jo prosto zmogla še Bor Levičnik in Sara Jaklič. Prosta ponovitev Luke in Petre je šele tretja po vrsti. Manj zahtevno, a vendar za

zdaj še precej čisto **Lomsko smer** (VI+/IV-V, 400 m) sta preplezala Andrej Jereb in soplezalec Matej v sosednjem Draškem vrhu. Smer se začne z neobetavno kakovostjo skale, vendar više popravi vtis.

V Triglavski severni steni je bilo poleti vseskozi živahno in med številnimi ponovitvami starih klasik se je našel tudi kakšen neserijski vzpon, kot je na primer ponovitev **Korenine** (VIII+, 1000 m). Gašper Pintar in Luka Stražar sta jo preplezala 14. julija in opravila šele drugo ponovitev. Smer je prvi preplezal Franček Knez v dveh delih. Spodnji del do Čopovega stebra je preplezal z Lidijo Painkiher leta 1981, zgornji del pa z Danijem Tičem leta 1992, tedaj vse prosto. Prvo ponovitev sta šele enaindvajset let pozneje opravila Andrej Grmovšek in Luka Lindič. Še skoraj desetletje je torej morala počakati na drugo ponovitev. David in Luka sta jo, tako kot prva ponavljavca, zmogla preplezati v enem dolgem dnevu. Za tiste, ki obvladajo osmo težavnostno stopnjo, predstavljata izziv predvsem postavljanje varovanja in dolžina smeri. V celotni smeri je manj kot deset fiksnih varoval in kar nekajkrat plezanje poteka visoko nad zadnjim varovanjem. Na vrhu Stene sta stala ob mraku. Gašper je letos skupaj z Davidom Debeljakom obiskal tudi zapuščeno smer **Manfreda-Dovžan** v Mali Črni steni. Smer je po Davidovi oceni prosto

nepreplezljiva, a tudi tehničnemu vzponu sta nazadnje raje odpovedala, ko sta prišla do močno krušljivega in strmega raztežaja. Luka Stražar je julija v Sfingi preplezal klasično smer **Kunaver-Drašler** (VII+, 280 m).

V Krnici je navadno pozimi zelo pestro zaradi ledu, poleti pa tam stene bolj kot ne samevajo. Še posebej Prednjo glavo pozna vsak ledni plezalec. Ravno v njej je letos skupina plezalcev opremila in preplezana novo skalno smer, ki bo od zdaj naprej vabila plezalce v steno tudi v kopnih razmerah. Smeri sta se prva lotila Andraž Avbelj in Hana Hutar letos pozno pozimi. Stena se je izkazala za kar zahtevno in je takrat nista uspela pretentati. V skali je bilo nameščanje varovanja zahtevno, pogosto prisotne trave pa niso bile zamrznjene. V kopnih razmerah je nato več navez obiskalo steno in jo opremilo. Pri plezanju in opremljanju so sodelovali Nika Guštin, Rok Čermelj, Maja Gaspari, Janez Elija Kos in Dominika Jeglič, poleg seveda Andraža in Hane. Slednja sta jo nazadnje tudi prva v celoti preplezala, razen enega mesta vse prosto. Andraž se je 9. avgusta ponovno vrnil v smer. Z Miho Gašperinom sta poravnala dolg in smer v celoti preplezala prosto. Linija nosi ime **Kali** (VI+/V, 250 m).

Prvenstvena smer Kali v Prednji glavi Foto Andraž Avbelj

V severni steni Planje nad Mlinarico sta Bor Levičnik in Blaž Karner opravila prvo ponovitev **Johance** (VIII-/VI, 320 m). Gre za zahtevno smer v čvrsti skali, ki sploh v zgornjem delu stene spominja na pakleniško. Poleg fizične priprave zahteva tudi psihično trdnost, saj padci ne pridejo v poštev. Smer sta pred štirimi leti prva preplezala Silvo Karo in Marija Jeglič.

Nad izviro reke Soče sta se v odmaknjenih, a bolj prijaznih pečinah gibala Benjamin Vidmar in Matic Mohorč, ki sta 7. julija preplezala novo smer v severovzhodni steni Bavškega Grintavca. Plezala sta desno od Neznane smeri; svojo smer sta poimenovala **Bobi** (IV+/II-III+, 200 m). Na planini Zapotok je bilo pod omenjeno steno vseskozi živahno. Plezalci so si podajali prenočišče v staji, več je bilo tudi alpinističnih taborov.

Na koncu naše najvišje ceste sta 26. junija svoj cilj našla Leon Ramšak in Maja Dobrotinšek. Plezala po sledih Slavka Svetičiča, ki je v času oskrbovanja kočice na Mangartskem sedlu v okolici preplezal več smeri. Ni sicer znano, ali je takrat nastala tudi **Jesenska smer** (VI-/IV-V, 150 m) v Malem Rateškem Mangartu, ki vse do letos verjetno še ni doživela ponovitve v celoti. Maja in Leon sta sledila liniji, ki jo je Slavc vrisal na fotografijo. Večinoma sta si varovanja urejala s premičnimi varovali, za seboj sta pustila en klin v spodnjem

delu smeri. V drugem raztežaju sta srečala svedrovce sosednje delno opremljene smeri, v zgornjem delu stene pa zagozdenega metulja. Nizka in priročna stena se lahko pohvali s čvrsto skalo.

Še vedno tik na meji, toda le kilometer južneje so vrhovi, ki jih za razliko od Mangarta in pod njim ležečega sedla le redkokdo obišče. Kar težko je tam srečati plezalca ali pohodnika. Seveda pa tudi tam stene niso popolnoma pozabljene in občasno nastane celo kakšna nova smer. Pri teh imajo prste vmes v glavnem lokalni plezalci, tako slovenski kot italijanski. Smeri brez veliko sledi predhodnikov je tam že kar nekaj, vse več pa je tudi modernejših, opremljenih s svedrovci. Letos je skupina italijanskih plezalcev zaključila opremljanje in plezanje ene takšnih. Smer **I colori dell'ombra** (6c+, 265 m) je popolnoma opremljena s svedrovci in zaenkrat še nima znane slovenske ponovitve. Poteka po večinoma dobri do odlični skali, kar je značilno tudi za nekatere druge smeri na tistem območju. Slovenski obisk je dobila bližnja smer **All along the watchtower** (6b/5a-6b, 315 m), ki jo je preplezal Rok potočnik s soplezalcem. Smer je nekoliko manj opremljena od prej omenjene prvenstvene, zato pridejo prav premična varovala.

Dolomiti in druga gorovja

Tako kot pri nas so naši plezalci dobre vzpone poleti opravili tudi v Dolomitih. Jernej Kruder in Bor Levičnik sta obiskala Tri Cine in Marmolado. V Zahodni Cini sta poskušala preplezati **Švicarsko smer** (7a, 500 m). V ključnem delu smeri sta se obrnila. Pozneje sta izvedela, da ga je spremenil večji skalni podor. Nadaljevala sta pod Marmolado, kjer sta preplezala legendarno **Ribo** (IX-, 1200 m). Po starih tehničnih ocenah je smer še vedno ocenjena s VII+, A2, varovanje pa je tradicionalno, tako da na lajšanje psihičnih težav s svedrovci ni računati. Prvopristopnik Slovak Igor Koller, ki je v primerjavi z nekaterimi drugimi purističnimi dolomitskimi plezalci uporabljal skromne tehnične pripomočke na najtežjih mestih, se je držal čim bolj

čistega pristopa in ni zavrtil nobene svedrovca. Jerneju je uspelo prosto preplezati vse raztežaje, Boru pa je do tega zmanjkalo dva metra smeri. Detajl smeri je zmogel brez težav, a zahtevnejši od detajla so bili odseki, ocenjeni s 7a. V tretjem od njih je padel dva metra pod sidriščem. Raztežaj je ponovil, toda tudi v drugo ni šlo brez padca. Po dnevu počitka sta se odpravila v krajšo smer **Via Italia '61** (8a, 280 m) v Pic Chiavazes. Čeprav se Jernej ni pritoževal niti nad skromnejšo opremljenostjo Ribe, je Via Italia '61 bolj opremljena s klini in ponekod tudi svedrovci, tako da je s tega vidika lažja. Jerneju je uspelo smer preplezati prosto. Najzahtevnejši raztežaj je preplezal na pogled, raztežaj pod njim, ocenjen s 7c+, pa je moral ponoviti. Jernej se je še vrnil v Dolomite. Že z Borom si je na hitro ogledal smer **Bellavista** (8b+/c, 500 m) v Zahodni Cini in navdušen komaj čakal na vrnitev. Ujeti prave razmere in hkrati soplezalca je bila zahtevna naloga, vendar je uspelo. Skupaj z Mircom Dell'Osta in Valentinom Felixom se je Jernej lotil vzpona. Na dan vzpona so se pojavili oblaki in mrzel veter, kar je navezo ustavilo pred najtežjim raztežajem. Tam so dve uri čakali na ugodnejše razmere, nato pa je Jernej v drugem poskusu raztežaj prosto preplezal. Z Mircom sta nadaljevala do vrha, Valentin pa se je spustil nazaj pod steno. Smer je leta 2011 kot prvi Slovenec ponovil Luka Krajnc in opravil šele četrty prosti vzpon.

V lažje, a skromno opremljene smeri sta se odpravila Blaž Germek in Matic Jošt. Konec junija sta preplezala **Spigolo Soraru** (V+/IV-V, 400 m) v Pala del Belia, enem od vrhov Moiazze. Nadaljevala sta s smerjo **Constantini** in njeno izstopno varianto **De Nardin** (VI+/V-VI, 350 m). Lepa strma smer je ostala čista navkljub že polstoletni zgodovini. Zadnji dan sta si izbrala smer **Benvegno-Contini** (VII/V-VI, 400 m) v Torre di Caleda, ki leži priročno blizu prelaza Duran.

Od 17. do 24. julija je v Sekstenskih Dolomitih potekal tabor za perspektivne alpiniste. Vodil ga je Matija Volontar s pomočnikom Žigo

Oražmom. Udeleženci so bili Lara Nikolič, Matic Dolinšek, Miha Gašperin, Gašper Ravnjak, Matic Štrancar in en dan Matej Benedik. Številno bi lahko udeležba bila večja, nad kakovostjo pa ni *kaj jamrati*. V sedmih plezalnih dneh so udeleženci preplezali lepo število zahtevnih smeri, kar zahteva določeno mero vzdržljivosti in *vplezanosti*. Naveze so se porazdelile vsaka v svojo smer, pretiranega ponavljanja idej ni bilo, sploh pa ne "vlakcev". Največkrat je bila preplezana **Cassinova smer** (VIII, 630 m) v Zahodni Cini. Preplezale so jo naveze Oražem-Volontar, Dolinšek-Štrancar in Gašperin-Nikolič (AO)-Ravnjak (AO). Poleg te je bil v Zahodni Cini preplezan še **Demuthov raz** (VII, 650 m), ki ga je preplezala naveza Oražem-Ravnjak. Smer **Comici-Dimai** (VII, 500 m) v Veliki Cini sta preplezali navezi Oražem-Dolinšek-Ravnjak in Gašperin-Štrancar, smer **Hasse-Brandler** (VIII+, 730 m) v istem vrhu pa naveza Volontar-Oražem. Volontar z AO, Oražem prosto. V Mali Cini je naveza Oražem-Volontar preplezala smer **Otzi Trifft Yeti** (VIII+, 340 m), navezi Dolinšek-Štrancar in Nikolič-Volontar smer **Del Vecchio-Zadeo** (VI+, 380 m), naveza Ravnjak-Nikolič-Gašperin pa **Rumeni raz** (VI+, 380 m). V Picolisimi je naveza Ravnjak-Nikolič-Gašperin preplezala **Preussovo poč** (V, 220 m) in **Cassinovo smer** (VII-, AO, 220 m), naveza Gašperin-Štrancar pa smer **Eisenstecken** (VII/VII+, 220 m). V Punta Frida je naveza Ravnjak-Dolinšek preplezala smer **Valmarecchia** (VI-, 160 m), Oražem-Štrancar smer **Via dei ricordi** (VII+, 150 m), Nikolič-Benedik pa **Comicijevo smer** (VI, 300 m).

Tudi v najvišjih gorah Alp je bilo nekaj vzponov. Najzahtevnejši znani vzpon so opravili Tadej Kračun, Luka Kračun in Leon Ramšak, ki so preplezali **Walkerjev steber** (ED1, 6a, 1200 m) v Grandes Jorasses. Plezali so sedemindvajset ur. Večjih težav niso imeli, če odštejemo krajšo orientacijsko napako, ki jih je stala dva spusta po vrvi, in udarec v koleno, ki ga je povzročil padajoči kamen na samem začetku smeri. Bivakirali so enkrat v smeri in enkrat med sestopom.

Nižje in manjše od Alp in sploh drugačne

Visoke Tatre nimajo veliko obiska iz Slovenije, res je tudi, da imamo blizu nas tako čudovite in ogromne Alpe, kjer lahko prakticiramo vse zvrsti alpinizma. Miha Furlan je s soplezalko vseeno obiskal tamkajšnje stene. Nista plezala v zelo zahtevnih smereh, zagotovo pa sta se naužila drugačnosti, ki jih Tatre nudijo v primerjavi z Alpami. Najprej sta obiskala slovaško *trad* plezališče **Anjelský hang** v Mlynicki dolini, kjer je mogoče plezati v eno- ali večraztežajnih smereh v čvrstem granitu. Navrtana so le sidrišča, za vmesna varovanja pa so jima najbolj prav prišli zatiči in *tricami*. Za metulje so bile razpoke preplitve. V Malem Ošparacu sta preplezala **Komar-nicki kamin** (III). V Volia veži sta preplezala smer **Chmielowski** (III), ki poteka po razu z dobrim granitom. Na Jastribija vežo sta se povzpela po **Stari cesti** (III) in odkrila tudi manj solidno skalo tamkajšnjih gora. Vtis sta si popravila z enostavnim vzponom na Kozio Kopko po popularnem **Južnem grebenu** (III/II).

Novice je pripravil Mitja Filipič.

ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE

U plezališčih

Poletna vročina je nekoliko razredčila vrhunske vzpone, se pa da najti tudi kakšno senčno plezališče ali jamo. Pri nas Matjaž Zorko po prvi 9a ne popušča. Najprej je v osapski luknji splezal Waterworld 9a, nedolgo zatem pa je v Teru dodal še eno 9a, Umetnost. Z vsako naslednjo smerjo ima Matjaž manj dela. Škoda le, da pri nas manjka težjih izzivov in bo moral ponje v tujino. V istem plezališču je po hitrem postopku Mina Markovič opravila s klasiko Kingslayer 8c.

Tudi v tujini je nekaj zatišja. Je pa Seb Bouin v norveškem Flatangerju ponovil smer Adama Ondre, Iron Curtain 9b, in predlagal oceno 9a+. Ker je redko, da se Adamu ocene nižajo, se lahko upravičeno vpra-

šate, kaj tukaj smrdi. Odgovor: Seb je smer *splezal* z vse bolj priljubljenimi ščitniki za kolena, ki jih Adam ni imel, kar plezanje smeri precej olajša. Zdi se, da bo to kmalu postala pereča etična dilema oziroma bodo nekatere smeri potrebovale po dve oceni. Seb je hitro dodal tudi vzpon v Thor's Hammerju 2 z oceno 9a+, nato pa je povezal brutalno 130-metrsko smer Nordic marathon 9b/b+, ki preči celotno jamo, in tretjo ponovitev smeri (po Ondri in Ghisol-fiju) The Change 9b+.

V ZDA je Jonathan Siegrist *splezal* novo 9b, Event Horizon, Alex Megos pa je osvobodil star projekt Chrisa Sharpe, Rastaman Vibrations v Ceüsu, in ga ocenil z 9b. Pri dekletih je Angie Scarth Johnson še ujela dobre pogoje v Margalefu in *splezala* Victimias Perez 9a, Luisa Deubzer pa je *splezala* Speed Integral 9a. Še pol ocene bolje se je odrezala Anak Verhoeven z vzponom v Infernu 9a/a+.

Na balvanih

V svetu balvanov je Dave Graham k svoji impresivni zbirki dodal problem Euclase 8C+ v Valle Bavona, enako oceno nosijo tudi problemi Brace for the cure, ki ga je zmogel Matt Fulz, Gakido, ki ga je *splezal* Nomura Šiničiro, in Danos con laterales Nacha Sancheza, pa tudi Honey Badger Willa Bosija, Distortion Drewa Ruane in F*ck the system Dava Grahama. Zanimivo, da je ocena, ki se je še pred kratkim zdela nedosegljiva, postala nekaj normalnega (številno se giblje okrog 30), vseeno pa imamo le dva neponovljena 9A (Burden of dreams in Return of the sleepwalker). Pri dekletih je vrhunski dosežek v istem balvanu, Tigris Sit 8B+, uspel Alex Puccio in Michaeli Kiersch (ki je *splezala* tudi New Base line z enako oceno).

U gorah

Tudi v dolgih hribovskih smereh je poletni veliko prometa. Edu Marin je realiziral drugo prosto ponovitev legendarne smeri Eternal Flame 7c+ na Nameless Towerju v Karakorumu. 650-metrsko smer v steni 5000 metrov nad morjem so leta 1989 ustvarili Kurt Albert, Wolfgang Güllich, Christoph Stiegler in

Milan Sykora, prvič pa sta čez njo prosto prišla brata Alex in Thomas Huber 20 let pozneje. Le nekaj dni za Edujem sta v smeri uspela tudi Barbara Zangerl in Jacopo Larcher (in to celo na *flash*, brez padca).

V Titlusu je impresiven vzpon uspel Katherine Choong in Jimu Zimmermannu, ki sta preplezala *večraztežajko* Hattori Hanzo 8b+, s katero se je pred leti pohvalil tudi Jernej Kruder. Slednjemu je uspel prav tako redek podvig, ko je uspel v Treh Cinah *splezati* legendarno Huberjevo mojstrovino Bellavista 8b+ (smer, ki jo je od naših *splezal* tudi Luka Krajnc).

Tekmovanja

Dotaknimo se na hitro še tekmovalcev, ki so sredi poletne sezone v težavnosti. Po nekaj tekmah v Innsbrucku, Villarsu, Chamonixu in Briançonu so rezultati predvidljivi, štiri zmage Janje Garnbret in drobtinice za ostale. Omenimo še odlično, čeprav rahlo nesrečno četrto mesto Luke Potočarja v Chamonixu in tretje mesto Lane Skušek ter drugo Katje Debevec na svetovnih igrah (ki so še pred kratkim nadomeščale plezalsko olimpijado). To je bil lep uvod v evropsko prvenstvo, kjer je seveda manjkalo nekaj najboljših Neevropejcev, po drugi strani pa so bili to naslovi, ki so edini še manjkali Janji v njeni bogati zbirki. Tukaj se je pokazal še en vidik tekmovanja, s katerim se Janja sicer sooča že nekaj časa: ne gre za to, koliko je dobra, ampak kako dobro bo zdržala pritisk in breme nesporne favoritnje, kjer vsi pričakujejo zlato, v nekoliko lažjih smereh pa je prostor za še tako drobne napake skoraj nič. Rezultat? Trije naslovi evropske prvakinja (balvani, težavnost in olimpijska kombinacija), o katerih morda nima smisla izgubljati besed, saj smo superlative že zdavnaj pokurili. Morda je bolje omeniti ostale naše: finalista v balvanih Jerneja Krudra ter v težavnosti Mie Krampf in Domna Škofica, ob odličnih drugih mestih Luke Potočarja v težavnosti in Mie Krampf v kombinaciji. Sezona se nadaljuje v Kopru na septembrskem spektaklu.

Novice je pripravil Jurij Ravnik.

LITERATURA

Jože Drab: Osnove planinstva. PZS, Ljubljana, 2022. 182 str., 24,90 EUR.

Gore so v novejšem času deležne vse večjega obiska, lahko rečemo, da so prav množično oblegane. Ob tem pa gorski reševalci ugotavljajo, da je nezgod v gorah čedalje več, tudi takih s tragičnim izidom. Temu dejstvu botrujeta predvsem dva dejavnika. Na eni strani postajajo gore zanimivo torišče za vzdrževanje telesne pripravljenosti, pri tem pa se ostali dejavniki gorništv, kot so estetski in etični nagibi, čustven odnos do gorskega sveta, njegovo spoznavanje ob sočasnem športnem dejavniku, pomaknejo nekako v ozadje. Drugi problem je dejstvo, da številni novodobni obiskovalci gora premorejo zelo bežno in nezadostno poznavanje gorskega sveta in morebitnih nevarnosti. Mnogi nabirajo informacije o gorništvu na raznih spletnih forumih, kjer se praviloma nevarnosti podcenjujejo in minimizirajo, predvsem pa v spletnih podatkih pogosto mrgoli veliko netočnosti. Če vsemu temu prištejemo še lokalno slovensko posebnost, da je najem usposobljenega gorskega vodnika skorajda nespodobno dejanje, se ne smemo čuditi, da je stanje v naših hribih tako, kakršno pač je.

Zato lahko z veseljem pozdravimo knjigo Jožeta Draba *Osnove planinstva*, ki je pred kratkim izšla pri Planinski založbi. Avtor te prepotrebne knjige zahaja v gore že od otroških let, je odličen gornik in planinski vodnik, poleg tega je avtor in soavtor več gorniških vodnikov. Posebno

zanimiv je njegov podvig, ko se je povzpел na najvišje vrhove vseh evropskih držav in o tem napisal zanimivo knjigo. Kot profesor fizike in tehnike na osnovni šoli v Sostrem je tudi organizator in vodja številnih pohodov mladine v gorski svet, prav tako vodi izlete v gore v okviru PZS in je tudi planinski inštruktor.

Zato je Jože Drab več kot primerna oseba, da napiše osnovni učbenik o gibanju v gorskem svetu. Kot je označeno že na platnicah, je knjiga jednat priročnik za vse, ki želijo izvedeti čim več o gorah. Tu bi poudaril jednatost te knjige, saj je Drab zelo stvaren in poveden pisec, vsak stavek, vsaka beseda ima dejavno sporočilo, zato v njej "prostega teka" sploh ni. Snov je razdeljena v dvajset poglavij, v katerih skuša avtor prikazati večino tistega, kar moramo o gorah vedeti, da se lahko čim bolj varno napotimo v njihov čudežni svet.

V knjigi dobimo številne napotke za varnejše obiskovanje gora, od izbire in pravilne uporabe gorniške opreme (npr. zelo nazoren prikaz izvedbe vozlov, uporabe cepina in derez, opreme za čedalje bolj priljubljene ferate), priprave na turo, poznavanje možnih nevarnosti, zelo lep prikaz vremensoslovja – do različnih tehnik gibanja v gorskem svetu. Posebej bi izpostavil zelo nazoren in strokovno neoporečen prikaz prve pomoči ob nesreči, zlasti pravilno izvajanje tehnik oživljanja (umetno dihanje in zunanja masaža srca). Poglavje o orientaciji na preprost način prikaže, na kaj mora biti obiskovalec gora posebej pozoren in kako mora pravilno uporabljati zemljevid, ki je osnovno sredstvo za zagotavljanje vedenja, kje vsak trenutek smo v neznanem gorskem svetu. Gorski reševalci poročajo, da številni rešenci niso imeli pojma, kje so; to pride posebej do izraza, ko kličejo na pomoč, ne da bi znali natančneje povedati, kam naj reševalci pravzaprav pridejo.

Zelo pohvalno je, da je avtor uvrstil v svoj priročnik tudi poglavje o poznavanju domačih in tujih gorstev, njihovem nastanku in zgradbi, o rastlinstvu in živalstvu naših gor, varovanju gorske narave in zgodovini gorništv. Poglavje s tako vsebino bolj redko najdemo v knjigah s to

tematiko, so pa očitno potrebna, ker splošna raven znanja na tem področju večinoma ni ravno visoka. Dobro usposobljen gornik bi moral o gorah vedeti čim več, tudi tisto, kar ni neposredno povezano z njegovim gorniškim udejstvovanjem.

Na koncu knjige avtor predstavi organizirano planinstvo pri nas, predvsem bogato in raznovrstno dejavnost Planinske zveze Slovenije (PZS). In kar je posebej lepo – poudari pomen družabnosti pri obiskovanju gora, ki poleg večje varnosti tudi plemeniti dušo in vzbuja tisto najboljšo v nas.

Učbenik Jožeta Draba je odličen izdelek na področju gorniškega izobraževanja in usposabljanja. Primeren je za začetnike, marsikaj koristnega pa bodo v njem našli tudi izkušenejši gorniki. Knjiga je lično opremljena, z dobrimi in zgovornimi fotografijami ter nazornimi skicami.

Andrej Mašera

Peter Mikša, Kornelija Ajlec: Slovensko planinstvo skozi čas. Planinska zveza Slovenije, 2022. 131 str., 29,90 EUR.

Slovensko planinstvo skozi čas sem odprl z rahlim nelagodjem, ker sem se spomnil *Zgodovine slovenskega alpinizma* (PZS, 2013) in trpljenja med branjem tega sicer dragocenega dela o našem alpinizmu. Namesto da bi užival v branju, sem bil zaradi napak slabe volje. A pri *Slovenskem planinstvu* sem si kmalu oddahnil. Jezik je tekoč, brez spodrseljavev. Zadovoljen sem, da avtorja nista uporabila imena Veliki Klek za Grossglockner. Že Janku Mlakarju se je zdelo to slovensko poimenovanje za najvišjo avstrijsko goro neustrezno.¹

¹ Janko Mlakar: *Iz mojega nahrbtnika*, str. 55.

Uvodni del o začetkih planinstva je precej zanimiv. Zvemo za marsikatero dejanje posameznikov, morda se spomnimo že pozabljenih imen tistih, ki so v svojem času postavili kamenček v mozaik slovenske planinske zgodovine. Izkazalo se je, da je pretekla zgodovina privlačnejša in zanimivejša za opisovanje kot novejša oz. najnovejša. Mogoče zato, ker protagonistov že dolgo ni več med nami, tako da lahko s časovne razdalje bolj sproščeno ocenjujemo in opisujemo njihova dejanja. Pri novejši zgodovini nam običajno preostanejo zgolj gola dejstva, še brez "okrasnih pridevkov".

Mikša in Ajlec pišeta o zgodnjih dejanjih posameznikov vseh slojev in poklicev, ki so odigrali večjo ali manjšo vlogo pri razvoju našega planinstva, raziskovanju gora in v alpinizmu. Verjetno ni pozabljen nihče, ki je naslednikom odločilno "podstavil" ramo ali *ravbarsko* lojtrico, da so stopili stopnico ali prečko višje. Naj omenim le nekatere: naravoslovec in zdravnik Giovanni Antonio Scopoli, prvi na Storžiču in Grintovcu; njegov naslednik v Idriji Baltazar Hacquet, pisec *Oriktografije Kranjske*, ki mu je uspelo priti na Mali Triglav; razsvetljenec, naravoslovec in mecen Žiga Zois, ki je leta 1877 razpisal nagrado šest ducatov za tistega, ki bo dosegel vrh Triglava. Naslednje leto so na vrhu stali "štirje srčni možje", katerih imena so postala širše znana šele tri desetletja pozneje. Ostaja pa nepojasnjeno, zakaj v skalo ni vklešana tudi inicialka Štefana Rožiča; botanik Karel Zois (Zoisova zvončica) ..., Franc Hohenwart, z vodnikom Sprukom prvi na Planjavi, sam na Mangartu, Stolu ..., Valentin Stanič, "nekoliko rekorderja",² prvi slovenski alpinist, eden od začetnikov modernega evropskega alpinizma (drugi na Grossglocknerju, in to naslednji dan za prvopristopniki, prvi na Watzmannu, se je povzpел tudi na Prestreljenik, Mangart, Krn, Kanin in nekatere druge vrhove Karnijskih Alp). Zanimiv je seznam ustanovitev prvih planinskih društev v nekaterih evropskih državah ter ZDA

² Ibid., str. 156.

in Argentini. Med 15 državami je prva Velika Britanija, Slovenija je na desetem mestu za Hrvaško in BiH, a pred Srbijo in ZDA.

Sledijo poglavja o ustanavljanju slovenskega planinskega društva in konkurenčnih nemško-avstrijskih društev, o piparijih, drenovcih in prvih kočah, o nakupu parcele vrh Triglava in Aljaževem stolpu, *Planinskem vestniku*, ki še vedno diha, itd. – skratka, o stvareh, za katere se nam zdi, da že vse vemo ... Nato počasi prevzemajo vodilno temo gorski vodniki in alpinisti. Med branjem te monografije sem – morda pristransko – spoznal, da planinstvo brez alpinizma ne bi bilo tako pestro in zanimivo za pisanje, najbrž bi bilo tudi manj gorniške leposlovnice literature.

Od dodatkov naj omenim le časovni trak, ki sega od paleozoika in bivališč v Potočki zijalki, Mokriški jami in Divjih babah do olimpijskih iger v Tokiu leta 2021, kjer je Janja Garnbret osvojila zlato medaljo v športnem plezanju. Za vse, ki jih zanima zgodovina, zlasti planinska, a ne marajo suhoparnega branja, je *Slovensko planinstvo skozi čas* prava knjiga. Bogati jo tudi obširno fotografsko gradivo, zgodnja leta planinstva pa so ilustriрана z reprodukcijami risb in slik. Zasluge, da je besedilo monografije tako kakovostno, ima tudi recenzent France Malešič.

Mire Steinbuch

Franci Horvat: Po poteh XIV. divizije. Planinska založba, Ljubljana, 2022. 143 str., 21,90 EUR.

Vezna planinska Pot XIV. divizije je za Slovensko planinsko potjo druga najstarejša vezna obhodnica po

Sloveniji. Pot je bila v zadnjih letih po oceni planincev ponekod že v precej slabem stanju in težko prehodna, zato so se savinjski markacisti v zadnjem desetletju družno lotili njene prenove. Potrebni pa je bilo tudi nekaj manjših popravkov trase zaradi menjave lastnikov zemljišč ali spremembe namembnosti. Tudi prenovljena pot še vedno večinoma poteka po poti, po kateri je šla v zimi leta 1944 večina bork in borcev XIV. divizije.

Pot je bila zasnovana leta 1958 in markirana leto pozneje, zdaj pa je po več kot šestih desetletjih končno dočakala slovesen zaključek obnove z izdajo planinskega vodnika. Pisanja se je lotil planinski publicist in fotograf Franci Horvat. Zasnova ga je kot planinsko-zgodovinskega, in to na način, da je pohodniškim in planinskim informacijam dodal zgodovinske opise medvojnih dogodkov, ki jih je doživljala divizija med napornim pohodom, bogatijo ga tudi aktualne arhivske fotografije.

Pot je dolga dobrih 180 kilometrov, ima 28 odsekov z 29 žigi na kontrolnih točkah, med katerimi je šest planinskih koč. Če bi se je lotili v enem kosu, jo je možno prehoditi v približno tednu dni. Odseki poti so predstavljeni s kratkimi in jasnimi informacijami o izhodišču, dolžini, zahtevnosti itd. Poleg tehničnih delov so v nekoliko osenčenih poljih – pač da se lažje ločijo od aktualnih podatkov – zgodbe in informacije dokumentarnega značaja, ki nas popeljejo v čas vojne in prizadevanj partizanskega odpora, ki se je s pohodom Štirinajste okreplil in preprečil načrtovano mobilizacijo slovenskih fantov v nemško vojsko. Za to je divizija plačala visoko ceno v žrtvah; med pohodom je med drugimi padel tudi pesnik Karel Destovnik - Kajuh.

Vodnik predstavi veliko lokalnih zanimivosti ter posebnosti naravne in kulturne dediščine. Teh informacij, ki se med seboj prepletajo, je morda za koga tudi preveč. Avtorju se namreč pozna, da je doma s teh koncev, zato je želel predstaviti čim več, vendar ga je pri tem omejeval obseg, ki ga je imel na voljo za knjižico. A tudi te informacije bodo prišle prav tistim,

ki želijo spotoma spoznati še kaj dodatnega, in jih bodo spodbudile, da bodo na spletu poiskali tisto, kar je avtor uspel samo omeniti. S tem vodnikom je planinska knjižnica pridobila publikacijo, kakršno smo pogrešali v letih po osamosvojitvi.

Dušan Škodič

Vladimir Habjan: Brezpotja. Od Grintovcev do Zahodnih Julijcev. Sidarta, Ljubljana, 2022. 304 str., 32,00 EUR.

Pred približno petnajstimi leti mi je kolega rekel: "Habjan je car za brezpotja." Mora biti, saj piše vodnike, sem mu odvrnil. V aktualni izdaji je 70 izletov; ni povečal le števila tur, temveč je razširil tudi ozemlje. Začne z Matkovo Kopo in Krničko goro, konča pa daleč na zahodu na grebenu Lopiča. Ljubitelji brezpotnega sveta bodo uživali v Kamniško-Savinjskih Alpah, Karavankah in Julijskih Alpah, tudi onkraj zahodne meje.

Težko je opisati pot, ki je ni. Habjan se je potrudil, da je kar najbolj nazorno prikazal, kje in kako je treba hoditi, da prideš, kamor si se namenil. Omenja reliefne značilnosti, navaja dolžino določenega odseka, opozarja na orientirje (rogelj, stolp, grapo, slap, polico itd.), do katerih je treba priti. V uvodnem delu pojasni, kaj je brezpotje, daje napotke pri iskanju poti, poučuje o gibanju v različnih vrstah brezpotja, varnosti v gorah in varstvu narave, pojasni stopnje zahtevnosti in težavnostnih stopenj pri plezanju.

Vsaka tura ima zaporedno številko v rdečem krogu, ki se pojavi že na zemljevidu Slovenije na notranjih straneh platnic in v kazalu. Na no-

tranji strani platnice je tudi štiri-barvna lestvica zahtevnosti tur, a te barve se v nadaljevanju ne uporabljajo (npr. v kazalu, ob imenih tur in zaporednih številkah).

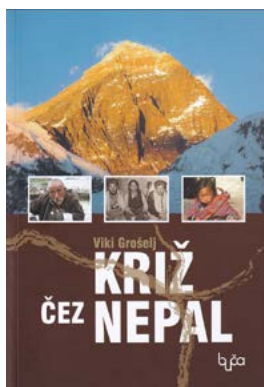
Struktura opisa izleta je sledeča: številka, ime gore ali grebena in kratek podnaslov o značilnosti cilja oz. "poti", zahtevnost in stopnja težavnosti plezanja (do III. stopnje), nadmorska višina cilja, izhodišča in višinska razlika. Sledi kratek opis terena in cilja, obogaten z osebno izkušnjo. Pomembna točka je izhodišče s parkiriščem (na javni prevoz ni mogoče računati). Sledi opis vzpona, pri katerem se avtor trudi biti maksimalno natančen in podroben. Opozarja na vse pasti in možne zagate, izpostavljena mesta, priporoča morebitno uporabo cepina (tudi v strmih travah!), varovanje z vrvo ali spust po njej. V enakem slogu opisuje tudi sestop. Nato se zvrstijo naslednji namigi in podatki: najprimernejši letni čas, opis težavnosti in najtežjega mesta, časovna dolžina ture po odsekih in skupni čas ter razpoložljivi zemljevidi. Vsaka tura je opremljena s skico, v katero sta vrisana vzpon in sestop, ter z eno ali dvema fotografijama, razen par izjem.

Preveva me občutek, da je Vladimir Habjan spretno tempiral zahtevnost in najtežje – najlepše – prihranil za finale, ki se dogaja v Zahodnih Julijcih. Kdor bo na terenu predelal celoten vodnik, se po mojem lahko prijavi za doktorat iz brezpotij. Kar se mene tiče, sem trdno prepričan, da se v novih hlačah in neuhojenih čevljih ne bom odpravil v nepregledno zaraščeno brezpotno goščo, pravzaprav tudi v starih ne. Enkrat je bilo dovolj. Kljub temu odklonilnemu stališču pa je situacija čisto drugačna, ko je svet pregleden, skalnat ali travnat. V takem se je lažje znajti, orientirati, dihati. Nekatere ture se mi zdijo kot potovanja po neznanem svetu, ne samo realnem, temveč tudi duhovnem. Na terenu odkrivamo pot, pri sebi pa telesno vzdržljivost, psihično trdnost, zbranost, sposobnost logičnega sklepanja. Doživljamo mešanico čustev od dvoma, strahu, veselja, nejevolje ali nelagodnosti zaradi zgrešene

smeri, ekstatično veselje na vrhu, pred sestopom streznitev in reprizo v obratni smeri. Občasno občudujemo lepoto neobljudene narave in uživamo v prvinski divjini pokrajine. Brezpotnik je na koncu ture vedno zadovoljen, bodisi zaradi uspešnosti bodisi zaradi olajšanja, da je je naposled konec. Tudi če nismo navdušeni iskalcji poti, ki jih ni, se spleča občasno poskusiti.

Mire Steinbuch

Viki Grošelj: Kríž čez Nepal. Založba Buča, Ljubljana, 2022. 303 str., 19,00 EUR.

Viki Grošelj ni načrtoval križa čez Nepal, ideja se je pojavila sama od sebe šele po okoli treh desetletjih potovanja po tej deželi, kjer je osem od štirinajstih najvišjih vrhov na planetu. Prvič jo je obiskal leta 1975 kot član jugoslovanske alpinistične himalajske odprave. Bil je eden izmed sedmerice alpinistov, ki so uspeli priti na vrh Makaluja, pete najvišje gore sveta. Ta dosežek je bil spodbuda za njegovo celotno delovanje v Himalaji in Nepal.

Vrh Makaluja je bil Vikijeva prva, najsevernejša točka križa. Naslednjo naj točko je dosegel na glavnem vrhu skupine Kangčendzenga. Leta 2012 se je domislil, da bi svojim alpinističnim odpravam in prehojenim potem dodal širši, medsebojno prepleten smisel. Tako je nastala zamisel o nepalskem križu v smereh sever-jug in vzhod-zahod. Čakale so ga še številne zanimive samotne, odmaknjene in prelepe poti, preplezati je moral še nekaj osemtisočakov in drugih visokih vrhov, prebrestiti kar nekaj rek, prestopiti številna impresivna in visoka, včasih tudi nevarna sedla. Na svojih poteh je srečal številne gostoljubne

in prijazne domačine, s katerimi je navezal pristne stike.

Preživel je tudi katastrofalni potres, ki je opustošil in porušil del dežele. Odločil se je, da bo skušal po svojih najboljših močeh pomagati domačinom. Začel je akcijo zbiranja denarja, ki še vedno traja. Sklenil je, da ga bo brez posrednikov razdelil v roke vaščanom, prebivalcem naselij in zaselkov, ki so ostali tako rekoč brez vsega, torej končnim uporabnikom. Tudi na predstavitvi te knjige je poudaril, da zbiranje pomoči še ni končano in da lahko vsak prispeva po svojih zmožnostih oziroma volji. Odlika Grošljeve knjige je v njegovi empatiji do preprostih nepalskih prebivalcev, čeprav jezikovna bariera ne onemogoča besednega sporazumevanja. Odličen je v opisanju neverjetne gostoljubnosti domačinov, saj zlasti v zahodnem, turistično še nerazvitem predelu še niso podlegli škodljivim zahodnim vplivom in kjer so ladje še na redko posejani. Za večdnevne pohode so najeli nosače in sirdarja, kuharja s pomočnikom, včasih mulvodce. Sprva poslovni odnos je pogosto prerastel v prijateljskega, v katerem so se nekateri domačini izkazali za resnične prijatelje, požrtvovalne in poštene.

Odprave na vrhove, ki se neposredno dotikajo križa, na Makalu, Everest, Kangčendzengo, Daulagiri, Čo Oju (s katerega je smučal) in nekatere druge osemtisočake ter nižje vrhove, je opisal na novo, iz časovne oddaljenosti.

Moja edina pripomba se nanaša na zemljevide. Ker so majhni, so težko berljivi. Morda bi pri morebitnem ponatisu kazalo razmisliti o dodatnem dvo- ali tristranskem zemljevidu celotnega križa, ki bi se zložil kot harmonika in bi bil pregleden ter lažje berljiv.

Naš himalajec z desetimi doseženimi osemtisočaki ne more skriti navdušenja nad Nepalom, ki ga vedno znova očara. Med branjem Vikijevih poetičnih, a stvarnih opisov nepalske pokrajine, jezer in gora, srečanj s prebivalci in odnosov z ljudmi, ki so jih najeli za pomožno osebje pri posameznih *trekingih*, sem nekajkrat pomislil na drugo polovico naslova

imenitne Štihove knjige "to je ena sama ljubezen".³ Težko bi bolje opredelil Grošljeve intimni odnos do njemu tako ljube dežele, v kateri je v 46 letih doživel toliko lepega, a tudi tragičnega, in kamor se vedno rad vrača. Verjetno se bo še tudi v prihodnje, čeprav je svoj križ čez Nepal že sklenil.

Mire Steinbuch

Raynor Winn: Divja tišina. Založba Aktivni mediji, 2021. str. 340, cena 27,46 EUR.

Divja tišina je avtobiografsko nadaljevanje potopisne uspešnice Winnove *Prežeta s soljo*. Deli je pisateljica spisala v enem zamahu kot darilo in hkrati odziv na partnerjevo neozdravljivo možgansko bolezen. To sta knjigi, v katerih se človek in narava neizogibno povezuje, ne da bi si podrejela drug drugega. Iz spoštljive distance se opazujeta, sodelujeta in ne nazadnje tudi zdravita.

Škotska je dežela, ki si je, podobno kot Slovenije, ni mogoče misliti brez gora. *Divja tišina* se sicer bojuje z boleznijo, a hkrati po drugi strani slavi ljubezen, ki je med Mothom in Raynor vzplamtela ravno v škotskih gorah. Mladostniška izkušnja nepremišljenega pohoda, ki bi se kaj lahko končal tragično, ju za vedno poveže in se zasidra globoko v njiju. V času, ko izgubita vse, ko postaneta brezdomca in ko Moth neozdravljivo zboli, postane njun edini oprimek. Zgolj z nahrbtnikom in majhnim šotorom se odpravita na več tisoč kilometrov dolgo pot po jugozahodni obali Velike Britanije. Tam se, ped za pedjo, soočata s sil-

³ Bojan Štih: *To ni nobena pesem, to je ena sama ljubezen.*

nostjo naravnih pojavov – zunaj in v sebi. Brez vsega v neki točki postane izenačena z okolico, kajti edina materialna osnova, ki jo resnično posedujeta, je telo. Kot da jima ne bi preostalo drugega, se predata, sprejmeta ponižnost in morda se preobrat v popolno ravnovesje zgodi ravno v trenutku, ko se v celoti, s fizisom in z umom ovesta okolice. Predana poti, hoji, soncu, dežju, vetru, siromašni hrani, ki jo le sem in tja popestri pest malin, se premikata v nekakšni kontemplaciji, v kateri pa se jima vendarle izostri občutek za preživetje, obenem s tem pa tudi za življenje. Oko postane sokolje, deluje v nenehni pozornosti, telo je čuječe, kri je ves čas v pretoku, teče živahno kot potok, ki se gibko preliva čez skalnate ovire. Ray in Moth ne tekmujeta z naravo, ne tekmujeta s časom, z drugimi pohodniki se ne primerjata. Namesto tega mojstrita čute, opazujeta, poslušata, polno zaznavata. Navlaka nepotrebne med hojo odpada, splakuje jo dež in odpihuje veter; njuno zavedanje postaja preprosto, jasno in bistro. In zgodi se še več. Ob vsem tem se namreč začnejo bistriti tudi Mothovi možgani. CGBD (kortikobazalna ganglijska degeneracija), bolezen, zaradi katere naj bi imel Moth pred seboj le še malo časa, se – neverjetno – ustavi. A v trenutku, ko prenehata hoditi, ko se ustalita v skromnem zatočišču in si zopet poskusita vzpostaviti življenje, kakršno sta živela pred tem, se bolezen spet zažene. Moth se mukoma prebije do diplome, toda željo, da bi se zaposlil kot učitelj, naposled zavrže. Odloči se za delo na opuščeni kmetiji, ki jo z Ray po nekem srečnem naključju dobita v brezplačen najem. Ko se preselita na posestvo, je kmetija povsem opustošena in brez življenja. Gnojila in smeti, ki so dolga leta zastrupljala in onesnaževala posestvo, so za seboj pustila pravo razdejanje. Proces regeneracije je zato domala enak čiščenju, kakršnega sta bila Ray in Moth deležna na svojem dolgem in prelomnem obmorskem pohodu. Posestvo pozdravita na enak način, kakor je narava pozdravila njiju.

Divja tišina govori o bolezni, a hkrati ponuja razmislek o razrasli se patogenosti človekovega vedenja nasploh. O njegovem konformizmu, samopašnosti in nenasitnosti, o izkoriščanju okolja daleč nad svojimi dejanskimi potrebami. Je knjiga, ki lucidno povezuje nepretencioznost vsakdana z veličastnostjo narave ter z veliko umetniško natančnostjo prepleta jabolka in ledenike. To si njena avtorica, ko zapiše: "Onkraj nenavadne pokrajine se je v ozadju dvigoval ogromen in hladen ledenik kot bel krhelj med zemljo in nebom," zagotovo lahko privoščiči, saj razume povezavo.

Teja Močnik

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

PZS je objavila razpis najvišjih priznanj PZS za leto 2022. Podelitev svečanih listin PZS in spominskih plaket PZS bo 3. decembra.

PZS je objavila razpis za organizacijo skupščine PZS (22. april) in dneva planincev (10. junij) v letu 2023. Rok za oddajo vlog je 16. oktober 2022.

Zaradi vedno večjega obiska gora so nesreče v gorah pogostejše, zahtevnejše je tudi zagotavljanje varne in urejene planinske infrastrukture, oteženo pa je tudi ohranjanje naravne in kulturne dediščine. V juliju 2022 je PZS začela s pilotnim merjenjem obiska planinskih poti na petih pilotnih lokacijah: Osp, Vršič, Lovrenška jezera, Storžič, Kum. Merjenje bo potekalo do decembra prihodnjega leta. Lokacije merjenja so premišljeno izbrane, saj pokrivajo različne tipe obiskovalcev in ciljnih skupin. Z merjenjem obiska v gorah bomo prvič v Sloveniji na podlagi realnih podatkov pridobili dejansko stanje obiska na pilotnih lokacijah ter s tem vpogled v trende za celotno državo.

Avto-moto zveza Slovenije, PZS in Zavarovalnica Triglav so začele s projektom Zelena transverzala in vabijo v gore in hribe, kjer ni

(takšne) gneče kot na najbolj obljubljenih gorskih ciljih, torej kam naj gremo, da z našim obiskom ne bomo ranili okolja in kjer še vedno lahko najdemo svoj mir. Zelena transverzala sestavlja deset vrhov oz. izletov, partnerji pobude pa so za vse, ki se bodo v enem letu podali na vsaj tri cilje, pripravili privlačne nagrade. Te bodo med srečneže razdelili z žrebom. Točke Zelene transverzale so Dobrovlje (izlet na Čreto), dolina Lomščice (Dom pod Storžičem), Benečija (izlet na Kolovrat), Moravško (Limbarska gora), Šentjur z okolico (izlet na Resevno), Kambreško (izlet na Korado), Obsotelje (izlet na Silavec nad Podčetrtkom), Krvavec (izlet na Zvoh), Ivančna Gorica (Lavričeva pot) in Mojstrana oz. izlet na Grančiče nad Mojstrano.

Odbor inPlaninec. InPlaninci so bili v poletnem obdobju zelo aktivni in so lepe dni užili v gorah. Znotraj različnih skupin odbora so se planinci s spremljevalci podali na Svetino, Ermanovec, Bevkov vrh, Veliko planino, Stol, Vogel, na dvodnevno turo po dolini Triglavskih jezer, k izviru Soče, v Info središče TNP v Trenti, do Zasavske kočice na Prehodavcih, na Uršljo goro, iz Lepene do Krnskega jezera, na dvodnevni pohod od Planine Kuhinja nad Kobaridom do Bohinja in vmes na Krn in Batognico,

Mladinska komisija (MK) je ponovno povabila k sodelovanju v razpravi o prenovljenih dnevnikih za mlade planince (Cici dnevnik, dnevnik Mladi planinec 1, dnevnik Mladi planinec 2). Letošnje neformalno izobraževanje za naziv mladinski voditelj je v Planinskem učnem središču (PUS) Bavšica zbralo štirinajst mladih navdušencev iz vse Slovenije, ki so se v pravem planinsko-mladinskem vzdušju kalili, hkrati pa tudi sprostili in tkali nove prijateljske vezi.

Seminar za mentorje planinskih skupin (PS) bo potekal od 7. do 9. oktobra, rok prijave je 20. september. Za vse mentorje PS, ki že imajo licenco, pa bo licenčni seminar potekal 1. in 2. oktobra prav tako v PUS Bavšica. Rok prijave je 20. september.

V šolskem letu 2021/22 se je MK povezala z Naravoslovno-tehniško fakulteto v Ljubljani, s katero so uspeli

narediti štiri video animacije na različne planinske tematike (o MK, o orientaciji v gorah, športnem plezanju in o strupenih kačah v slovenskih gorah). Vse animacije so dostopne na *YouTube* kanalu.

Vodniška komisija (VK) je objavila razpis za zbiranje predlogov kandidatov za člane izvršnega odbora VK (načelnik in šest članov), rok za oddajo vlog je 23. september.

Gospodarska komisija je ob začetku poletja povabila k prenočevanju v planinskih kočah in razložila, kako poteka rezervacija nočitev, ter opozorila na nekatere zaprte kočice. Zaradi pomanjkanja vode so planinske kočice v visokogorju uvedle varčevalne ukrepe. Prvi varčevalni ukrepi pri uporabi vode so ukinitvev tuširanja (pri kočah, ki to možnost sploh nudijo), zmanjšan pretok vode ali v izrednih razmerah celo popolno zaprtje vode za osebno higieno obiskovalcev. Pri kočah, kjer imajo rezervno suho stranišče, so zaprli uporabo sanitarij na izplakovanje. Dodatno so zmanjšali uporabo vode za osebje v koči, za splošno čistočo prostorov in, kolikor se je dalo, tudi za samo delovanje kuhinje. Pri marsikateri koči (predvsem teh, ki so odvisne od deževnice), so uvedli sistem papirnate/kartonaste posode in pribora za enkratno uporabo, ki ne potrebuje čiščenja z vodo. Da bi zmanjšali obremenilni vpliv na okolje, PZS priporoča, naj obiskovalci za prenočevanje v planinskih kočah uporabljamo svojo posteljnino, ki jo prinesemo s seboj.

PD Srednja vas v Bohinju je popolnoma prenovilo Planinsko kočico na Uskovnici (več v posebnem članku tega *Vestnika*). Nova planinska kočica v registru planinskih koč pa je Planinski dom Kumer nad čudovito Koprivno pod Peco, ki je odprta vsak dan.

Kočica na Pikovem je iskala oskrbniški par, oskrbnik Orožnove kočice na Planini za Liscem pod Črno prstjo pa pomoč pri delu v koči. PD Dol pri Hrastniku daje v najem Planinski dom v Gorah, PD Križe pa za obdobje od 1. oktobra do vključno 15. junija 2023 išče oskrbnika oziroma oskrbniško ekipo za oskrbovanje kočice na Kriški gori.

Komisija za planinske poti (KPP) je objavila razpis za prevzem skrbništva za planinske poti, ki uradno nimajo skrbnika. Takih poti je 23. Na izhodišču v Belci za poti proti Kepi in prelazu Jepca je urejeno novo parkirišče.

Spominska plošča kartografu in markacistu Alojzu Knafelcu, ki je bila močno dotrajana, je bila v juliju obnovljena in ponovno postavljena na starem mestu pri Koči pri Triglavskih jezerih.

200 markacistov s celotne Slovenije se je 2. julija zbralo na dnevu markacistov in obnovilo poti od Gorjancev do Kočevskega Roga. Na dogodku so razglasili tudi naj planinsko pot 2022, kar je postala Hanzova pot na Prisojnik. In simbolični klin za to pot je iz rok predstavnika PD Kranj prejel predsednik PD Kranjska Gora Zelo zahtevna pot, ki s Kranjske kočice na Ledinah vodi na Koroško Rinko in ki je bila že nekaj let zaprta, je znova odprta. Za njeno obnovo so poskr-

Najvišje priznanje markacistov PZS – diploma Alojza Knafelca za življenjsko delo na področju dela na planinskih poteh je za leto 2021 prejel Mladen Živković. Živković je že več kot tri desetletja zapisan urejanju planinskih poti, od leta 2006 je tudi vodja Odseka za planinske poti MDO PD Dolenjske in Bele krajine. Arhiv Zavarovalnice Triglav

Letošnja zmagovalka izbora Naj planinska pot je postala zelo zahtevna Hanzova pot, ki vodi od kočice na Gozdu na Prisojnik. Z leve Ana Cergolj Kebler, vodja akcije Očistimo naše gore v Zavarovalnici Triglav, predsednik PD Kranjska Gora Marko Kopač s prehodnim klinom akcije in predsednik PZS Jože Rovar. Arhiv Zavarovalnice Triglav

beli markacisti PD Kranj in tehnična ekipa markacistov KPP. Obnova je potekala v okviru izbora naj planinska pot, s katerim Zavarovalnica Triglav v sklopu akcije Očistimo naše gore in v sodelovanju s PZS ozavešča o pomenu prostovoljnega dela markacistov ter podpira njihova prizadevanja za varnost slovenskih planinskih poti.

Prav tako je obnovljena in znova odprta zelo zahtevna planinska pot Silva Korena na Krn.

Zaprte pa so naslednje planinske poti: Hanzova pot na Prisojnik, vključno s pristopom s Kopiščarjeve poti, pot med Kopami in Črnim vrhom na odseku Otiše, pot na Križ iz Mrzlega dola na Okrešlju, pot med Košutno in Koprivnico pod Kriško planino, pot med Dolško škrbino in Grintovcem, vse poti na območju Cerja in Trstelja ter od ponedeljka do petka od 7. do 14. ure pot med Bedančevim in Mojčinim domom na Vitrancu.

Če na planinski poti opazite poškodbo, ki vpliva na varnost planincev ali na nadaljnje uničevanje poti, lahko to sporočite na KPP hitro in enostavno prek spletne aplikacije maPZS (<https://mapzs.pzs.si/home/trails>).

Komisija za varstvo gorske narave je 7. avgusta povabila na dan alpske močine na Planino za Liscem pod Črno prstjo in k prispevanju za ohranjanje naravnih gozdov (pošlji SMS z geslom GOZD5 na 1919 in prispevaj pet evrov).

Komisija za alpinizem (KA) je med 19. in 21. avgustom organizirala poletni tabor v Klinu v Krnici. Mladi alpinisti so junija plezali v stenah nad Kamniškim sedlom, Primož Plohl in Luka Juhart sta poročala o enomesečni odpravi Corillero Blanco v Peruju, alpinistke vseh generacij pa o uspešnem 52. mednarodnem srečanju alpinistk *Rendez Vous Hautes Montagnes*, ko je med 2. in 9. julijem v stenah nad Gozdom Martuljkom plezalo kar 74 alpinistk iz dvanajstih držav. Perspektivni alpinisti so od 17. do 24. julija premikali svoje alpinistične meje v Sekstenskih Dolomitih, alpinistke pa skupaj s kolegicami iz Francije prvi avgustovski konec tedna na Vršiču. AO PD Kranj je med 26. in 28. avgustom na

Kranjski koči na Ledinah pripravil že tradicionalni alpinistični tabor Nejca Zaplotnika.

KA je vse registrirane športnike opomnila, da se morajo udeležiti protidopinškega e-izobraževanja.

Komisija za športno plezanje je objavila razpis za delovno mesto trenerja nacionalne panožne športne šole v športnem plezanju.

Športni plezalci in člani para-športnoplezalne reprezentance so nizali uspeh za uspehom. Več preberite v Športnoplezalnih novicah.

Po 25 letih tradicije organizacije tekem svetovnega pokala v težavnosti v Kranju se je tekma odvijala na Obali, kjer so se najboljši športni plezalci sveta 2. in 3. septembra prvič pomerili na zunanji plezalni steni Plezalnega centra *Koper - Plus climbing*. Med tekmovalci je bila tudi 17-članska slovenska reprezentanca z Janjo Garnbret, letošnjo evropsko prvakinja v težavnosti, balvanih in olimpijski kombinaciji.

Tekmovanje Triglav *The Rock* Ljubljana je potekalo 10. septembra v centru Ljubljane in na Ljubljani.

Komisija za turno kolesarstvo. 17. septembra so turni kolesarji ponovno vrteli pedala v okviru največjega turnokolesarskega dogodka v Sloveniji – Slovenske turnokolesarske poti (STKP) v enem dnevu. Letos z nekaj novostmi. Organizator je pripravil tudi možnost vožnje z e-kolesi in glasovanje, v katerem je bilo na podlagi glasovanja izbranih deset etap STKP, na katerih so nato kolesarili na dogodku. Več pa v prihodnji številki *Vestnika*.

Planinska založba (PZ). Izšel je nov planinski vodnik *Julijske Alpe: zahadno od Soče in Pišnice*, ki je zrasel iz semena enciklopedičnih planinskih vodnikov PZ. Klemen Janša in Jože Drab sta iz množice opisanih pristopov na vrhove in poti izluščila 45 najlepših.

V sklopu preventivne dejavnosti je PZS opozorila dobro načrtovanje poti, na uporabo ustreznega planinskega zemljevida območja, kamor se planinci podajajo, in na spletno aplikacijo maPZS z vsemi pomembnimi informacijami za planince ob planu poti, kot so dolžina poti, skupna višina vzponov in

spustov, zahtevnost planinske ture, potreben čas za izvedbo ture od izhodišča, informacije o planinskih kočah in planinskih poteh, višinski profil celotne ture.

PZS je v začetku julija povabila k uporabi javnega prevoza, avtobusa ali vlaka, saj so na spletni strani zbrali informacije z različnih gorskih območij Slovenije.

Društvo Gorske reševalne službe Kamnik je s svečano prireditvijo praznovalo sto let organiziranega reševanja v gorah nad Kamnikom.

V Slovenskem planinskem muzeju je na ogled muzejska razstava o športnem plezanju, ki prikazuje športno plezanje od začetkov do olimpijske kolajne.

Zdenka Mihelič

Obnovljena Pot čez Kal in nova ferata na Olimpline

Legenda pravi, da je nad kmetijo Verneršek pod Uršljo goro globoko brezno, v katero je nekoč padla volovska vprega. Po čudežu je prišla na plano pri Šoštanju. Malo naprej od brezna stoji pod Plešivsko Kopo križ, postavljen nad skalo, v kateri je odtis kolen svete Uršule. Na drugi strani gore na jelenovem pašniku pa se je Uršuli v skalo udrla noga. V vdolbino v kamnu pohodniki še danes vtikajo noge in prepričani so, da jih potem

*Delavci SiDG po pregledu cele poti
Foto Danilo Goljat*

Slavnostno odprtje ferate na Olimpline
Foto Boris Keber

nikoli več ne bodo bolele ... Zgodbo o sveti Uršuli je veliko, njej pa je posvečena tudi najvišje ležeča cerkev v Sloveniji, ki jo je leta 1602 posvetil ljubljanski škof Tomaž Hren. Pridigal je v slovenskem jeziku! Že takrat so romarji, ki so se hodili poklanjat svetnici na Uršljo goro, uredili Pot čez Kal. Planinska pot, imenovana tudi romarska pot, je ena od dveh, ki vodita na Goro od Poštarskega

doma. Poteka mimo kmetij Lesnik in Verneršek ter se malo pod vrhom združi s potjo Kozarnico. Pot vodi skozi gozd, ki ga je v zadnjih letih prizadelo veliko naravnih nesreč, zaradi česar je v njem in na poti nastala velika škoda. Pot je bilo treba obnoviti. Markacisti so imeli res veliko dela, zato jim je na pomoč priskočilo podjetje Slovenski državni gozdovi, ki je lastnik ali upravlja-

Ferata na Olimpline
Foto Boris Keber

vec večine teh gozdov. Postavili so več dodatnih stebrov s štirinajstimi novimi smernimi tablam, obnovili večino markacij, zaraščeni del poti pa pokosili.

Malo pred odcepom h kmetiji Verneršek so namestili tablo, ki obiskovalce obvešča, da so se znašli v Gozdu srčnosti. Jeseni 2021 je SiDG v sodelovanju s posamezniki tam namreč zasadil 2500 sadik avtohtonih dreves. Vsako drevo je bilo posajeno s posvetilom ljubljene osebi. K počitku na tej poti planince vabi klopca z napisom: "Usedite se, vdihnite svež zrak in poslušajte zvok življenja v gozdu. Gozd srčnosti bo še dolgo spominjal vse nas, kako pomembno je vlagati v prihodnost, predvsem pa, da je najbolj pomembno imeti nekoga rad."

Marta Krejan Čokl

Ferata na Olimpline

Občina Črna na Koroškem, (k)raj za pustolovce, je izpolnila obljubo, dano ob odprtju najdaljše jeklenice v tem delu Evrope, Olimpline. Lani je uredila dve ferati v soteski Mučevo pri Žerjavu (ocenjeni s C in E), avgusta letos pa še eno, in sicer iz (skoraj) središča Črne do zgornje postaje Olimpline. Iz središča kraja do vstopa v ferato je približno dvajset minut zložne hoje, potem pa nas čaka do štiri ure pravega hribovskega uživanja. Ferata, dolga kar 1700 metrov, ima več odvodov za tiste, ki si želijo zahtevnejšega plezanja, v osnovi pa je ocenjena s C, tako da je primerna tako za družine kot tiste, ki uživajo v divjih previsih z oceno F. Pred zadnjim skalnim skokom si lahko plezanje začnimo z ogledom starega rudniškega rova, Ninotove luknje, kar nam vzame približno deset minut.

Po približno 550 višinskih metrih se lahko plezalec v dolino spusti po jeklenici Olimpline ali pa sestopi po označeni poti, ki ga bo po približno 45 minutah pripeljala nazaj v središče Črne. Vse to seveda s primerno opremo, znanjem in dovolj tekočine (med potjo in plezanjem ne naletimo na noben vir vode), za spust po jeklenici pa se je treba že prej dogovoriti v TIC Črna na Koroškem.

Marta Krejan Čokl

FILM

Evropska outdoor filmska turneja 2022

Dogodek je največji tovrstni filmski festival v Evropi, ki vsako jesensko-zimsko sezono kroži po številnih evropskih mestih od leta 2001 dalje. V dvournem programu si gledalci v najboljših filmih leta ogledajo, kako eminentni športniki premikajo svoje meje v gorništvu, plezanju, gorskem kolesarjenju, veslanju v kajaku, jadrlnem padalstvu, smučanju, deskanju in še čem. Samo najdrznejše ideje in pustolovščine

Za turnejo vlada veliko zanimanje. Arhiv EOFT

*Premiera v Münchnu 2021
Foto Hans Martin Kudlinski/EOFT*

se prebijejo skozi selekcijsko sito žirije, kar vsako leto zagotavlja izvrsten program. Letošnja **EUropean Outdoor Film Tour** (EOFT) se začne **13. oktobra v Münchnu**. Slovenska premiera turneje bo v Ljubljani 16. 10. 2022 ob 20. uri. Letos je za novi obraz turneje izbran ultra-tekač **Timothy Olson**, ki so bo pridružil številnim znanim predhodnikom, kot so **Alex Honnold, Anna Stöhr, Dani Arnold, David Lama, Tamara Lunger** in drugi. Filme bodo predvajali tudi v Celju, Kranju in Mariboru. Informacije o sporedu in nakup kart na povezavi <https://si.eoft.eu/tickets/#list/slovenia>. Karte bo mogoče kupiti tudi na lokalnih prodajnih mestih.

Mire Steinbuch

U SPOMIN

Matjaž Ivnik

(12. 3. 1962–10. 7. 2022)

Moj nedavno umrlj prijatelj in soplezalec Matjaž Ivnik je bil srčen človek, poseben v marsikaterem pogledu. Kar nekaj iz "nekoliko starejših generacij" nas ima z njim in zaradi njega veliko izjemnih, lepih, včasih tudi težkih in nenavadnih doživetij, ki so na različne načine obogatila naša življenja. Med temeljnimi lastnostmi soplezalcev in prijateljev so medsebojno razumevanje, spoštovanje, naklonjenost in zaupanje. Vse to je Matjaž imel.

V poznih sedemdesetih in osemdesetih, občasno tudi kasneje, je bil med najboljšimi tržiškimi plezalc in alpinisti. V tistem obdobju je bil AO Tržič med najmočnejšimi alpinističnimi kolektivi v državi. Plezali smo najzah-tevnejše smeri doma in v tujini, dvigali

meje prostega plezanja, sodelovali na himalajskih in drugih odpravah ...

Seznam Matjaževih vzponov je dolg in bogat. Že samo o najinih gorskih in drugih skupnih doživetjih bi lahko napisal debelo, zanimivo knjigo. Najin prvi skupni vzpon je bila storžiška klasika *Matevžev steber*, ko mu je bilo komaj 14 let, jaz pa sem jih imel 16. Ko sem videl njegovo nadarjenost in zagnanost, sem ga hitro posvojil, odlično sva se ujela in v naslednjem desetletju skupaj preplezala številne proste (tudi prve) ponovitve, prvenstvene, prve zimske. Leta 1978 sva bila na primer najmlajša naveza v Sfingi (Obraz), Matjaž s 16 leti sploh najmlajši. Kmalu zatem sva preplezala najino najnevarnejšo prvenstveno smer, ki je še danes brez ponovitve – *Škrlatni steber* v Zelenjaku. Ključni raztežaj sva ocenila s VI A3+, čeprav bi bila prava ocena A5 ali več (stojišče brez klina, skala skrajno krušljiva, varovanje nikakršno). Če bi jaz takrat padel, bi v vznožje stene poletela oba. Dva tedna po vzponu je znaten del ključnega raztežaja izginil v ogromnem podoru ...

Naslednje leto sva 17- in 19-letna *mulca* v Paklenici preplezala več prvenstvenih smeri, med njimi tudi *Albatrosa* in *El Condor pasa*. Sledila je takrat najtežja prvenstvena smer v Tulovih gredah. Istega leta sva v okviru izmenjave z American Alpine Clubom gostila ameriško navezo, s katero smo postavljali nove mejnike prostega plezanja v naših alpskih stenah.

Matjaž je bil zaupanja vreden soplezalec, zavedal se je in spoštoval svoje vsakokratne meje. Ko sva se na primer mladca lotila v enem zamahu preplezati vse smeri v Storžiču in nama je tretjega dne manjkala le še ena, je na vrhu Zahodne stene Storžiča na začetku hude nevihte modro odnehal in sestopil po Žrelu, jaz pa sem ob prasketanju statične elektrike in hitro bližajočem se grmenju "moral" še teči po grebenu do vrha in tik pod njim vedriti, medtem ko so okoli mene sekale strele, da sem potem lahko sestopil po zadnji manjkajoči smeri, debelo zasuti s sodro. In še mnogo podobnih zgodb sva imela. Leteti z zmajem je začel pred menoj in kot prijatelj je takoj, ko sem se

odločil, da bom tudi sam poskusil, postal moj "inštruktor", čeprav je bil še začetnik. Temu primerno se je moj prvi daljši polet z ilegalno "izposojenim" zmajem januarja pri minus desetih stopinjah končal na vrhu drevesa. Je pa prizadevno sodeloval pri mojem samoreševanju z vrha oreha pod Kriško goro, saj v takih primerih seveda nismo klicali GRS.

Čeprav so se najine alpinistične poti v kasnejših letih pretežno razšle, sva ostala prijatelja. Mene je prevzela predvsem Himalaja, Matjaža pa poleg plezanja in potapljanja še marsikaj drugega. Ohranjala sva stik, občasno tudi kaj preplezala, na primer *Albatrosa* 31 let po najinem prvem vzponu. Matjaž je poleg domačih gora večkrat obiskal tudi tuje z različnimi soplezalci. Uspešno se je na primer soočil z El Capitanom (smer *Zodiac*), več zahtevnih smeri je preplezal v Dolomitih, plezal je tudi v Karakorumu in še marsikje. V njegovih dnevnikih je skrito še marsikaj od tega, kar je preplezal in doživel. Dobro je tudi vedel in izkusil, tako kot njegovi najbližji, da prelestni vrhovi, varne planote in tesnobne temačne soteske niso samo v gorah, ampak povsod v življenju.

Žal sva se v zadnjih letih največkrat srečala v ambulanti ali komunicirala po telefonu. A ne glede na vodilno temo srečanja, je bil vedno prisoten tudi alpinizem in prosto letenje. Obujala sva spomine in kovala nove, letom in zdravju primerne načrte. Z velikim veseljem je spremljal moje ture, polete in skoke, kot bi jih opravila skupaj. Na neki način sva pravzaprav jih. Še preden sva uspela uresničiti letošnjo željo, da bi ponovno preplezala katero od svojih prvenstvenih smeri v čudoviti skalni Velebita, je vmes nepreklicno posegla nenadna, huda bolezen. Volja, motivacija, vztrajnost, podpora najbližjih in vse drugo, kar lahko pomaga v vrhunskem alpinizmu, v boju s posledicami bolezni ni bilo dovolj. Po dolgih, napornih mesecih se je tiho poslovil v ljubečem domačem okolju, na robu gozdov v vznožju Jelovice.

Alpinizem je lahko eden od temeljev prijateljstva, ki presega skupno raziskovanje prepadov in višin.

Iztok Tomazin

Rajko Robnik

(1953–2022)

Raduha. 2. avgust 2022. Delovna akcija koroških planincev se je v zgodnjih dopoldanskih urah prekinila z neuspešnim oživljanjem njihovega člana in člana koroških gorskih reševalcev, Rajka Robnika, ki je med opravljanjem svoje naloge omahnil in za zmeraj zaspal.

Rajko Robnik se je rodil 16. avgusta 1953. leta v Črni na Koroškem. Družina, oče Ivan, mati Rozalija in sestri Ana in Ida, je takrat živela v bajtarski hiši pri Stovčniku Onkraj Meže pri Lešah. Leta 1956 so se preselili v Črno na Koroškem. Življenje v hiši pod Obistovimi skalami je v času otroških let teklo med šolskimi obveznostmi, domačimi opravili, igrami na travnikih in v gozdu, nabiranjem borovnic, smučanjem in sankanjem po bližnjih črnjanskih gričih. V zgodnji dobi mladostnika se je Rajko že spogledoval s skalami nad hišo. Takrat je pot na Obistove skale velikokrat prehodil ali pretekel, tudi večkrat na dan, v družbi sester ali sosedovih otrok. Skale so ga privlačile, prebujale v njem adrenalin, zamikalo ga je plezanje.

V tem obdobju ga je zanimala tudi fotografija. S prihranki si je kupil prvi fotoaparati. Z objektivom je iskal motive iz narave, portretiral je družinske člane in prijatelje. Tudi fotografije je izdeloval sam v takratnem fotoklubu v Črni.

Koroška je bila v dobi njegove mladosti zelo industrijsko usmerjena in na področjih težke industrije je ponujala tudi delovna mesta. Za mladega fanta je bila usmeritev v poklic strojništva samoumevna. V svojem poklicu je bil zelo uspešen. Pozneje je z odliko opravil več strokovnih usposabljanj in s svojim znanjem dolga leta opravljal terenska strojna dela za podjetje Tom

Mežica po vsej takratni državi ter vzhodni in zahodni Evropi. Nazadnje je bil zaposlen v podjetju Fiskus, kjer se je leta 2012 tudi upokojil.

Njegova strast so bile gore. Prve plezalne izkušnje je nabiral na bližnjih domačih gorah še mladoleten. Največkrat na Raduhi. Tam se je tudi formirala družba gornikov in plezalcev, s katerimi je preplezal nešteta domača in tuja gorstva. Njegov največji in najdrznejši vzpon je bil z Edijem Drofelnikom - Školčikijem leta 1975. Bila sta prva Jugoslovana, ki sta ponovila izredno težko Poljsko smer v severovzhodni steni Eigerja v Švici. Kot človek dejanj in ne besed je svoj podvig redkokdaj omenil ali se z njim celo pohvalil. Bil je član prve Koroške alpinistične odprave na Norveško leta 1979. Leta 2006 je bil član odprave GRS Koroške v Ande v Južno Ameriko.

Rajko Robnik je bil član GRS Koroške (prej Prevalje) vse od leta 1978. Vrsto let je vzorno deloval kot reševalec. Udeleževal se je vseh dejavnosti v društvu in pomagal povsod, kjer so ga potrebovali. V številnih reševalnih akcijah je uporabil svoje dolgoletne alpinistične izkušnje in deloval večnoma v predhodnicah reševalnega moštva. Nekajkrat se je kot naključno prisoten reševalec vključil v reševalne akcije tudi na drugih območjih naših in tujih gora, saj je bil do konca zelo aktiven planinec in *feratar*. Kot dober poznavalec gorskega terena na Koroškem je nasvete delil vsem in velikokrat podal ključne informacije pri iskalnih in reševalnih akcijah. Pri gradnji zavetišča GRS Koroške od leta 1991 do 1994 je bil gonilna sila in prispeval je nešteto ur prostovoljnega dela. Tako mu je pripadla čast, da je bil od 23. februarja 2018 tudi gospodar zavetišča na Grohatu, za katerega je zelo vzorno skrbel. Od leta 2014 je bil član upravnega odbora GRS Koroške. V več kot 40-letnem delovanju v GRSS in GRZS je bil Rajko v vsakem trenutku pripravljen priskočiti na pomoč in takšnega se ga bomo vedno spominjali. Za svoje delo v GRS je 14. decembra 2010 prejel zlati znak GRZS in 23. junija 2020 plaketo za življenjsko delo GRZS.

Rajko, Rajč, kot so mu rekli kolegi gorniki, je bil dejaven tudi na drugih

področjih. V planinskem društvu je deloval od zgodnje mladosti, bil je član Zveze gornikov Slovenije, kot aktivni borec v vojni za Slovenijo je bil v veteranskem društvu, član društva upokojencev, v lokalni skupnosti pa reševalec na smučišču in na Olimpline.

Družinsko srečo si je ustvaril s partnerico Marino in njenima otrokoma Tanjo in Gregom pred dvajsetimi leti. Poleg ljubezni so ju družili tudi gore in športi, povezani s hribi – smučanje, turno smučanje, plezanje po feratah. V letih skupnega življenja sta obiskala prenekatera gorstva, v katerih je Rajko plezal v svoji gorniški karieri. Nazadnje, julija letos, sta skupaj prehodila njegovo norveško pot.

Hvaležni smo mu bili in mu bomo za vse, kar je bil vedno pripravljen dati. Z umirjeno, strpno besedo je vedno našel rešitve za težave in vsakršne naloge. Znal je narediti skoraj vse – v strojništvu kot svojem poklicu in z lesom, ki mu je bil še posebej ljub material. Gore in družina so mu bili vse. Gora je bila tudi njegov zadnji dih, gora Raduha, ki jo je imel tako zelo rad.

Ida Robnik

Boštjan Jurič

(1984–2022)

Na nekatera vprašanja ne bomo nikoli našli odgovorov, le tolažili se bomo s tistimi, ki nam jih naše misli izbrskajo iz spominov. Spominov, ki jih ni malo, kadar človek za sabo pusti tako globoke sledi, kot jih je kljub mladosti pustil Boštjan. Boštjan Jurič, rojen v Dravogradu, se je včlanil v Alpinistični odsek Črna na Koroškem in mu ostal zvest tudi po selitvi v Bevke, kjer je s svojo drago Ano ustvaril dom, ki sta ga z otroškim smehom napolnili Tisa in Pina. Ano je spoznal na Filozofski fakulteti, kjer je študiral ruščino in filozofijo.

Kdor otroštvo preživlja na kmetiji, bo vedno ljubil naravo in jo spoštoval. Znal in želel bo živeti z njo, ne glede na to, kam ga bo vodila poklicna pot. S tem v zavesti in v duši je živel tudi Boštjan. Ne samo nuja, ki jo zahteva življenje na kmetiji, Boštija, kot so mu rekli prijatelji, so tudi njegova vednoželjnost in sposobnosti vse življenje postavljali pred izzive. Ni se branil dela v gozdu, z odličnim kruhom je razvajal svoje najdražje prijatelje, s popraviljem streh si je služil kruh, dokler ni stopil na začrtano poklicno pot. Orodje v domači lopi je izpopolnil in dopolnil s svojimi inovacijami, na vrtu je zgradil poseben namakalni sistem, stanovanje pa polepšal z lastnim pohištvom. Boštjan je bil res oseba z nešteto talenti ... Bil je intelektuallec, ki je cenil lep jezik, kar se je odražalo tudi v njegovem pisanju in urednikovanju, pa tudi delo, ki si ga je izbral, je bilo neposredno povezano z jezikom. Bil je soustanovitelj Zadruga Soglasnik in njen predsednik dva mandata. Tako v sklopu z zadrugo kot osebno se je povezoval z drugimi rusisti, saj ga je izredno privlačila ruska književnost.

Ni veliko ljudi, ki bi v sebi združevali toliko vrlin, kot jih je imel komaj 37-letni Boštjan. Z neverjetno energijo, motivacijo in vnemo se je premišljeno loteval nešteto projektov in vsakega je izpeljal do konca. Pri tem je vedno iskal nove poti, rešitve in znanja, ljudi, s katerimi je sodeloval, pa ni nikoli pustil ravnodušnih – tako zaradi svoje empatije kot iskrenosti, duhovitosti in sprejemanja drugačnosti. Ni težko razumeti, da je bila največja želja njegove Ane, da skupaj prehodita dolgo življenjsko pot. A njuno skupno pot je tragično presekala roka usode ...

Kljub vsem dejavnostim, ki se jim je posvečal, in skrbi za družino je vedno našel čas za svoje hribe. Popolnoma naravno je, da imamo v življenju prioritete, zaradi katerih nekatere svoje strasti vsaj za nekaj časa malce ohladimo, vendar to ne pomeni, da tudi ugasnejo. Boštjanova alpinistična zgodba se je prepletla s poglavi o drugih doživetjih, ljubeznih in strasteh, vendar se je ves čas nadaljevala. Plezanje v Andih pred osmimi leti je v njem zanetilo še eno iskrico, ki je ves

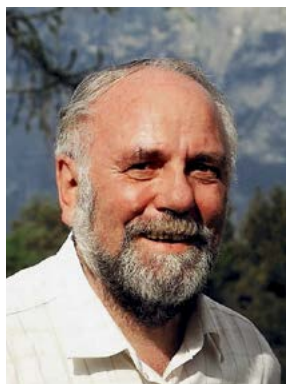
čas tela, in ta iskrica je začela vedno bolj žareti. Dokler ni prišel tisti petek v Špiku, ki je žarenje pogasil ...

Ali je dejstvo, da je Boštjan odšel v objemu gora, ki so bile njegova strast, tolažba, se nima smisla spraševati. To ve ali čuti vsak, ki ga nosi v srcu, sam. Zagotovo pa drži, da človek ne umre, vse dokler obstajajo tisti, ki mislijo nanj. Boštjan živi naprej v nešteto srcih, predvsem pa v Tisinih igrivih kodrčkih in Pininih iskrivih očeh ...

Marta Krejan Čokl

Luis Vonmetz

(1938–2022)

V začetku aprila se je od gora in prijateljev za vedno poslovil Julius Vonmetz, legenda južnotiroškega planinstva, alpinist, gorski reševalec, pobudnik in organizator mladinskih sekcij na deželni ravni. Predsednik sekcije mladih planincev je bil 15 let. Navdušeno je sodeloval pri projektih zaščite in varovanja gorske narave. Luis Vonmetz ni bil le odličen organizator, temveč tudi dober pedagog, ki je večšine planinarjenja in alpinistike uspešno posredoval mladim. Za predsednika južnotiroške planinske zveze (AVS) je bil izvoljen leta 1991, to funkcijo pa je opravljal 18 let. Njegova zasluga je, da so se odnosi med italijanskim CAI in AVS povsem normalizirali. Dejavno je sodeloval pri nastajanju združenja Alpskega loka (CAA) in pri njegovi pravno-formalni institucionalizaciji. Njegove osebne lastnosti strpnost, preudarnost in družabnost so mu pri delu precej pomagale. Na Južnem Tirolskem je bil širše znan tudi kot direktor tekstilne veletrgovine.

Planinskemu društvu se je pridružil pred več kot 60 leti. Leta 1954 je preplezal svojo prvo smer v Rosengartnu, nato se je razvil v pomembnega

alpinista. Uspelo mu je preplezati več zahtevnih smeri v domačih gorah, v Dolomitih, Zahodnih Alpah, Afriki, indijski Himalaji. Reinhold Messner je prav v navezi z Luisom Vonmetzem naredil prve vzpone. Več kot trideset let je bil Luis aktiven gorski reševalec v sekciji mesta Bozen. Od leta 2009 je bil častni član zveze južnotiroških društev, leta 2016 so mu podelili častni znak Tirolske. V spominu bo ostal tudi po tem, da je pospeševal športno plezanje v okviru AVS.

Luis Vonmetz je poznal svet Julijskih Alp, "zašel" je tudi v Kranjsko kočo na Ledinah pod severnim ostenjem Grintovcev. Bil je velik prijatelj slovenskih planincev, saj je sodeloval pri sodobnih zasnovah mladinskih odsekov. V času slovenskega osamosvajanja se je zavzemal, da se Slovenija kot novo državo čim prej mednarodno prizna, s čimer bi se slovenskemu planinstvu odprla vrata v evropska in mednarodna članstva. Planinska zveza Slovenije ga je leta 2004 odlikovala z zlatim častnim znakom PZS.

Franci Ekar

Matej Lorenci

(1939–2022)

Je čas, ki da,
je čas, ki vzame,
pravijo, je čas,
ki celi rane,
in je čas, ki nikdar ne mine,
ko zasanjaš se v spomine.

Spominov na Mateja v krogu planincev ne bo nikoli zmanjkalo. S svojo prisotnostjo je kar petdeset let tvorno deloval in pomagal pri poganjanju planinskega kolesja.

Član PD Slovenska Bistrica je postal leta 1972 in z ogromno energije že kmalu po včlanitvi v društvo opravil tečaj za vodnika, kar je delal vse do

leta 2016. Že leta 1976 je bil zaradi svoje prizadevnosti in naprednih idej izvoljen v upravni odbor društva in sodeloval v njem 41 let. Kmalu je postal načelnik odbora za izlete in bil v letnih planih društvenih izletov najpogostejše zapisan kot vodnik. Njegovi izleti in pohodi so bili vedno izjemno dobro obiskani, načrtovane poti so bile zanimive za vse ciljne skupine, predvsem pa so zahtevale veliko telesne pripravljenosti in vzdržljivosti, kar je bilo odraz Matejeve izredne fizične kondicije. Za njegovo odlično poznavanje slovenskih hribov in gora smo vedeli vsi. Na poti in med postanki ni bilo bližnjega ali daljnega *kucija*, hriba ali vršaca, da Matej ne bi poznal njegovega imena.

Ne samo ture, tudi skrb za urejenost planinske brunarice na Treh Kraljih je bila njegova strast. Skupaj z ženo je leta in leta skrbel, da je bilo v apartmajih in okoli brunarice vse, kot je treba. Sodeloval je pri vseh delovnih akcijah, ki so se izvajale, tako pri popravilu gospodarskih objektov kot pri urejanju planinskih poti.

Svoj izredni smisel za gospodinjsko ekonomijo je imel večkrat priložnost izkazati na planinskih taborih, kjer je znal z minimalnimi sredstvi založiti taborniško kuhinjo. Mladi planinci so bili vedno okrog njega, poslušali njegova pripovedovanja in v njegovi kuhinji iskali sladke prigrizke. Kot pedagog je ogromno svojega časa posvetil mladim tako pri svojem rednem delu kot tudi pri vzgoji mladih planincev.

Kot zaslužnemu vodniku, članu upravnega odbora, ekonomu in gospodarju, sta mu Planinska zveza Slovenije in Planinsko društvo Slovenska Bistrica podelili več odlikovanj in priznanj: bronasti, srebrni in zlati častni znak PZS, postal je zaslužni mladinski vodnik ter častni vodnik PZS, ob svoji 75-letnici je prejel spominsko plaketo pri PZS in ob 100-letnici delovanja društva priznanje za dolgoletno in požrtvovalno delo v PD Slovenska Bistrica.

Mateja se bomo vedno spominjali kot tihega spremljevalca na planinskih poteh, ki je znal prisluhniti in pomagati, ko je bilo treba.

*Breda Jurič, v imenu planincev
PD Slovenska Bistrica*

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

Aktivne in zabavne počitnice | Za začetnike in izkušene mlade plezalce
10 terminov preko celega poletja | www.plezalnicenter.si

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Alpinisti na Kranjskem pred prvo svetovno vojno

INTERJU

Tone Golnar, Nina Caprez

Z NAMI NA POT

Rockbergi, okolica Ljubljane in Kranja

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

POLETNA DOŽIVETJA NARAVE

vsak petek ob 17.05 h

na Radiu Ognjišče

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

f t

gore-ljudje

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

JALOVEC
2645 m

PLANINSKI KOLENDAR 2023

VABLJENI K NAKUPU

V koledarju Planinske zveze Slovenije 2023 so najlepše fotografije, ki so bile izbrane na razpisu Planinske zveze Slovenije. Motivi na koledarju predstavljajo del gorske narave v različnih letnih časih, ki vas bodo spremljali skozi leto 2023. Koledar je opremljen trimesečno z luninimi menami. 13-listni koledar je tiskan na kakovostnem papirju in vezan z belo spiralo.

Format koledarja je 33 x 48 cm.

Možnost dotiska na pasici, višine 5 cm.

Naročila sprejemamo po e-pošti
koledar@pzs.si

v spletni trgovini
https://trgovina.pzs.si

in na brezplačni tel. številki
080 18 93 (24 ur na dan, vse dni v letu)

Cena z DDV: **5,90 €**

